

БАШЛАНУВ

Башланув китабынынъ меркезий адисеси — Ибраимнинъ чагъырылмасыдыр. О, халкънынъ дедеси олмакъ керек эди. Бу халкънынъ яшайышында Алланынъ ирадеси орынек оларакъ ифаде этилип эписи халкъларгъа алямет оладжакъ эди. Ибраимнинъ тарихыны акс эткен адиселер энъ эвеля Алланынъ акимдарлыгъыны тиклемек ичюн япылгъан Алланынъ ишлери киби бакъылалар.

Лякин икяе Ибраимден дегиль де, дюнъянынъ яратылмасындан башлай. Бу догъру адам акъкъында айтмаздан эвель, китап башта биринджи адамларнынъ яратылмасы, оларнынъ озъ истеклерине коре яшайыш къурмасы ве Яратыджынен узвий багъны гъайып эткенлери акъкъында икяе эте. Ибраимнинъ сайланмасы тамам бу багънынъ къайтадан тикленмесине хызмет эте. Инсаниетнинъ тарихы Адемден башлап Нухкъадже ве Нухтан Ибраимгедже девам эте — бу энъ эвеля инсаниетнинъ рухий джеэттен алчалмасыны акс эткен тарихтыр.

Бойлекликнен, Башланув китабынынъ окъуйыджысы яваш-яваш Ибраимнинъ чагъырылмасы акъкъындаки икяеге якъынлаша. Нух инсаниетнинъ сакъланмасы ичюн чагъырылгъандыр; Ибраимнинъ яшайышында исе кене адамны адам эткен екяне несне чыкъа: Екяне Мукъаддес Алланынъ танылмасы ве Онъа иман ве ишанч этильмеси. Бу ерден

башлап, Башланув китабы бизге Ибраимде бутюн халкъларгъа даркъайджакъ къуртулыш багъышланмасынынъ чокърагъыны ача. Ибраим ваденинъ мирасчысына наиль ола; о, Исхакънынъ бабасы ола, ондан исе — Алла халкъынынъ дедеси ола. Мысыргъа кочъкен сонъ, Ибраимнинъ несили арта, ве, вакъты кельгенде, адалгъан топракъны запт этип ерлешмек ичюн кучю олгъан буюк халкъ оларар. Ибраим халкъынынъ артмасы акъкъындаки искаянен бераберликте, китап онынъ несилинден пейда олгъан чет пытакъларынынъ осьмелерини косътерре. Олар бири-бири артындан эсас директен айырылалар ве къомшу топракъларда ерлешелер. Бу — Ибраимнинъ къардашынынъ огълу олгъан Луттан, онынъ джариесинден олгъан огълу Исмаилден, ве Исхакънынъ огълу Исавдан пейда олгъан къабилелер.

Китапнынъ баягъы ери Аджайип Юсуф акъкъында икяе эте. Бу адам догъмуш агъа-къардашларынынъ пахыллыгъына ве гъарезлигине ола къоркъунчлы дешетлерден кечмеге меджбур эди. Лякин о, даима Аллагъа олгъан садыкълыгъыны сакълай эди. Алла оны Мысырда экинджи адам япып, къорчалады ве юксельтти. О, кене агъа-къардашларынен корюшкенде, оларны сынады ве оларнынъ юреклери не дайын дёнъишкенлерини корип, къуванченен оларны багъышлады ве озюне къабул этти.

Лякин исраиллилер даима Мысырда къалмайджакъ эдилер, чюнки Рабби оларгъа башкъа, оларнынъ дедеси Ибраим кечкен топракъны бермеге сёз берген эди. Олар насыл Мысырны ташлап кеткенлери акъкъында невбеттеки китап — Чыкъыш китабы — икяе эте.

1

Алла дюнъяны ярата

¹Башта Алла коклерни ве ерни яратты. ²Ер юзю шекильсиз ве бош эди, теренликни къаранлыкъ къаплай эди, ве Алланынъ Руху сувларнынъ устюнден учып юре эди.

³Сонъ Алла деди:

— Ярыкъ олсун!

Ве ярыкъ олды. ⁴Алла ярыкънынъ насыл яхшы олгъаныны коръди. Сонъ Алла оны къаранлыкътан айырды.

⁵Алла ярыкъны «куньдюз», къаранлыкъны исе «гедже» деп адландырды. Акъшам тюшти, саба ачылды — бу, бир кунь сайылды.

⁶Сонъ Алла деди:

— Сувларнынъ арасында къуббе олсун, ве о, сувларны сувлардан айырсын.

⁷Алла къуббени яратты ве къуббе тюбюндеки сувларны къуббе устюндеки сувлардан айырды. Ойле де олды. ⁸Алла къуббени «кок» деп адландырды. Акъшам тюшти, саба ачылды — бу, экинджи кунь эди.

⁹Сонъ Алла деди:

— Коклер тюбюндеки сувлар бир ерге топлансынлар, ве къуру топракъ пейда олсун.

Ойле де олды. ¹⁰Алла топракны «ер» деп адландырды, сув топламыны исе «денъиз» деп адландырды. Алла буны насыл яхшы олгъаныны коръди.

¹¹Сонъ Алла деди:

— Ер осюмликлерни: урлугъыны берген отларны ве чешитине коре урлугъы ичинде олгъан махсул берген мейва тереклерини ер устюнде осьтюрсин.

Ойле де олды. ¹²Ер осюмликлерни: чешитине коре урлугъыны берген отларны ве чешитине коре урлугъы ичинде олгъан махсул берген тереклерни осьтюрди. Алла буны насыл яхшы олгъаныны корьди. ¹³Акъшам тюшти, саба ачылды — бу, учюнджи кунь эди.

¹⁴Сонъ Алла деди:

— Кок къуббесинде ярыкъ менбалары пейда олсунлар. Олар куньдюзни геджеден айырсынлар ве заманларны, куньлерни ве йылларны бельгилесинлер. ¹⁵Олар ер юзюни ярыкълатмакъ ичюн, кок къуббесинде ярыкъ менбалары олсунлар.

Ойле де олды. ¹⁶Алла эки балабан ярыкъ менбасы яратты: куннинъ сабысы олсун деп, балабанджа ярыкъ менбасыны, гедженинъ сабысы олсун деп, уфакъча ярыкъ менбасыны, ве йылдызларны яратты. ¹⁷⁻¹⁸Ер юзюни ярыкълатмакъ, куньдюз ве геджени идаре этмек ве ярыкъны къаранлыкътан айырмакъ ичюн, Алла оларны кок къуббесине къойды. Алла буны насыл яхшы олгъаныны корьди. ¹⁹Акъшам тюшти, саба ачылды — бу, дёртюнджи кунь эди.

²⁰Сонъ Алла деди:

— Сув тири джанларгъа, махлюкъларгъа толсун, ве къушлар кок къуббесинде ер юзю устюнден учсунлар.

²¹Алла балабан денъиз аждерхаларыны, сувда толу олгъан чешитине коре эр бир суйрелип юрген тири джанларны ве союна коре чешит тюрлю къанатлы къушларны

яратты. Алла буны насыл яхшы олгъаныны коръди.

²² Алла оларны:

— Чокъ балалар догъып чокълашынъыз, денъиздеки сувларны толдурынъыз. Учкъан махлюкълар исе ер юзюнде чокълашсынлар, — деп багъышлады. ²³ Акъшам тюшти, саба ачылды — бу, бешинджи кунъ эди.

²⁴ Сонъ Алла деди:

— Чешитине коре тири джан: сойларына коре айванлар, сюйрелип юрген махлюкълар ве ер юзюндеки кийик айванлар ер ичинден чыкъсынлар.

Ойле де олды. ²⁵ Алла ер юзюндеки кийик айванларны сойларына коре, эв айванларыны сойларына коре ве ер юзюндеки эписи сюйрелип юрген махлюкъларны сойларына коре яратты. Алла буны насыл яхшы олгъаныны коръди.

²⁶ Сонъ Алла деди:

— Бизим къыяфетимизге коре ве Бизге ошагъан адамны ясайыкъ. Олар денъиздеки балыкъларгъа, коклердеки къушларгъа ве айванларгъа — бутюн ер юзюне ве ер юзюнде бутюн сюйрелип юрген махлюкъларгъа падишалыкъ этсинлер.

²⁷ Алла Озюнинъ къыяфетине коре адамны яратты, оны Алланынъ корюнишине коре яратты: оларны эр киши ве къадын киши оларакъ яратты. ²⁸ Алла оларны багъышлады. Алла оларгъа бойле деди:

— Чокъ балалар догъып чокълашынъыз, ер юзюни толдурынъыз ве оны озюнъизге бойсундырынъыз. Денъиздеки балыкъларгъа, коклердеки къушларгъа ве ер юзюнде юрген эр бир махлюкъларгъа ве айванларгъа падишалыкъ этинъиз.

²⁹ Алла деди:

— Сизге аш олсун деп, Мен бутюн ер юзюнде олгъан, урлугъыны берген эписи отларны сизге бердим, махсул ичиндеки урлугъы олгъан эписи тереклерни де бердим.

³⁰ Ер юзюндеки эписи айванларгъа, коклердеки эписи къушларгъа ве ер юзюнде сюйрелип юрген эписи махлюкларгъа, — ичинде тири джаны олгъан эписине исе Мен бутюн ешилъ осюмликлерни ашамакъ ичюн бердим.

Ойле де олды. ³¹ Сонъ Алла Озю яраткъан эр бир шейге бакъты, ве о, керчектен де пек яхшы эди.

Акъшам тюшти, саба ачылды — бу, алтынджи кунь эди.

2

¹ Бойле этип, коклер ве ер, ве яратмаларнынъ бутюн сафы ясалып биткен эдилер. ² Единджи кунюне Алла Озюнинъ япкъан ишлерини битирген эди. Единджи куню де О, Озюнинъ япкъан эписи ишлеринден раатланды. ³ Алла единджи кунни багъышлады ве оны айырды, чюнки бу куню О, Озю яраткъан ве япкъан эписи ишлеринден раатланды.

Эдем багъчасы

⁴ Мына, кокнинъ ве ернинъ яратылгъан вакътында оларнынъ несили.

РАББИ ер юзю ве кокни яраткъанда, ⁵ ер юзюнде не бир тарла чалысы, не бир тарла оту бар эди. Чюнки РАББИ ер юзюне даа ягъмур ягъдырмагъан эди, ве топракны бакъмакъ ве ишлемек ичюн адамлар ёкъ эди. ⁶ Ялынъыз ер ичинден чыкъкъан дерья ер юзюни сувгъа тойдура эди.

⁷РАББИ топракъ тозундан адамны яратып, бурнунынъ тешиклерине яшайыш нефесини уфюрюп киргизди, ве адам тири джан олды. ⁸РАББИ шаркъта олгъан Эдемде багъча осьтюрип, анда Озю яраткъан адамны ерлештирди. ⁹Багъчада РАББИ чешит тюрлю козьге гузель ве ашкъа ляйыкъ махсуллары олгъан тереклерни осьтюрди. Даа багъчада омюр терегини ве яхшылыкънен яманлыкъны айырып таныткъан терегини сачты.

¹⁰Эдемден дерья акъып чыкъа ве багъчаны сувгъа тойдура эди. Бу дерья дёрт озенге болуне эди. ¹¹Олардан бири Пишон деп адлана эди. О, алтыны олгъан Хавила мемлекетининъ четинден айланып акъа эди. ¹²О мемлекеттеки алтын яхшыдыр. Анда даа бедолах* ве шохам деген кыйметли таш бардыр. ¹³Экинджи озен Гихон деп адлана эди. О, Куш мемлекети бою акъа эди. ¹⁴Учюнджи озеннинъ ады — Хиддекель. О, Ашшурнынъ шаркъ тарафына акъмакътадыр. Дёртюнджи озен — Фираттыр**. ¹⁵Эдем багъчасынынъ топрагъыны бакъып-ишлеп, сакълап-кърчаламакъ ичюн, РАББИ адамны алып, Эдем багъчасына ерлештирди.

¹⁶РАББИ адамгъа:

— Багъчада олгъан эр бир терегининъ махсулындан сангъа алып ашамакъ мумкюн. ¹⁷Лякин яхшылыкънен яманлыкъны айырып таныткъан терегинден ашамакъны Мен сангъа ясакъ этем. Чюнки шу теректен махсул ашгъан куню оледжексинъ, — деп эмир этти.

* ^{2.12} *Бедолах* — мис кьокъулы чам сакъызы.

** ^{2.14} *Хиддекель; Фират* — Тигр ве Евфрат озенлери.

¹⁸ РАББИ Озь-Озюне:

— Адамгъа янъгъызлыкъ ярашмаз. Мен онгъа келишкен бир ярдымджы яратайым, — деди.

¹⁹ РАББИ чешит тюрлю айванларны ве къушларны топракътан яратып, адам оларгъа насыл адлар къояджагъыны бакъмакъ ичюн, онынъ алдына кетирди. Адам айванларгъа насыл ад берген олса, оларнынъ ады ойле де къалды. ²⁰ Бутюн эв айванларына, бутюн кок къушларына, бутюн кийик айванларгъа адам ад къойды, амма оларнынъ арасындан озюне келишкен ярдымджы тапалмады.

²¹ О вакъыт РАББИ адамны къатты юкъугъа далдырып, къабургъаларынынъ бирини алды ве о ерни вуджутнен къапатты. ²² Шу къабургъадан РАББИ къадынны яратты ве адам алдына кетирди. ²³ Адам:

— Бу, меним кемигимден къопкъан кемиктир, джан-джигеримден къопкъан парчамдыр, ве акъайдан алынганъаны ичюн, апай* деп адланаджакъ о, — деди.

²⁴ Шу себептен акъай, ана-бабасыны къалдырып, апайына япыша, ве олар бир вуджут олалар.

²⁵ Олар экиси: эм Адем, эм онынъ апайы чыпакъ олып да, утанмай эдилер.

3

Адамнынъ ильк гунасы

¹ РАББИ яраткъан бутюн тарла айванларындан йылан энъ айнеджи эди. Йылан апайдан:

* ^{2,23} Къадимий еудий тилинде «апай» — «иша», «акъай» — «иш»тир.

— Бу багъчанынъ бир тюрлю махсулыны ашамагъа Алла сизге разылыкъ бермегени догърумы? — деп сорады. ²Апай:

— Бизге махсулларны ашамагъа мумкюн, — деп джевап къайтарды. ³— Амма Алла бизге: «Ольмемек ичюн, ялынъыз багъчанынъ ортасында тургъан теректеки махсулларны ашаманъыз ве токъунманъыз биле онъа», — деди.

⁴— Олмайджакъ шей! Ольмезсинъыз, — деди йылан. ⁵— Анджа Алла биле ки, сиз оларны ашагъан куню козьлеринъыз ачылып, яхшылыкънен яманлыкъны айырып таныгъан Алла дайын оладжакъсынъыз.

⁶Апай бу терекнинъ махсуллары ашкъа лыйыкъ, гузель, козьге яхшы корюнгенини ве бильги ваде бергенини коръди. О, махсулны узъди ве ашады. О махсулдан янында олгъан акъайына да берди. Акъайы да ашады. ⁷Оларнынъ козьлери ачылды, ве олар, бири-бирининъ чыплакъ олгъанларыны корип, инджир япракъларындан озьлерине бель къушанмалары яптылар.

⁸Акъшам салкъыны тюшкенинен, Адем апайынен РАББИнинъ багъча бойлап юргенини эшиттилер ве, РАББИ оларны коръмесин деп, тереклер артына сакъландылар. ⁹РАББИ адамны чагъырып, ондан:

— Къайдасынъ? — деп сорады.

¹⁰— Мен Сенинъ багъча бойлап юргенинъни эшиттим ве чыплакъ олгъаным ичюн къоркъып сакъландым, — деп джевап къайтарды адам.

¹¹— Сен чыплакъ олгъанынъны санъа ким айтты? — деп сорады РАББИ. — Сен, Мен махсулларыны ашамагъа ясакъ эткен теректен ашамадынъмы?

¹² – Сен берген апайынъ о махсулларны манъа берди, ве мен ашадым, — деди адам.

¹³ РАББИ апайдан:

– Не яптынъ сен?! — деп сорады. Апай:

– Мени йылан алдатып ёлдан урды, ве мен ашадым, — деп джевап къайтарды.

Алланынъ джезасы

¹⁴ РАББИ йылангъа:

– Япкъан ишинъ ичюн сен лянет оладжакъсынъ, дюньядаки бутюн эв ве кийик айванлардан ред этиледжексинъ! Сен къурсакъ устюнде сюйрекленеджексинъ ве омюр-билля тоз ашайджакъсынъ.

¹⁵ Сен ве Адемнинъ апайы бири-биринъизни коръмеге козюнъиз олмайджакъ. Сенинъ баланъ ве апайнынъ баласы бири-бирине эр вакъыт душман оладжакълар. Апайнынъ огълу башынъа уджюм этеджектир, сен исе онынъ табанына уджюм этеджексинъ, — деди.

¹⁶ Апайгъа РАББИ:

– Юкюю олгъан вакътынъны зияде дертли этеджегим. Къыйналып бала тападжакъсынъ. Сен акъайынъны арзулайджакъсынъ, амма о, сенинъ эфендинъ оладжакътыр, — деди.

¹⁷ Адамгъа исе РАББИ:

– Апайынъны динълегенинъ ичюн ве Мен, ондан махсул ашама деп, ясакъ эткен теректен ашагъанынъ ичюн, ер юзю сенинъ ичюн лянет олсун! Шимди исе омюр-билля чекишип, дертнен ашайджакъсынъ. ¹⁸ Ер юзю санъа тикенли чалы осьтюреджек, ве сен тарладаки отнен кечинеджексинъ. ¹⁹ Къан-теринъе батып озюнъе

ниймет къазанаджакъсынъ. Ахыр-сонъу, сен къара ерден алынып, къара ерге кери киреджексинъ. Чюнки сен тозсынъ, тозгъа да чевириледжексинъ, — деди.

²⁰ Адам озъ апайына Ава* деген ад берди, чюнки о, эписи яшагъан адамларнынъ анасы оладжакъ эди.

²¹ РАББИ исе, териден урба япып, оларны кийиндирди.

Рабби Адемни ве Аваны Эдем багъчасындан къувалай

²² РАББИ деди ки:

— Адам, Мен дайын, яхшылыкънен яманлыкъны айырып таныгъан олды. Барып да, адам къолуны узатып, омюр терегинден махсул ашап, эбедиен яшап башламагъайды.

²³ Ве РАББИ Эдем багъчасындан адамны къувалады. Барсын, озю асыл олунгъан топракъны ишлеп бакъсын.

²⁴ Адамны къувалагъан сонъ, РАББИ Эдем багъчасынынъ янындаки, шаркътати омюр терегине алып баргъан ёлны къорчаламакъ ичюн Керувларны** ве эписи тарафларгъа ургъан атешли къылычны къойды.

4

Хаин ве Хабиль

¹ Адам озъ апайы Аванен ятты. Ава юкке къалып, Хаинни догъды ве:

* ^{3.20} Ава — къадимий еудий сёзю «Хавва» (Ава) «хай» (яшайыш) сёзюнден келип чыкты.

** ^{3.24} Керувлар — Аллагъа хызмет эткен коктеки махлюкълар.

— Мен адамны РАББИден мульк киби алдым*! — деди.

²Сонъ даа онынъ къардашыны Хабильни догъды. Хабиль къой-эчки бакъа эди, Хаин исе топракъны ишлей эди.

³Бир къач вакъыт кечкен сонъ, Хаин топракънынъ махсулларындан РАББИге бахшыш берди. ⁴Хабиль де озъ сюрюсининъ биринджи догъгъан, энъ яхшы ве семиз къой-эчкилеринден кетирди. РАББИ Хабильни ве онынъ бахшышыны алгъышлады. ⁵Хаинни ве онынъ бахшышыны исе алгъышламады. Хаин пек ачувланды, онынъ чырайы бозулды.

⁶— Сен не ичюн ачувландынъ? — деп сорады РАББИ Хаинден. — Не ичюн чырайынъ бозулды? ⁷Яхшылыкъ япсанъ эгер, башынъны котермейсинъми? Яхшылыкъ япмасанъ эгер, босагъанънынъ янына гуна ятмакътадыр. О, сени истей, сен исе онынъ эфендиси ол.

⁸Сонъ Хаин озъ къардашы Хабильнен лаф этти. Олар тарлада олгъанда, Хаин озъ къардашы Хабильге къаршы чыкъып, оны ольдюрди.

⁹РАББИ Хаинден:

— Сенинъ къардашынъ Хабиль къайда? — деп сорады.

— Бильмейим, — деди Хаин. — Мен не, озъ къардашыма къаравулыммы?

¹⁰Сонъ РАББИ деди:

* ^{4.1}Хаин — къадимий еудий ады «Каин»нинъ айтылувы «кана» (мульк алмакъ) сёзюнинъ айтылувына ошай.

— Не яптынъ сен? Къардашынъ къанынынъ сеси топракътан Манъа къыямет къопара. ¹¹Энди сен лянетсинъ, къолунъдан тѣкюльген къардашынънынъ къаныны къабул эткен топракътан сен ред этильгенсинъ. ¹²Топракъны ишлегенинде, топракъ санъа озъ кучюни башкъа бермейджек. Сен ер юзюнде долашкъан къачакъ оладжакъсынъ.

¹³Хаин РАББИге:

— Джезам котергисиз. ¹⁴Мына шимди Сен мени топракътан къувасынъ. Сенинъ юзюнден мен сакъланырым ве ер юзюнде долашкъан къачакъ олурым. Ким манъа расткельсе, мени ольдюр, — деди. ¹⁵РАББИ онъа:

— Ким Хаинни ольдюрсе, онынъ акътыманы еди къат алынаджакътыр, — деди.

РАББИ, Хаинге расткельген ич бир ким оны ольдюрмесин деп, онъа нишан къойды. ¹⁶Сонъ Хаин РАББИнинъ юзю огюнден кетип, Эдемден шаркъта яткъан Нод мемлекетинде ерлешти.

Хаиннинъ эвлятлары

¹⁷Хаин озъ апайынен ятты. Апайы юкке къалып, Ханохны догъды. Сонъ Хаин шеэр къурды ве о шеэрни огълунынъ адынен — Ханох — деп адландырды. ¹⁸Ханохнынъ Ирад деген огълу олды. Ирадынъ — Мехуяэл, Мехуяэлнинъ — Метушаэл, Метушаэлнинъ исе Ламех деген огълу олды. ¹⁹Ламех озюне эки апай алды: бирисининъ ады Ада эди, экинджисининъ — Цилла. ²⁰Ада Явалны догъды; о, чадырларда яшагъан ве чобанлыкъ эткен адамларнынъ бабасы-дедеси олды. ²¹Явалнынъ Ювал деген къардашы бар эди; о, къавал ве сантыр

чалгъан эписининъ бабасы-дедеси олды. ²²Цилла исе Тувал-Къаинни догъды; о, демирджи эди, бакъыр ве демирни деге эди. Тувал-Къаиннинъ Наама деген къыз къардашы бар эди.

²³ Ламех озъ апайларына бойле деди:

— Ада ве Цилла, айткъанымны динъленъиз.

Ламехнинъ апайлары, сёзлериме къулакъ асынъыз:

Эгер акъай мени яраласа, оны ольдюрим,
огълан урса эгер, оны да ольдюрим!

²⁴ Эгер Хаин ичюн еди къат акътыман алынса,
Ламех ичюн етмиш кере еди къат акътыман
алынаджакътыр.

Шет ве Энош

²⁵ Адем кене апайынен ятты. О, огълан бала тапты ве, «Хаин ольдюрген Хабильнинъ ерине Алла манъа башкъа бала берди», деп, онынъ адыны Шет* къойды. ²⁶ Шетнинъ де огълу олды. Шет онъа Энош деген ад къойды.

О замандан башлап, РАББИге дуа этип башладылар.

5

Адемнинъ эвлятлары

¹ Мына, Адемнинъ эвлятлары акъкъында китап.

Алла адамны яраткъанда, оны Аллагъа ошатып ясady. ² О, оларны эр киши ве къадын оларакъ яратты ве

* ^{4.25} Шет — «Шет» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «шат» (бермек, бахшыш бермек) еудий сёзюнинъ айтылувына ошай.

оларны багъышлады. Оларны яраткъан куню О, оларгъа «адам» деген ад къойды.

³Адем 130 яшында олгъанда, онынъ озюне ве къыяфетине ошагъан огълу олды. О, огълуна Шет деген ад къойды. ⁴Шет догъгъан сонъ, Адем даа 800 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди. ⁵Адем эписи олып 930 йыл яшады, сонъ о кечинди.

⁶Шет 105 яшында олгъанда, онынъ Энош деген огълу олды. ⁷Энош догъгъан сонъ, Шет 807 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди. ⁸Шет эписи олып 912 йыл яшады, сонъ о кечинди.

⁹Энош 90 яшында олгъанда, онынъ Кенан деген огълу олды. ¹⁰Кенан догъгъан сонъ, Энош 815 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди. ¹¹Энош эписи олып 905 йыл яшады, сонъ о кечинди.

¹²Кенан 70 яшында олгъанда, онынъ Махалалэл деген огълу олды. ¹³Махалалэл догъгъан сонъ, Кенан 840 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди. ¹⁴Кенан эписи олып 910 йыл яшады, сонъ о кечинди.

¹⁵Махалалэл 65 яшында олгъанда, онынъ Еред деген огълу олды. ¹⁶Еред догъгъан сонъ, Махалалэл 830 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди. ¹⁷Махалалэл эписи олып 895 йыл яшады, сонъ о кечинди.

¹⁸Еред 162 яшында олгъанда, онынъ Ханох деген огълу олды. ¹⁹Ханох догъгъан сонъ, Еред 800 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди. ²⁰Еред эписи олып 962 йыл яшады, сонъ о кечинди.

²¹Ханох 65 яшында олгъанда, онынъ Метушелах деген огълу олды. ²²Метушелах догъгъан сонъ, Ханох Алланынъ юзю огюнде 300 йыл яшады, ве онынъ даа

огъулары ве къызлары бар эди. ²³Ханох эписи олып 365 йыл яшады. ²⁴Ханох Алланынъ юзю огюнде яшай эди, сонъ о, ёкъ олды, чюнки Алла оны Озюне алды.

²⁵Метушелах 187 яшында олгъанда, онынъ Ламех деген огълу олды. ²⁶Ламех догъгъан сонъ, Метушелах 782 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди. ²⁷Метушелах эписи олып 969 йыл яшады, сонъ о кечинди.

²⁸Ламех 182 яшында олгъанда, онынъ огълу олды. ²⁹Ламех деди: «РАББИ къаргъагъан топракътан о, бизге ишимизден ве къолларымызнынъ агъыр хызметинден раатлыкъ берер», ве онъа Нух* деген ад къойды.

³⁰Нух догъгъан сонъ, Ламех 595 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди. ³¹Ламех эписи олып 777 йыл яшады, сонъ о кечинди.

³²Нух 500 яшында олгъанда, онынъ учъ огълу олды: Шем, Хам ве Яфет.

6

Адам несили ёлдан урулувы

¹Адамлар ер юзюнде чокълашып башладылар. Оларда къызлар догъа эдилер. ²Адамларнынъ къызлары дюльбер олгъанларыны корип, Алланынъ огъулары, ким къайсы союны сайлап алса, оларны озълерине апай этип ала эдилер.

³РАББИ деди ки:

* ^{5.29} Нух — къадимий еудий ады «Ноах» «нахам» (раатлыкъ бермек) еудий сёзюнинъ айтылувына ошай.

— Меним нефесим адамда эбедий к̄алмайджакъ, чюнки о — вуджут. Онынъ куньлери 120 йыл олсун.

⁴О куньлерде ве олардан сонъ ер юзюнде нефиллер* бар эдилер. Алланынъ огъулары адамларнынъ к̄ызыларына келип башладылар, ве к̄ызылар оларгъа бала тапа эдилер: олар кучлю к̄араманлар, эвель-эзельден намлы адамлар ола эдилер.

⁵РАББИ адамларнынъ ер юзюнде яманлыгъы чокъ олгъаныны, оларнынъ эписи тюшюнджелери ве юрекле-рининъ ынтылувлары эр вакъыт тек яман олгъанларыны корьди. ⁶РАББИ ер юзюнде адамны ясагъанына пешман этти, ве Онынъ юреги янды.

⁷Сонъ РАББИ деди:

— Озюм яраткъан адамларны ер юзюнден к̄ыра-рым: адамдан башлап айванларгъа, суйрелип юрген мах-люкъларгъа ве кок к̄ушларына баргъандже к̄ырарым, чюнки Мен оларны ясагъаныма пешман эттим.

⁸Нух исе РАББИнинъ алгъышына малик олды.

Нух

⁹Мына, Нух ве онынъ эвлятлары акъкъында ривает.

О заман яшагъан адамларнынъ арасында тек Нух к̄бусурсыз ве инсафлы адам эди. О, Алланынъ козю огюнде ачыкъ яшай эди. ¹⁰Нухнынъ учь огълу бар эди: Шем, Хам ве Яфет.

¹¹Алланынъ козю алдында ер юзю харап олды. Ер юзю акъсызлыкък̄а сингип толды. ¹²Алла ер юзюне

* ^{6.4}Нефиллер — девлер, к̄адимий еудий тилинде «ашагъы тюш-кенлер» деген манасыны ташый.

бакъты, ве о, керчектен де харап эди. Ер юзюнде эр бир тири джан юрген ёлуны харап этти.¹³ Алла Нухкъа:

— Мен ер юзюндеки эр бир тири джанны ёкъ этерим. Чюнки эр бир тири джан ер юзюни акъсызлыккъа толдурды. Мен оларны ве оларнен берабер ер юзюни де къы-рарым, — деди.¹⁴ — Лякин сен озюнге гофер* терегинден бир сандыкъ яп да, ичини козьлерге болип, ички ве тыш тарафларыны зифтнен зифтле.¹⁵ Онынъ узунлыгы 135 метр, кенълиги 22,5 метр, юксеклиги де 13,5 метр** олсун.¹⁶ Таваны тёпесинден ярым метр*** юкъары коте-рильсин. Бир тарафындан къапу ач. Сандыкънынъ ичинде биринджи, экинджи ве учюнджи къатларыны яп.¹⁷ Мен ер юзюни сувгъа гъаркъ этерим ве онынъ устюндеки эр бир ичинде аз-бучукъ руху олгъан джанларны ёкъ этерим. Ер юзюнде яшагъан эр бир тири джан гъайып оладжакътыр.¹⁸ Лякин санъа Меним васиетим оладжакъ. Сен сандыкъкъа огъуларынынъ, къадынынъ ве келинлерингнен берабер кирип,¹⁹ янынъа, сеннен сагъ къалсынлар деп, эр бир джанлы махлюкътан эркек-ыргъачыны чифтлеп алырсынъ.²⁰ Эписи къушлар, айванлар ве уфакъ махлюкъларнынъ эр бир чешити, сагъ къалмакъ ичюн, чифт-чифт сеннен сандыкъкъа кирсинлер.²¹ Озюнге ве оларгъа аш ве емнинъ эр бир чешитинден алып азырла. О да озюнге аш, оларгъа исе ем олур.

²² Алла насыл эмир эткен олса, Нух ойле де япты.

* ^{6.14} Гофер — чам терегине ошагъан терек.

** ^{6.15} 135 метр; 22,5 метр; 13,5 метр — къадимий еудийдже «300 аммах; 50 аммах; 30 аммах». Бир аммах — 0,45 метр.

*** ^{6.16} Ярым метр — къадимий еудийдже «бир аммах».

7

Сув ташкъыны

¹Рабби Нухкъа:

— Бутюн къорантанъны алып, сандыкъкъа кир. Озь несилинде тек сен инсафлы олгъанынъ ичюн, Мен сени сайлап алдым. ²Янынъа элял айванлардан эркек-ыргъачыларыны едишер чифт, арам айванлардан эркек-ыргъачыларыны бирер чифт ³ве кок къушларынынъ эписи сойларындан эркек-ыргъачыларыны едишер чифт ал. Ер юзюнде оларнынъ эвлятлары сакълансын. ⁴Еди куньден сонъ Мен ер юзюне 40 кунь ве 40 гедже девамында ягъаджакъ ягъмур ягъдырырым, яраткъанларымынынъ эписини ер юзюнден силерим, — деди.

⁵Нух Рабби-Таалынынъ бутюн эмир эткенлерини япты.

⁶Сув ташкъыны ер юзюне кельгенде, Нух 600 яшында эди. ⁷Нух, огъулары, къадыны, келинлеринен берабер сув ташкъынындан сакъланмакъ ичюн сандыкъкъа кирдилер. ⁸⁻⁹Алла-Таала эмир эткени киби, онъа эписи элял ве арам айванлар, къушлар ве эр бир джанлы махлюкъларнынъ бутюн сойларындан эркек-ыргъачы чифт-чифт кельдилер.

¹⁰Еди куньден сонъ ташкъын сувлары ер юзюне келе башладылар.

¹¹Нух 600 яшыны толдургъан йылында, экинджи айнынъ он единджи кунюне буюк ер ярылды да, буюк теренликтен сув урып ташты, кок къапулары да ачылды, ¹²ве 40 кунь ве 40 гедже девамында ер юзюне ягъмур ягъа

башлады. ¹³Тамам шу куню Нух, Нухнынъ огъулары Шем, Хам ве Яфет, Нухнынъ къадыны ве учъ келини сандыкъкъа кирдилер. ¹⁴Оларнен берабер чешит сойлардан эписи кийик айванлар ве эв айванлары, ве чешит сойлардан ер юзюнде булунгъан бутюн махлюкълар, ве чешит сойлардан эписи къушлар ве учкъан махлюкълар сандыкъкъа кирдилер. ¹⁵Ичинде аз-бучукъ руху олгъанларнынъ эписи, ¹⁶эр бир союздан эркек-ыргъачы, Нухкъа эмир эткени дайын, онынъ сандыгъына кирдилер. Сонъ Рабби-Таала Нухнынъ артындан къапуны япты.

¹⁷Сув ташкъыны 40 кунъ девам этти. Сув кучълешип, артып башлагъанда, сандыкъны котерди, ве сандыкъ ялдап кетти. ¹⁸Сув эп арта эди ве ер юзюни къаплады. Сандыкъ сув устюнде ялдай эди. ¹⁹Сув исе, кок тюрюнде олгъан энъ юксек байырларнынъ тепелерини къапатмагъандже, эп юкъары котериле эди. ²⁰Сув, оларнынъ устюне еди метр* котерилип, байырларны сув тюрюнде къалдырды. ²¹Ер юзюнде къыбырдагъан эр бир тири джан: эм къушлар, эм айванлар, эм махлюкълар, эм эписи адамлар ёкъ олдылар. ²²Топракъ устюнде эписи ичинде аз-бучукъ руху олгъанлар гъайып олдылар. ²³Ер юзюни толдургъан эр бир ичинде джаны олгъан махлюкъ къырылды: эм адамлар, эм айванлар, эм джанаварлар, эм кок къушлары — эписи ер юзюнден цилинди-лер. Ялынъыз Нух ве онен берабер сандыкъта олгъанлар сагъ къалдылар. ²⁴Ер юзю исе 150 кунъ сувгъа гъаркъ эди.

* ^{7.20} *Еди метр* — къадимий еудийдже «он беш аммах».

8

Сув ташкъынынынъ сонъу

¹Алла Нухны ве онен берабер сандыкъта олгъан эписи кийик айванларны, ве эписи эв айванларыны акъылында тута эди. Алла елни уфюртти, ве сувлар кери къайтты. ²Буюк теренликнен кок къапулары къапалып, коктен ягъмур ягъмагъа токътады. ³Сув исе, 150 кунь кечкен сонъ, яваш-яваш ер юзюнден кери къайтмагъа ве эксильмеге башлады. ⁴Сандыкъ единджи айнынъ он единджи кунюне Арарат дагъларында ерге тийип токътады. ⁵Йылынъ онунджи айынадже сув даима эксиле эди; онунджи айнынъ биринджи куню исе байыр тёпелери корюне башладылар.

⁶Къыркъ кунь кечкен сонъ, Нух сандыкънынъ таванында олгъан пенджерени ачып, ⁷тышарыгъа къаргъаны йиберди, къаргъа исе, ер къурумагъандже, де учып кетип, де артына къайтып айлана башлады. ⁸Сонъра Нух, ер юзюнден сув кеткенини бильмек ичюн, тышарыгъа гогерджинни йиберди. ⁹Лякин гогерджин, ер юзю аля сув астында олгъаны ичюн, къонмагъа ер тапалмайып артына къайтты. Нух, къолуны узатып, гогерджинни сандыкъкъа алды. ¹⁰Даа еди кунь беклеп, о, бир даа гогерджинни йиберди. ¹¹Гогерджин, агъзында зейтюн япрагъынен, акъшам артына къайтты. Бойлеликнен Нух, ер юзюнден сув кеткенини бильди. ¹²Нух, даа еди кунь беклеп, кене гогерджинни йиберди, ве бу сефер о кери къайтмады.

¹³Нух яшайышынынъ 601-инджи йылында, биринджи айнынъ биринджи кунюне сув джыйылды. Нух,

сандыкънынъ таванында олгъан пенджерени ачып, ер юзю деерлик къуру олгъаныны коръди.

¹⁴ Экинджи айнынъ 27-нджи кунюне ер устю бутюнлей къуруды.

¹⁵ Алла Нухкъа:

¹⁶ — Сандыкътан къадынынънен, огъуллерынънен, келинлеринънен берабер чыкъ. ¹⁷ Янынъдаки эр бир тири джанны: къушлар, айванлар, ер юзюндеки бутюн махлюкъларны — эписини чыкъар. Олар дагъылып ер юзюни толдурсынлар ве ер устюнде догъып артсынлар, — деди.

¹⁸ Нух огъуллерынен, къадынынен ве келинлеринен берабер сандыкътан чыкъты, ¹⁹ артларындан исе чешит сойларындан эписи кийик айванлар, уфакъ-тюфек махлюкълар ве къушлар — дюньяда яшагъанларынынъ эписи сыра-сыра ер юзюне чыкътылар.

²⁰ Нух Рабби-Таалягъа къурбан чалмакъ ичюн ерни азырлады. Шу ерде эписи эял айванлардан ве къушлардан алып къурбан чалды ве бутюнлей якъты. ²¹ Къурбанларнынъ мис къокъуларыны алып, Рабби-Тааля Озю-Озюне:

— Энди адамлар ичюн ер юзюни къаргъамайджагъым. Оларнынъ фикирлери яшлыкътан ярамайлыкъкъа ынтылгъанына бакъмадан, Мен ер юзюнде яшагъанларынынъ эписини бир даа къырмайджагъым.

²² Энди дюнья тургъандже
сачкъан ве оргъан вакъытлары,
сувукъ ве сыджакъ,
яз ве къыш,
кунъ ве гедже битмейджеклер, — деди.

9

Алла Нухкѡа ве онынѡ эвлятларына Озь Васнетини бере

¹Алла Нухны ве огѡуларыны бойле деп багѡышлады:

— Догѡып чокѡлашынѡыз ве ер юзюни толдурынѡыз. ²Ер юзюндеки бутюн айванлар, кок кѡушлары, ердеки махлюкѡлар ве денѡиздеки эписи балыкѡлар сизден кѡоркѡсун ве сизинѡ огюнѡизде титресинлер: олар эписи сизинѡ кѡолунѡыздадырлар. ³Эвель ер юзюнде оськен эр бир шейни бергеним дайын, бутюн айванларны ашамагѡа сизге разылыкѡ берем. ⁴Лякин ичинде джаны, демек кѡаны олгѡан этни ашаманѡыз. ⁵Сизинѡ кѡанынѡызны, демек джанынѡызны алгѡанлары ичюн, бу кѡан тѡккенлерини джезаларым. Эм айванны, эм озь кѡардашынѡнѡ джаныны алгѡан адамны Мен джезаларым. ⁶Эгер бирев адамнынѡ кѡаныны тѡксе, онынѡ кѡаныны да адам тѡксюн. Чюнки Мен адамны кѡыяфетиме коре яраттым. ⁷Сизлер исе догѡып артынѡыз ве ер юзюнде ерлешип чокѡлашынѡыз.

⁸Сонѡ Алла Нухкѡа ве онынѡ огѡуларына:

⁹⁻¹⁰ — Сизге ве сизинѡ несилинѡизге, ве эписи сандыкѡтан тюшкен ичинде джаны олгѡан махлюкѡларгѡа: кѡушлар, айванлар ве кийик айванларгѡа — бутюн дюньядаки махлюкѡларгѡа Меним вадем бар. ¹¹Мен сизге, энди ташкѡын сувларындан дюньядаки эписи тири джан кѡырылмайджагѡыны ве ер юзюни бошаткѡан сув ташкѡыны бир даа олмайджагѡыны ваде этем, — деди.

¹²⁻¹³ — Ер сакинлерине берген вадемнинъ бельгиси оларакъ Мен Озь яйымны — кок къушагъыны — булутларда астым. Бу сизге ве бутюн яшагъан махлюкъларгъа эбе-диен берген вадемнинъ бельгисидир. ¹⁴ Кокте булутларны топлагъанымда, булутлар арасында кок къушагъы пейда олар. ¹⁵ О заман Меним акъылыма сизге ве бутюн махлюкъларгъа берген вадем келир, ве эр бир джанны ёкъ эткен сув ташкъыны бир даа теърарланмаз. ¹⁶ Булутларда кок къушагъы пейда олар, ве Мен оны корип ер сакинлерине эбедий берген вадемни хатырларым, — деди Алла.

¹⁷ Даа Алла Нухкъа:

— Бу Меним ер юзюнде яшагъанларынынъ эписине берген вадемнинъ бельгисидир, — деди.

Нух ве онынъ огъулары

¹⁸ Сандыкътан чыкъкъан Нухнынъ огъулары Шем, Хам ве Яфет эдилер. (Хам Ханааннынъ бабасы олды.)

¹⁹ Бу учеви Нухнынъ огъулары эдилер, ве олардан бутюн ер юзю толдурылды.

²⁰ Нух топракъны ишлемеге башлады ве юзюм багъыны сачты. ²¹ О, шарап ичип саргъушланды ве озь чадырында чыр-чыпакъ ята эди. ²² Ханааннынъ бабасы олгъан Хам, бабасынынъ чыпакълыгъыны корьди ве чыкъып эки агъа-къардашларына икяе этти. ²³ Шем ве Яфет урба алып ве омузларына къойып, арт-артына кеттилер ве бабаларынынъ чыпакълыгъыны къапаттылар. Башкъа тарафкъа бакъып, олар бабаларынынъ чыпакълыгъыны корьмедилер. ²⁴ Нух шарапдан айынып ве онынъ экинджи огълу Хам онен нелер япкъаныны билип, ²⁵ бойле деди:

— Ханаан лянет олсун! Озь агъаларында о, къуларнынъ къулу олсун.

²⁶ Сонъ даа бойле деди:

— Шемнинъ Алласына, РАББИге шукюрлер олсун! Ханаан исе онынъ къулу олсун! ²⁷ Алла Яфетнинъ ерлерини кенълештирсин*. Яфет Шемнинъ чадырларында яшасын. Ханаан исе онынъ къулу олсун.

²⁸ Сув ташкъынындан сонъ Нух 350 йыл яшады.

²⁹ Нух эписи олып 950 йыл яшады, сонъ о кечинди.

10

Нух огъуларынынъ эвлятлары

¹ Мына Нух огъулары олгъан Шем, Хам ве Яфетнинъ эвлятлары акъкъында ривает.

Сув ташкъынындан сонъ оларнынъ балалары олдылар.

² Яфетнинъ огъулары: Гомер, Магог, Мадай, Яван, Тувал, Мешек ве Тирас.

³ Гомернинъ огъулары: Ашкеназ, Рифат ве Тогарма.

⁴ Яваннынъ огъулары: Элиша ве Таршиш, Киттим ве Доданим.

⁵ Булардан ялы боюнда ве адаларда яшагъан миллетлер пейда олдылар; эр кеснинъ озь ери, озь тили ве озь миллетнинъ къабилелери бар эдилер.

⁶ Хамнынъ огъулары: Куш, Мицраим, Пут ве Ханаан.

⁷ Кушнынъ огъулары: Сева, Хавила, Савта, Раама ве Савтеха.

* ^{9.27} Яфет — къадимий еудий ады «Яфет»нинъ айтылувы «яфт» (о, кенълештир) еудий сёзюнинъ айтылувына ошай.

Рааманынъ огъулары: Шева ве Дедан.

⁸Кушнынъ даа Нимрод деген огълу олды. О, ер юзюнде биринджи пельван эди. ⁹РАББИнинъ юзю огюнде о, къудретли авджы эди. Онынъ ичюн де къудретли авджылар акъкъында: «О, Нимрод киби, РАББИнинъ юзю огюнде къудретли авджы», — деп айталар. ¹⁰Башта онынъ падишалыгына Вавилон, Эрек, Аккад ве Шинар мемлекетинде олгъан Калне деген шеэрлер кире эдилер. ¹¹Бу мемлекеттен чыккып о, Ашшур мемлекетине кетти ве анда Ниневе, Реховот-Ир ве Калах шеэрлерни къурды. ¹²Эм де Ниневе ве Калах арасында Ресен деген шеэрни къурды; бу буюк шеэр эди.

¹³Мицраимден лудлылар, анамлылар, лехавлылар, нафтухлылар, ¹⁴патруслылар, каслухлылар (булардан фелестинлилер чыккытылар) ве кафторлылар асыл олдылар.

¹⁵Ханаандан Цидон (Ханааннынъ биринджи догъгъан огълу) ве Хет, ¹⁶эм де евуслылар, аморлылар, гиргашлылар, ¹⁷хивлилер, аркълылар, синлилер, ¹⁸арвадлылар, цемарлылар ве хаматлылар дюнъягъа кельдилер. Сонъундан ханаанлыларнынъ къабилелери кенъ дагъылдылар. ¹⁹Ханаанлыларнынъ сынъырлары Цидондан башлап Герар тарафына — Гъазагъадже, ве Содом, Гомора, Адма ве Цевоим тарафына — Лашагъадже эдилер. ²⁰Бу, оларнынъ къабилелерине ве тиллерине коре, оларнынъ топракларында ве миллетлеринде олгъан Хамнынъ эвлятлары.

²¹Шемнинъ де балалары бар эди. О, Эвер огъулары эписининъ бабасы-дедеси, Яфетнинъ буюк агъасы эди.

²²Шемнинъ огъулары булардыр:

Элам, Ашшур, Арпакъшад, Луд ве Арам.

²³ Арамнынъ огъулары булардыр:

Уц, Хул, Гетер ве Маш.

²⁴ Арпакъшаднынъ Шелах деген огълу бар эди, Шелахнынъ исе Эвер деген огълу бар эди. ²⁵ Эвернинъ эки огълу олды: бирисининъ ады Пелег* эди, чюнки тамам о, олгъан заманда ер айырылгъан эди. Агъа-къардашынынъ ады исе Йокътан эди.

²⁶ Йокътаннынъ Алмодад, Шелеф, Хацармавет, Ерах, ²⁷ Хадорам, Узал, Дикла, ²⁸ Овал, Авимаэл, Шева, ²⁹ Офир, Хавила ве Йовав деген огъулары бар эди.

Булар эписи Йокътаннынъ огъуларыдыр. ³⁰ Оларнынъ яшагъан топракълары Мешадан башлап шаркъ дагъы олгъан Сефаргъа баргъандже эди.

³¹ Бу, оларнынъ къабилелерине ве тиллерине коре, оларнынъ топракъларында ве миллетлерине коре олгъан Шемнинъ эвлятлары.

³² Нух огъуларындан башта эвлятлар, эвлятлардан исе миллетлер айырылдылар. Бу, Нух огъуларындан пейда олгъан къабилелердир. Булардан, сув ташкъынынъдан сонъ, ер юзюндеки миллетлер чыкътылар.

11

Вавилон къуллеси

¹ О заманда бутюн ер юзюнде бир тиль эди, сёзлер де бир эдилер. ² Шаркъ тарафтан баргъанда, адамлар

* ^{10.25} *Пелег* — къадимий еудий ады «Пелег»нинъ айтылувы «па-лаг» — «больди» деген фиILINE ошай.

Шинар мемлекетиндеки вадийни таптылар ве анда ер-лештилер.

³Олар бир-бирлерине бойле айттылар:

— Келинъ, кирпичлерни япайыкъ да, оларны атешке пиширейик.

Бойлеликнен, оларда таш ерине тола, киреч иринтиси ерине исе зифт эди.

⁴Сонъ олар бойле дедилер:

— Келинъ, озюмизге шеэр ве башы кокке тийген къулле къурайыкъ; бутюн ер юзюнде дагъылмайыкъ деп, озюмизге нам къазанайыкъ.

⁵РАББИ, адам огъулары къургъан шеэрге ве къуллеге бакъмакъ ичюн энди. ⁶РАББИ деди ки:

— Иште, бир халкъ ве эр кесте бир тиль. Мына не япып башлайлар олар! Эм де ниетлеринден къайтмазлар. ⁷Келинъ, тюшейик де, бири башкъасынынъ тилини анъламасын деп, анда оларнынъ тилини къарыштырайыкъ.

⁸РАББИ оларны андан къувып бутюн ер юзюнде дагъытты, ве олар шеэр къурмакъны токътаттылар.

⁹Бойлеликнен, бу шеэрге Вавилон* деген ад берильди, чюнки анда РАББИ бутюн ер юзюндеки тильни къарыштырды ве чюнки РАББИ халкъны андан къувып бутюн ер юзюнде дагъытты.

* 11.9 *Вавилон* — къадимий еудий тилиндеки «Бавел» (Вавилон) сёзюнинъ айтылувы «балал» (къарыштырмакъ) сёзюнинъ айтылувына ошай.

Шемнинъ несили

¹⁰Мына Шем ве онынъ эвлятлары акъкъында ривает.

Сув ташкъынындан эки йыл кечкен сонъ, Шем 100 яшында олгъанында, онынъ Арпакъшад адлы огълу олды. ¹¹Арпакъшад догъгъан сонъ, Шем даа 500 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди.

¹²Арпакъшад 35 яшында олгъанда, онынъ Шелах адлы огълу олды. ¹³Шелах догъгъан сонъ, Арпакъшад 403 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди.

¹⁴Шелах 30 яшында олгъанда, онынъ Эвер адлы огълу олды. ¹⁵Эвер догъгъан сонъ, Шелах 403 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди.

¹⁶Эвер 34 дёрт яшында олгъанда, онынъ Пелег адлы огълу олды. ¹⁷Пелег догъгъан сонъ, Эвер 430 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди.

¹⁸Пелег 30 яшында олгъанда, онынъ Реу адлы огълу олды. ¹⁹Реу догъгъан сонъ, Пелег 209 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди.

²⁰Реу 32 яшында олгъанда, онынъ Серуг адлы огълу олды. ²¹Серуг догъгъан сонъ, Реу 207 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди.

²²Серуг 30 яшында олгъанда, онынъ Нахор адлы огълу олды. ²³Нахор догъгъан сонъ, Серуг 200 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди.

²⁴Нахор 29 яшында олгъанда, онынъ Терах адлы огълу олды. ²⁵Терах догъгъан сонъ, Нахор 119 йыл яшады, ве онынъ даа огъулары ве къызлары бар эди.

²⁶Терах 70 яшында олгъанда, онынъ Ибрам, Нахор ве Харан адлы огъулары олдылар.

Терахнынъ шеджереси

²⁷Мына Терах ве онынъ эвлятлары акъкъында ривает.

Терахнынъ Ибрам, Нахор ве Харан адлы огъулары бар эди. Хараннынъ Лут адлы огълу олды. ²⁸Харан, даа онынъ бабасы Терах сагъ олгъанда, озю догъгъан ерде, касдийлилернинъ Ур деген шеэринде, кечинди. ²⁹Ибрам ве Нахор эвлендилер. Ибрам апайынынъ ады Сарей эди. Нахор апайынынъ ады исе Милка эди; о, Хараннынъ къызы эди. Харан Милканынъ ве Исканынъ бабасы эди. ³⁰Сарей исе бала тапып оламай эди, онынъ баласы ёкъ эди.

³¹Терах, касдийлилернинъ Ур шеэринден чыкъып, Ха-наан топрагъына кетмек ичюн ёлгъа чыкъты. О, огълу Ибрамны, Хараннынъ огълу олгъан Лут торуныны ве огълу Ибрамнынъ апайы олгъан Сарей келинини янына алды. Лякин олар Харан шеэринде келип, анда ерлештилер.

³²Терах 205 беш йыл яшады, сонъ о, Харанда кечинди.

12

Рабби Ибрамны чагъыра

¹РАББИ Ибрамгъа:

— Озь юртунъдан чыкъып, сой-сопларынынъ ве ба-ба эвини къалдыр да, Мен санъа косьтереджек ерге кет.

² Мен сенден буюк халкъ асыл этерим,
сени багъышларым,
адынъны намлы этерим.

Сен озюнъ исе Алланынъ бахшышы ол!
³ Сени багъышлагъанларны — багъышларым,
сени къаргъагъанларны — къаргъарым.

Сенинъ вастанънен ер юзюндеки

бутюн халкъларны багъышларым! — деди.

⁴Ибрам, РАББИ айткъаны киби, ёлгъа чыкъты. Ибрамнен берабер Лут да кетти. Харан шеэринден чыкъкъанда, Ибрам 75 яшында эди. ⁵О, къадыны Сарей, огълан къардашынынъ огълу Лут, озюнинъ Харандаки бутюн ишлеп тапылгъан мал-мулькюни ве эписи хызметчилерини янына алды. Олар, Ханаан мемлекетине ёл алып, анда кельдилер.

⁶Ибрам, Ханаан топрагъында бой-бойгъа кочип юрген сонъ, Шекем шеэринедже Морэ деген терек янына кельди. Бу ерде о заман ханаанлылар яшай эдилер.

⁷РАББИ Ибрамгъа келип:

— Бу ерни сенинъ эвлятларынгъа береджегим, — деди.

Ибрам, алдында пейда олгъан РАББИге къурбан чалынгъан ерни къурды. ⁸Сонъра о, Бет-Эльден шаркъта яткъан байырларгъа тараф узакъ ёлгъа чыкъты ве анда озь чадырларыны ойле къойды ки, Бет-Эль ондан гъарпта, Ай шеэри исе шаркъта олдылар. Анда Ибрам къурбан чалынгъан ерни къурып, РАББИге дуа этти. ⁹Сонъра Ибрам тургъан еринден кочип, дженюп тарафындаки Негев деген ерге узакъ ёлуны девам эттирди.

Ибрам Мысырда

¹⁰О заманда мемлекетте ачлыкъ эди. Мемлекетте ачлыкъ агъыр олгъаны себебинден, Ибрам, яшамакъ ичюн, Мысыргъа* кетти.

* ^{12.10}Мысыр — Египет мемлекети.

¹¹Мысыргъа якъынлашкъанда исе, о, апайы Сарейге бойле деди:

— Сен дюльбер апай олгъанынъны мен билем.

¹²Мысырлылар сени корип: «Бу онынъ апайыдыр», — дерлер, мени ольдюрлер, сени исе сагъ къалдырылар. ¹³Сен, мангъа яхшы олсун ве сенинъ ярдымынънен джаным къуртулсын десенъ, оларгъа къыз къардашым олгъанынъны айт.

¹⁴Ибрам Мысыргъа кельген сонъ, мысырлылар Сарей пек дюльбер олгъаныны корьдилер. ¹⁵Фыравуннынъ башлыкълары да Сарейни корип, оны фыравунгъа макътадылар, ве Сарей фыравуннынъ сарайына алынган эди. ¹⁶Сарейнинъ маначыгъынен Ибрамнынъ ишлери яхшы юре эдилер: онынъ эм къой-эчкилери, эм туварлары, эм эшеклери, эм хызметчи къызлары ве къуллары, эм девелери бар эдилер. ¹⁷Амма РАББИ Ибрамнынъ апайы олган Сарей ичюн фыравуннынъ башына ве онынъ эвине мушкюль белялар йиберди. ¹⁸Фыравун Ибрамны чагъыртты ве онгъа бойле деди:

— Сенинъ меннен якъанынъ недир? Не ичюн Сарей сенинъ апайынъ олгъаныны айтмадынъ мангъа?

¹⁹Не ичюн сен: «О, меним къыз-къардашым ола», — дединъ? Бунынъ ичюн мен оны озюме апай этип алдым. Энди мына сенинъ апайынъ, ал оны да, кет.

²⁰Фыравун адамларына Ибрамнынъ акъкъында эмир берди, ве олар оны апайынен ве бутюн мал-мулкюннен берабер йибердилер.

13

Ибрам Луттан айырыла

¹Мысырдан Ибрам къадынынен ве малы-мулькюнен Негевге къайтты. Оларнен берабер Лут да къайтты. ²Энди Ибрам эм малгъа, эм кумюшке, эм алтынгъа пек зенгин эди. ³⁻⁴Негевден о, Бет-Эльгедже, Бет-Эль ве Ай шеэрлери арасында ерлешкен, эвель чадырларны къойгъан ве къурбанлыкъ къургъан еринедже кочип барды. Анда о, РАББИге дуа япты.

⁵Ибрамнен берабер кочип юрген Лутнынъ да озъ къой-эчкилери, туварлары ве чадырлары бар эди. ⁶Мал-мульклерининъ чокълугъы ве яшамакъ ичюн ерининъ азлыгъы себебинден, олар берабер яшап оламай эдилер. ⁷Ибрам ве Лутнынъ чобанлары арасында давалар башланды. О заман бу ерде ханаанлылар ве перизилер яшамакъта эдилер.

⁸Ибрам Луткъа:

— Бизим арамызда ве чобанларымызнынъ арасында дава олмасын, чюнки биз тувгъанмыз! ⁹Бутюн топракъ козюнъ огюндедир. Кель, сен менден айырыл. Эгер сен солгъа кетсенъ, мен онгъа ёл алырым, сен онгъа ёл алсанъ, мен солгъа кетерим, — деди.

¹⁰Лут, чевре-четине бакъып, бутюн Иордан вадийи Цоар шеэрини къадар Раббининъ багъчасына ошагъаныны ве Мысыр топрагъы дайын сувгъа тойгъаныны абайлады. Бу вакъиа, РАББИ Содом ве Гомора шеэрлерини ёкъ этмезден эвель олгъандыр. ¹¹Лут Иордан вадийини сайлап алды ве шаркъ тарафкъа ёнеди. Иште,

олар тараф-тараф кеттилер. ¹²Ибрам Ханаан топрагъын-да ерлешти; Лут исе вадий шеэрлеринде яшап башлады. О, Содом шеэринде етмезден чадырларыны ерлештирди. ¹³Содом сакинлери исе зияде къара юрекли адамлар эдилер. Олар РАББИнинъ козьлеринде чокъ гуна къазана эдилер.

Ибрам Хевронгъа коче

¹⁴Лут Ибрамдан башкъа тарафкъа кеткен сонъ, РАББИ Ибрамгъа:

— Чевре-четинъе бакъ! Тургъан еринъден шималъ ве дженюп, шаркъ ве гъарп тарафларына бакъ, ¹⁵чюнки бутюн бу корьген топракъны Мен санъа ве эвлятлары-нъа эбедиен береджегим. ¹⁶Сенинъ эвлятларынынъ Мен тоз дайын чокъ сайылы этерим: ер юзюнде тоз данелерини саймагъа имкъан олмагъаны дайын, эвлятларынынъ да саймагъа чареси олмаз.

¹⁷Тур да, бутюн Мен санъа берген ерининъ энине ве боюна кеч. Чюнки Мен оны санъа береджегим, — деди.

¹⁸Ибрам тургъан еринден кочъти ве Хевронда олгъан Мамре деген эмен орманы янына барып ерлешти. Анда РАББИге къурбан чалынгъан ерни къурды.

14

Ибрам Лутны къуртара

¹Шинар падишасы олгъан Амрафел, Элласар падишасы олгъан Аръёк, Элам падишасы олгъан Кедорлаомер ве Гоим падишасы олгъан Тидал падишалыкъ эткен заманларда ²дженк олды. Олар Содом падишасы олгъан

Бера, Гомора падишасы олгъан Бирша, Адма падишасы олгъан Шинав, Цевоим падишасы олгъан Шемевер ве Беланынъ, я да Цоарнынъ, падишасына къаршы чыкътылар. ³Булар эписи, я да беш падиша, Сиддим вадийинде, я да Тузлу денъиз олгъан ерде, бирлештилер. ⁴Он эки йыл олар Кедорлаомерге бойсуна эдилер, он учюнджи йылына исыян котердилер. ⁵Он дёртюджи йылы исе Кедорлаомер ве онен олгъан падишалар келип, рефалыларны — Аштерот-Карнаимде, зузлыларны — Хамда, эмлилерни — Шаве-Кирьятаимде, ⁶хорлуларны да Сеир деген дагълы топрагъында урдылар, ёлларыны исе сахранынъ четинде олгъан Эл-Парангъадже девам эттилер. ⁷Андан къайтып, олар Эн-Мишпат, я да Кадеш янына кельдилер ве амалеклилернинъ бутюн мемлекетини ве Хацецион-Тамарда яшагъан аморлыларны да урып йыкътылар. ^{8,9}Содом падишасы, Гомора падишасы, Адма падишасы, Цевоим падишасы ве Беланынъ, я да Цоарнынъ, падишасы оларнынъ къаршыларына чыкътылар ве Сиддим вадийинде Элам падишасы олгъан Кедорлаомернен, Гоим падишасы олгъан Тидалнен, Шинар падишасы олгъан Амрафелнен ве Элласар падишасы олгъан Арьёкнен дженк этип башладылар. Дёрт падиша беш падишагъа къаршы чыкътылар. ¹⁰Сиддим вадийинде исе зифт чукъурлары пек чокъ эди. Содом ве Гоморанынъ падишалары къачып башлагъанда, бу чукъурларгъа тюштилер, къалгъанлары исе дагъларгъа тараф къачып кеттилер. ^{11,12}Гъалип чыкъкъанлар Содом ве Гоморанынъ бутюн мал-мулькюни ве бутюн ашайтларыны алып Содомда яшагъан, Ибрам къардашынынъ огълу олгъан Лутны да малы-мулькюннен алып

кеттилер. ¹³Сагъ къалгъанлардан бири келип, Ибрам еудийни хабердар этти. Ибрам о заман Мамре адлы аморлынынъ эмен орманы янында яшай эди. Мамре-нинъ Эшкол ве Анер агъа-къардашлары бар эдилер. Олар Ибрамнынъ тарафдарлары эдилер. ¹⁴Ибрам, озюнинъ сою эсирге алынгъаныны эшитип, эвинде догъгъан 318 ишанчлы аскерини чагъырды ве душманларны Дангъадже къувалады. ¹⁵Болюшип, озю ве аскерлери оларгъа геджесинен уджюм этип, оларны урып йыкъты ве Дамаскнынъ шималь тарафында яткъан Хо-вагъадже къувалады. ¹⁶Ибрам бутюн мал-мульклерини басып алды, эм сою олгъан Лутны ве онынъ мал-мулькюни де, апайларыны ве башкъа адамларны биле басып алды.

Ибрам ве Мелкиседек

¹⁷Кедорлаомерни ве онен берабер олгъан падишаларны енгъенинден сонъ къайткъанда, Шаве вадийинде, я да Падиша вадийинде, Ибрамнынъ къаршысына Содом падишасы чыкъты.

¹⁸Салимнинъ падишасы Мелкиседек де отъмекнен шарап алып чыкъты. О, Юдже Алланынъ руханийи эди. ¹⁹О, Ибрамны бойле сёзлернен багъышлады:

— Кок ве ернинъ Яратыджысы олгъан Юдже Алла Ибрамны багъышласын! ²⁰Душманларынынъ сенинъ къолунъа берген Юдже Аллагъа шукюрлер олсун!

Сонъ Ибрам эписининъ он пайда бир пайыны Мелкиседекке берди.

²¹Содом падишасы Ибрамгъа:

— Адамларны мангъа къайтар, мал-мулкни исе озюнге къалдыр, — деди. ²²Амма Ибрам Содом падишасына бойле деди:

— РАББИге, Юдже Аллагъа, коклернинъ ве ерининъ Яратыджысына къолумны котерип, ²³ ант этем: сен сонъундан: «Мен Ибрамны бай эттим», — айтма деп, сенинъ мал-мулкюнъден йип ве аякъкъап къайышы биле алмайджагъым. ²⁴Адамларым ашагъанындан гъайры ве меннен баргъан Анер, Эшкол ве Мамре адамларынынъ пайындан гъайры ич бир шей алмайджагъым. Олар озь пайларыны алсынлар.

15

Алла Ибрамгъа Озь Васиетини бере

¹Сонъра Ибрамгъа руя олды. Ибрам РАББИнинъ:

— Къоркъма, Ибрам. Мен — сенинъ къалкъанынъдырым, аркъа-къаянъдырым. Мукъфатынъ пек бол-берекетли оладжакътыр, — дегенини эшитти. ²Ибрам:

— РАББИ-ТААЛЯм! Мен бала-чагъасыз ольсем, Сенинъ мукъфатларынъ мангъа не керек? Олюмимден сонъ бутюн мал-мулкюмни аладжакъ Мешек (Дамаск дегени) огълу Элиезердир, — деди. ³ — Бакъ, Сен мангъа бала бермегенинъ ичюн, эвимде яшап тургъан огълан мирасчым оладжакътыр! — деп девам этти о.

⁴Ибрам да РАББИнинъ бойле сёзлерини эшитти:

— О, сенинъ мирасынъны алмайджакъ. Ялынъыз сенден догъгъан бала сенинъ мирасчынъ оладжакътыр.

⁵РАББИ Ибрамны чадырдан чыкъарды ве онгъа:

— Кокке бакъып, йылдызларны сай: сайып оладжакъ-сынъмы? — деди. — Эвлятларынъ да бойле оладжакътыр!

⁶Ибрам РАББИге иман этти, ве РАББИ тарафындан бу онъа инсафлыкъ деп сайылды.

⁷РАББИ Ибрамгъа:

— Мен — сен бу топракънынъ сайби ол деп, санъа оны бермек ичюн, сени касдийлилернинъ Ур шеэринден чыкъаргъан РАББИм, — деди.

⁸— РАББИ-ТААЛЯМ! — деди Ибрам. — Мен бу топракънынъ сайби оладжагъымны къайдан билейим?

⁹РАББИ онъа:

— Манъа учъ яшлы тана, учъ яшлы эчки, учъ яшлы къочкъар, бир гогерджин ве бир яш къуш алып кель, — деди.

¹⁰Ибрам айванларны алып кельди, экиге болип кести ве бир къысымны экинджи къысымнынъ къаршысында къойды. Къушларны исе экиге больмеди. ¹¹Йыртыджы къушлар учып келип беденлерге эндилер, амма Ибрам оларны къувды. ¹²Кунъ баткъанда, Ибрамны къатты юкъу сарды, ве оны дешетли буюк къаранлыкъ басты.

¹³РАББИ Ибрамгъа бойле деди:

— Сенинъ эвлятларынъ гъурбетликте кельмешек оладжагъыны билъ. Оларны къул этип, 400 йыл зулум этеджеклер. ¹⁴Амма оларны къул эткен миллетни Мен махкеме этеджегим. Бундан сонъ олар буюк мал-мулькнен андан кетеджек. ¹⁵Сен исе сагъ-селямет озъ баба-деделеринъе къошулып, баягъы яшта олгъан къарт олып дефн этиледжексинъ. ¹⁶Ялынъыз дёртюджи неслинъ мында къайтаджакъ, чюнки аморлыларнынъ яманлыгъы озъ къарарына даа етмеди.

¹⁷Кунь батып къаранлыкъ тюшкен сонъ, иште, болюн-ген айванларнынъ арасындан тютеген атеш къазаны ве атеш алеви кечти.

¹⁸Бу куню РАББИ Ибрамгъа буны айтып, васиет этти:

— Мысыр дерьясындан башлап, буюк дерья Фираткъадже бутюн бу ерни сенинъ эвлятларынга бердим. ¹⁹Кенлилернинъ, кенизлилернинъ, кадмонлыларнынъ, ²⁰хитлилернинъ, перизлилернинъ, рефалыларнынъ, ²¹аморлыларнынъ, ханаанлыларнынъ, гиргашлыларнынъ ве евуслыларнынъ бутюн топракларыны да эвлятларынга бердим.

16

Исмаилнинъ догъувы

¹Ибрамнынъ апайы Сарей онъа бала тапмай эди. Оннынъ Хагар адлы мысырлы хызметчи къызы бар эди, ²ве Сарей Ибрамгъа:

— Бакъса, РАББИ манъа бала тапмакъ къысмет этмей. Хызметчи къызымнен ят, бельки, мен ондан бала корерим, — деди.

Ибрам Сарейни динъледи. ³Ибрамнынъ апайы Сарей озъ хызметчи къызыны, мысырлы Хагарны акъайы Ибрамгъа апай этип берди. Ибрам о заман Ханаан топрагында энди он йылдан берли яшай эди. ⁴Ибрам Хагарнен ятты, ве Хагар юкке къалды. Юкке къалгъаныны корип, Хагар саибесине олгъан сайгъысыны джойып башлады. ⁵Сонъ Сарей Ибрамгъа бойле деди:

— Манъа япкъан акъсызлыгында сен къабаатлысынъ. Мен сенинъ къолларынга озъ хызметчимни

бердим, о, исе юкке кьалгъан сонъ, манъа олгъан сайгъысыны джойды. Санъа ве манъа РАББИнинъ козю догъру олсун.

⁶ — Мына, хызметчинъ сенинъ кьолунъда, — деди Ибрам Сарейге. — Онен не истесенъ, оны яп.

Сарей Хагарны ойле азарлап башлады ки, тап Хагар ондан къачып кетти. ⁷РАББИнинъ Мелеги оны сахрадаки сув чокърагъы янында тапты. Бу сув чокърагъы Шургъа кеткен ёлда ерлешкен эди. ⁸Мелек ондан:

— Хагар, Сарейнинъ хызметчиси! Сен къайдан кельдинъ ве къайда кетесинъ? — деп сорады.

— Мен саибем олгъан Сарейден къачам, — деди Хагар.

⁹РАББИнинъ Мелеги онъа:

— Саибенъе къайт да, онынъ япкъанларына сабыр эт, — деди.

¹⁰РАББИнинъ Мелеги онъа даа бойле деди:

— Сенинъ эвлятларыны о къадар чокъ этерим ки, тап онынъ микъдарыны саймакънынъ чареси олмаз.

¹¹Даа РАББИнинъ Мелеги онъа бойле деди:

— Мына, сен юкюсинъ. Сен огълан бала тападжакъсынъ ве онъа Исмаил* деген ад къояджакъсынъ, чюнки РАББИ сенинъ чеккен азабыны коръди.

¹² О, кийик эшек дайын оладжакъ:

о, эр кеске къаршы —

эр кес де онъа къаршы оладжакътыр.

О, агъаларынен душманлыкъта яшайджакъ.

* ^{16.11} *Исмаил* — къадимий еудий тилинде «Ишмаэл», «Алла эшите» манасыны анълата.

¹³ Онен лакъырды эткен РАББИге Хагар Эл-Рои* деген ад берди. О: «Керчектен де мен мында мени Корьгенни корьдим», — деди. ¹⁴ Онынъ ичюн бу чокъракъ Беэр-Лахай-Рои** деп адлана. О, Кадеш ве Берд ара-сында ерлешкендир.

¹⁵ Хагар Ибрамгъа огълан бала тапты, ве Ибрам онгъа, Хагардан олгъан огълуна, Исмаил деген ад берди. ¹⁶ Хагар Ибрамгъа Исмаилни тапкъанда, Ибрам 86 яшын-да эди.

17

Сюннет — васиетнинъ бельгисидир

¹ Ибрам 99 яшында олгъанда, онгъа РАББИ келип: — Мен — Къудретли Алладырым. Козюм огюнде ачыкъ яшап, къусурсыз ол. ² О вакъыт Мен васиетимни беджерим ве эвлятларынъны чокълаштырырым, — деди.

³ Ибрам седждеге къапанды. Алла исе девам этти:

⁴ — Меним сангъа васиетим будыр: сен чокъ халкъларнынъ бабасы-дедеси оладжакъсынъ. ⁵ Адынъ да энди «Ибрам» дегиль де, «Ибраим» оладжакъ. Чюнки Мен сени сайысыз халкъларнынъ бабасы-дедеси этеджегим.

⁶ Сенинъ бала-чагъангъны чокъ сайылы этерим.

Сенден халкълар асыл омурлар.

Ве сенден падишалар да асыл оладжакълар!

* ^{16.13} Эл-Рои — къадимий еудийдже «мени корьген Алла» манасыны анълата.

** ^{16.14} Беэр-Лахай-Рои — къадимий еудийдже «Эбедий Яшагъаннынъ ве мени Корьгеннинъ къуюсы» манасыны анълатта.

⁷ Мен санъа ве эвлятларынъа берген васиетимни эбе-
диен сакълайджагъым. Меним эбедий васиетим будыр:
«Мен сенинъ Алланъ ве эвлятларынънынъ Алласы
оладжагъым. ⁸ Санъа ве эвлятларынъа шимди сен кочип
юрген бу ерни — бутюн Ханаан топрагъыны эбе-
диен къуланмагъа береджегим. Мен оларнынъ Алласы ола-
джагъым».

⁹ Алла Ибраимге бойле деди:

— Сен исе Меним васиетимни тут, эм сен, эм сенден
сонъ несильден несильге олгъан эвлятларынъ. ¹⁰ Сиз,
Меним сизге ве сизден сонъ олгъан эвлятларгъа бу ва-
сиетимни тутмагъа борджлусынъыз: эписи акъайлар
сизде сюннет этильсин. ¹¹ Тери парчанъызны кесип сюн-
нет этинъиз, ве бу Меним сизге васиетимнинъ бельги-
си оладжакътыр. ¹² Сизде несильден несильге эр бир се-
киз кунлюк огъланчыкъ сюннет этильсин: эм эвинъде
догъгъан сою, эм сенинъ эвлятларынъ олмагъан, амма
насылдыр ябанджыдан кумюшке сатын алынгъан сою.
¹³ Экиси де: эм эвинъде догъгъан, эм сенинъ кумюшинъе
сатын алынгъан огълан мытлакъа сюннет этильсинлер.
Бойле этип, беденинъизде олгъан Меним васиетим эбе-
дий васиет оладжакътыр. ¹⁴ Сюннет этильмеген эр киши
исе, я да тери парчасыны кесип сюннет этмеген адам-
нынъ джаны озъ халкъындан айырылсын, чюнки о,
Меним васиетимни бозды.

¹⁵ Алла Ибраимге бойле деди:

— Сарейге, сенинъ апайынъа «Сарей» деп айтма,
онъа «Сарех» деген ад бериледжек.

**Ибраимге Сареден огълу оладжакъы
акъкъында ваде**

¹⁶ Мен оны багъышларым, ве санъа ондан огълан бала биле берерим. Сарени багъышларым, ве ондан миллетлер ве халкъ падишалары асыл олурлар.

¹⁷ Ибраим бет устюне йыкъылды ве кулип, ичинден озю-озюне: «Юз яшлы къарттан огълан бала олурмы, аджеба? Эм де 90 яшына кельген Саре догъармы, аджеба?» — деди.

¹⁸ Ибраим Аллагъа:

— Ич олмагъанда, Исмаил Сенинъ огюнъде яшасын! — деди.

¹⁹ Алла исе Ибраимге бойле деди:

— Саре, сенинъ апайынъ, санъа огълан бала догъаджакъ, ве сен онынъ адыны Исхакъ деп къоьаджакъсынъ. Меним онъа эткен васиетим, сенден олгъан эвлятларгъа эбедий васиет оладжакъ. ²⁰ Исмаил акъкъындаки риджанъны да эшиттим. Мен оны мытлакъа багъышларым, онъа чокъ бала берерим ве онынъ эвлятларыны пек чокъ сайылы этерим. Ондан он эки башлыкъ догъаджакъ, ве Мен ондан улу халкъ асыл этерим. ²¹ Лякин Меним васиетимни Исхакъкъа этеджегим. Келеджек йылы тамам бу вакъытта Саре оны санъа догъаджакъ.

²² Сонъ Ибраимнен лакъырды этмекни токътатып, Алла ондан кетти.

²³ Ибраим огълу Исмаилни, эписи эвинде догъгъан ве эписи онынъ кумюшине сатын алынгъан адамларны, озь эвиндеки бутюн кишилерни алды ве, Алла айткъаны дайын, тамам о куню тери парчасыны кесип оларны сюннет

эттирди. ²⁴Ибраим сюннет этильгенде, о, 99 яшында эди. ²⁵Огълу Исмаил исе сюннет этильгенде, он учь яшында эди. ²⁶Ибраим ве онынъ огълу Исмаил бир кунъде сюннет этильген эдилер, ²⁷ве оларнен берабер эвиндеки эписи акъайлар: эм эвинде догъгъанлары, эм ябанджылардан кумюшке сатын алынгъанлары сюннет этильген эдилер.

18

¹Уйле сыджагъында, Ибраим чадырнынъ къапусы огюнде, Мамре деген эмен орманы янында отургъанда, РАББИ онъа пейда олды. ²Ибраим бакъып, огюнде учь ёлджу тургъанларыны коръди. О, оларнынъ къаршыларына атылып турып, седждеге къапанды ве:

³— Эфендим, эгер мен урьметинъе малик олгъан олам, огюмден кечме. ⁴Сизге аякъ ювмагъа сув кетириллер. Терек тюбюне отурып раатланынъыз. ⁵Мен исе Сизге къапынмакъ ичюн отъмек кетиририм. Сонъ кетерсинъиз, эписи бир огюмден, къулунъызнынъ огюмден кечесинъиз, — деди.

— Яхшы, — дедилер олар, — ойле де яп.

⁶Ибраим чадыргъа чапып кирди ве Сареге:

— Тез-тез учь ольчю* энъ яхшы ундан ал да, хамыр басып, пите пишир, — деди.

⁷Сонъ Ибраим сюрю тарафкъа чапып кетти, яш, яхшы бакъылгъан бузавчыкъны алып, къулуна берди. Къулу исе оны тез-тез азырламагъа ашыкъты. ⁸Ибраим мусафирлернинъ оглерине озю къаймакъ, сют, пишкен

* ^{18.6}Ольчю — къадимий еудийдже «сэ», я да къарарынен еди литр.

бузав этини къойды да, терек тубюнде турып, оларнынъ ашагъанларыны бекледи.

⁹ Олар Ибраимден:

— Къадынынъ Саре къайдадыр? — деп сорадылар.

— Мында, чадырда, — деп джевап къайтарды Ибраим.

¹⁰ Олардан бири деди ки:

— Келеджек йылы тамам бу вакъыт Мен кене санъа келирим. О вакъыт Саредде энди огълан бала догъаджакъ.

Саре исе онынъ аркъасында, чадырнынъ къапусы артында, динълеп тура эди. ¹¹ Олар экиси де: эм Саре, эм Ибраим энди баягъы яшта къарт адамлар эдилер, ве адетиндже къадынларда олгъан шей Саредде токъталгъан эди. ¹² Саре ичинден кулип:

— Манъамы, къартайгъанымда, бу къуванчкъа саип олмакъ? Эфендим де энди къарт, — деп тюшюнди.

¹³ РАББИ Ибраимге:

— Саренинъ: «Манъа, къарт къадынгъа, бала тапмакъмы?» — деп кульгени недир? ¹⁴ РАББИ ичюн къыйын ве япып оламайджакъ шей бармы? Келеджек йылы, кесильген куню санъа Мен келирим, ве о заман Саредде энди огълан бала олур, — деди.

¹⁵ — Мен кульмедим, — деп ялан айтты къоркъкъан Саре.

— Ёкъ, — деди онъа РАББИ, — сен кульдинъ.

Ибраим Содом шеэри ичюн Аллагъа ялвара

¹⁶ Акъайлар, ёлларыны девам этмек ичюн, ерлеринден турдылар ве Содомгъа тараф ёл алдылар. Ибраим исе, оларны озгъармакъ ичюн, оларнен кетти.

¹⁷ «Япаджакъларымны Ибраимден гизлейджегимми?»
¹⁸ Ибраимден улу ве кучъю халкъ асыл оладжакътыр, ве ер юзюндеки бутюн халкълар Ибраим вастасынен багъышланаджакълар. ¹⁹ Ибраим балаларына ве эписи несиллерине адалетли ве инсафлы яшайышны огретсин деп, РАББИнинъ ёлунда юргеге эмир этсин деп, Мен оны сайлап алдым. Сонъ Мен онъа бутюн ваде эткенлеримни япарым», — деп тюшюнди РАББИ.

²⁰ — Содом ве Гомора тарафларындаки къыямет кучъленди, — деди РАББИ. — Гуналары да пек агъырдыр.
²¹ Тюшейим де, олар манъа келип еткен къыямет дайын, тамам ойле япалармы-ёкъмы, бакъайым. Сонъ билirim.

²² Акъайлар айланып, Содом тарафкъа кеттилер. Ибраим исе, эп РАББИнинъ алдында тура эди. ²³ Онъа якъынджа келип, Ибраим:

— Сен ярамай адамларнен берабер инсафлы адамларны да ёкъ этерсинъми? ²⁴ Бельки бу шеэрде 50 инсафлы адам тапылыр. Аджеба Сен бу шеэрни андаки 50 инсафлы адамларнынъ хатири ичюн афу этмейип, къырасынъмы? ²⁵ Олмайджакъ шей! Сен ойле япмазсынъ! Сен ярамай адамларнен берабер инсафлы адамларны ёкъ этмезсинъ. Эм ярамай, эм инсафлы адамнынъ такъдири бир олмаз. Сенден оладжакъ шей дегиль! Бутюн ер юзюнинъ Къадысы адалетсизлик япармы? — деди.

²⁶ РАББИ:

— Эгер Мен Содом шеэринде элли инсафлы адам тапсам, оларнынъ хатири ичюн бутюн шеэрни афу этерим, — деди.

²⁷ — Мен тоз ве куль олсам да, — деп девам этти Ибраим, — Эфендимден сорамагъа джесюрлик таптым.

²⁸ Эгер эллиге беш инсафлы адам етмесе, аджеба бу етиш-меген беши ичюн Сен бутюн шеэрни кыырсинъмы?

— Ёкъ, эгер Мен анда кыыркъ беш инсафлы адам тапсам, кыырмам, — джевап кыайтарды РАББИ.

²⁹ — Эгер анда тек кыыркъ инсафлы адам тапылса? — сёзюни девам этип сорады Ибраим.

— Кыыркънынъ хатири ичюн де япмам, — деди РАББИ.

³⁰ — Эфендим, айткъанларыма гъазапланма. Я тек отуз инсафлы адам олса? — деди Ибраим.

— Эгер анда отуз инсафлы адам олса биле, буну япмам, — деди РАББИ.

³¹ — Сенден, Эфендим, сорамагъа джесюрлик таптым. Эгер анда тек йигирми инсафлы адам олса? — деди Ибраим.

— Йигирмининъ хатири ичюн де кыырмам, — деп джевап кыайтарды РАББИ.

³² — Эфендим, гъазапланма! Меним даа бир суалим бар. Эгер анда тек он инсафлы адам тапылса? — деп сорады Ибраим.

— Оннынъ хатири ичюн де кыырмам, — деп джевап кыайтарды РАББИ.

³³ Ибраимнен лафыны битирген сонъ, РАББИ кетти. Ибраим исе озюнинъ ерине кыайтты.

19

Содом шеэрининъ гунасы

¹ Эки Мелек Содомгъа акъшам кельдилер. Лут Содом шеэрининъ араба кыапулары огюнде отура эди. Лут оларны корип, оларны кыаршыламакъ ичюн еринден турды ве бель букип:

² — Эфендилерим, динълесенъиз! Къулунъызнынъ эвине киринъиз ве анда геджеленъиз, аякъларынъызны да юварсынъыз. Саба эрте турып исе, ёлунъызны девам эттирирсинъиз, — деди.

Лякин олар:

— Ёкъ, биз мейданда геджелермиз, — дедилер.

³ Лут исе оларгъа пек ялваргъан сонъ, олар онъа та- раф ёл алып, онынъ эвине кирдилер. Лут оларгъа соф- ра къойды ве маясыз пите пиширди. Олар ашадылар. ⁴ Олар ятмаздан эвель, шеэр акъайлары, Содом акъай- лары — яшы-къарты, эписи четлерден кельген бутюн халкъ — эвнинъ этрафларыны сарып алдылар. ⁵ Олар Лутны чагъырып, онъа:

— Санъа геджелемеге кельген акъайлар къана? Оларны бизге чыкътар, биз оларнынъ намусына токъу- найыкъ, — деди.

⁶ Лут босагъагъа чыкъты ве артындан къапуны къа- патып, ⁷ оларгъа:

— Къардашларым, яманлыкъ этмесенъиз! ⁸ Мына, акъай коръмеген эки къызым бар. Мен оларны сизге чыкъарайым да, оларнен истегенинъизни япынъыз. Ля- кин бу адамларгъа бир шей этменъиз, чюнки олар меним эвиме кельдилер, — деди.

⁹ — Кет мындан, — дедилер олар. Бир-бирине исе дедилер: «О, кельмешек, мында вакътынджа яшамакъ ичюн кельди; о, бизни махкеме этмеге истейми?» — Энди биз санъа олардан даа бетер шейлер япармыз.

Сонъ олар Лутны сыкъып башладылар ве, къапуны урып чыкъарайыкъ деп, якъынлаштылар. ¹⁰ О заман о Акъайлар къолларыны узатып, Лутны ичериге, эвге

кирсеттилер ве кѡапуны кѡапаттылар. ¹¹Эвнинѡ кѡапуны янынѡда олгѡан акѡайларнынѡ, яшы-кѡартынынѡ козьлерини исе кѡр эттилер, ве кѡапуны кѡыдырып оларнынѡ эслери кетти. ¹²Ичеридеки акѡайлар исе Луткѡа:

— Сенинѡ даа киминѡ бар мында? Киевлеринѡми, огѡуallarынѡми, кѡызларынѡми, шеэрде киминѡ олса, эписини бу ерден алып кет. ¹³Биз бу ерни ѡкѡ этеджек-миз, чюнки РАББИге котерильген шу шеэрнинѡ сакинлерине кѡаршы олгѡан кѡыямет кѡуветленди, ве РАББИ оны ѡкѡ этмек ичюн бизни ѡллады, — дедилер.

¹⁴Сонѡ Лут чыкѡып, онынѡ кѡызларына нишанлангѡан киевлерине бойле деди:

— Тез бу ерден кетинѡиз, чюнки РАББИ бу шеэрни ѡкѡ этеджек.

Лякин киевлери, Лут шакѡа эте, деп белледилер.

Лут Содомдан чыкѡып кете

¹⁵Саарѡ вакѡытта Мелеклер Лутны ашыкѡтырып:

— Гунакяр шеэр кѡырылгѡанда, сен де онен берабер гѡайып олмамакѡ ичюн, тез-тез бу ерден кѡадынынѡны ве эки кѡызынѡны алып кет! — дедилер.

¹⁶Лут исе, эп вакѡыт созып, ашыкѡмай эди. РАББИнинѡ Луткѡа олгѡан мерамети ичюн, Акѡайлар Лутны, кѡадыныны ве эки кѡызыны, кѡолларындан тутып, шеэрден тышары алып чыкѡтылар. ¹⁷Тышары чыкѡаргѡан сонѡ, Олардан Бири, Луткѡа:

— Джанынѡны кѡуртар! Артынѡа айланып бакѡма! Бу дживарларда эгленмейип, байырларгѡа тараф чап. Олмаса, гѡайып олурсынѡ, — деди.

¹⁸ – Ёкъ, Эфендим, — деди Лут. ¹⁹ – Сен манъа, кбулунъа, о къадар эйилик яптынъ! Мераметинъ де манъа буюктир: Сен меним джанымны къртардынъ! Лякин байырларгъадже мен чапып етамам, белягъа огърап гъайып олурым. ²⁰ Анавы шеэр исе якъын, мен анда чапып етиштирерим. О, уфакътыр. О, уфакъ олгъаны ичюн, мен анда чапайым да, джанымны къртарайым.

²¹ – Яхшы, — деди О. — Мен буны да сенинъ хатиринъ ичюн япарым. Сен айткъан шеэринъни Мен йыкъмам. ²² Лякин анда тез-тез чап, чюнки сен анда кельменгъе, Мен ишлеримни башлап оламайджагъым.

Бундан сонъ бу шеэр Цоар* деп адландырылды.

²³ Кунъ догъгъанда, Лут Цоар шеэрини кельди.

Содом ве Гомора шеэрлери гъайып ола

²⁴ РАББИ коктен Содом ве Гоморанынъ устуне атеш ве кукюртни ягъмур дайын ягъдырды ²⁵ ве эки шеэрни, ве бутюн дживарларны, ве бу шеэрлерде яшагъан бутюн сакинлерни, ве ер юзюнде олгъан бутюн осюмликлерни де кырып ёкъ этти. ²⁶ Лутнынъ къадыны исе артына айланып бакъты ве туз диреги олып кбалды.

²⁷ Саба эрте Ибраим, РАББИнинъ алдында эвель тургъан ерге келип, ²⁸ Содом ве Гоморагъа ве бутюн дживарларнынъ этрафларына бакъты. Ер юзюнден тютюн, собадан чыкъкъан дайын, котерильгенини коръди.

* ^{19.22} Цоар — къадимий судийдже «уфакъ» «кичкене» манасыны анълата.

²⁹ Бойлеликнен, дживардаки шеэрлерни ёкъ эткенде, Алла Ибраимни акъылында тута эди. Алла Лут яшагъан шеэрлерни йыкъкъанда, Лутны йыкъаджакъ ерлеринден къуртарды.

Моавлылар ве аммонлыларнынъ келип чыкъувы

³⁰ Цоарда яшамагъа къоркъкъаны себептен, Лут шеэрден чыкъып кетти ве дагъларда ерлешти. Эки кызы да онен эди. Лут эки кызынен берабер бир къобада яшай эди.

³¹ Лутнынъ буюк кызы кичигине бойле деди:

— Бабамыз энди къарт, ве бутюн ер юзюнинъ адети боюнджа бизге эвленмек ичюн ер юзюнде адам ёкъ.

³² Кель, бабамызгъа шарап ичирейик, онен ятайыкъ ве бойлеликнен биз бабамызгъа эвлят багъышлап, онынъ несилини сакълап къалырмаз.

³³ Олар о геджеси бабаларына шарап ичирдилер. Сонъ биринджи догъгъан кызы кирип, бабасынен ятты. О исе, кызы не вакъыт ятып, не вакъыт тургъаныны бильмеди. ³⁴ Айланыр куню буюги кичигине:

— Мына, мен тюневин бабамнен яттым. Онъа бу гедже де шарап ичирейик. Сен кир де, онен ят, ве бойлеликнен биз бабамызгъа эвлят багъышлап, онынъ несилини сакълап къалырмаз, — деди.

³⁵ Бу геджеси де олар бабаларына шарап ичирдилер. Кичиги кирип, бабасынен ятты; о исе, кызы не вакъыт ятып, не вакъыт тургъаныны бильмеди. ³⁶ Бойлеликнен, Лутнынъ эки кызы озъ бабаларындан юкю олдылар. ³⁷ Буюги огълан бала тапты ве онынъ адыны

Моав* деп кьойды. О, бу куньгедже моавлыларнынъ бабасы-дедесидир.³⁸ Кичиги де огълан бала тапты ве онынъ адыны Бен-Амми** деп кьойды. О, бу куньгедже аммонлыларнынъ бабасы-дедесидир.

20

Ибраим ве Авимелек

¹Ибраим андан чыккып, Негев деген ерге ёл алды ве Кадешнен Шур арасында яшап башлады. Сонъ вакътынджа Герар шеэринде ерлешти. ²Озюнинъ апайы олгъан Саре акъкъында Ибраим: «О, меним къыз-къардашым», — деди. Сонъ Герарнынъ падишасы олгъан Авимелек адамларны ёллап, Сарени озюне алды. ³Амма геджеси Алла Авимелекке тюшонде келип, онъа:

— Динъле, сен алгъан о апай ичюн оледжексинъ, чюнки онынъ акъайы бар, — деди.

⁴Авимелек исе онъа даа токъунмагъан эди ве:

— Эфендим, аджеба, Сен къабаатсыз миллетни ольдюрисинъ? — деди. — ⁵Бу адам озю манъа: «О, меним къыз-къардашым», — деп айтмадымы? Апай да: «О, меним агъамдыр», — деди. Мен буны темиз юрекнен ве къабаатсыз эльнен яптым.

⁶Алла онынъ тюшонде онъа бойле деди:

* ^{19.37} *Моав* — къадимий еудий ады «Моав» «бабамдан» манасыны анълаткъан сёзге ошай.

** ^{19.38} *Бен-Амми* — къадимий еудий тилинде «халкъымнынъ огълу» манасыны анълата.

— Сен буны темиз юрекнен япкъанынъны Мен билем. Онынъ ичюн, Меним огюмде гуна япма деп, санъа о апайгъа токъунмагъа бермедим. ⁷Шимди исе апайны акъайына къайтар, чюнки о пейгъамбер. О, сенинъ ичюн два этер, ве сен сагъ-селямет къалырсынъ. Къайтарманъ эгер, биль ки, сен мытлакъа оледжексинъ. Сен ве бутюн сенинъ эвинъдекилеринъ да оледжеклер.

⁸Саба танъда турып, Авимелек озъ хызметчилерини чагъыртты ве оларгъа бутюн бу шейни айтып берди. Олар пек къоркътылар. ⁹Сонъ Авимелек Ибраимни озюне чагъырттып, онъа бойле деди:

— Недир бу сенинъ бизнен япкъанынъ? Санъа къаршы мен насыл гуна яптым ки, сен мени ве падишалыгъымны бу буюк гунагъа батырдынъ? Сен манъа олмайджакъ шейлер яптынъ.

¹⁰Сонъ даа къошты Авимелек Ибраимге:

— Бу ишни япкъанда, акъылынъда не тута эдинъ?

¹¹— Белледим ки, керчектен де бу ерде Алладан къоркъмайлар ве апайым ичюн мени ольдюрерлер, — деди Ибраим. ¹²— Ондан гъайры о, керчектен де меним къыз-къардашым: анамнынъ къызы олмайып, о, бабамнынъ къызыдыр. О меним апайым олды. ¹³Алла манъа бабамнынъ эвинден кетмеге буюргъанда, мен Сареге айттым: «Ялварам санъа, манъа бир эйилик яп: къайда кельмесек де, мен сенинъ агъанъ олгъанымны айт».

¹⁴Авимелек къой-эчкилер, туварлар, хызметчи къызлар ве къуллар алып, Ибраимге берди, апайы Сарени де къайтарды. ¹⁵Сонъ Авимелек деди ки:

— Бакъ, бутюн ерим сенинъ огюнъде: къайда истесенъ, анда яша.

¹⁶Сареге исе бойле деди:

— Мен агъанъа 1000 кумюш бердим. Бу, санъа якъын адамларнынъ козюнде ашалангъанынынънынъ устюни къаплар, ве эр кеснинъ огюнде сен темиз олурсынъ.

¹⁷Ибраим Аллагъа дуа этти, ве Алла Авимелекни, онынъ апайыны ве хызметчи апайларыны тедавийледи. Олар кене бала тапып башладылар. ¹⁸Эвель исе РАББИ Ибраимнинъ апайы олгъан Саре ичюн, Авимелекнинъ эвинде олгъан эписи апайларгъа бала догъмагъа къысмет этмей эди.

21

Исхакънынъ догъувы

¹РАББИ исе, айткъаны дайын, Сарени унутмады. О, айткъаны киби де япты.

²Саре юкю олды ве къарт Ибраимге, Алла айткъан вакътында, огълан бала тапты. ³Ибраим озюнинъ Сареден догъгъан огълуна Исхакъ* деген ад къойды. ⁴Секизинджи куню, Алла эмир эткени киби, Ибраим Исхакъ огълуны сюннет эттирди. ⁵Исхакъ догъгъанда, Ибраим 100 яшында эди. ⁶Саре исе:

— Алла мени кульмеге меджбур этти. Ким меним акъкъымда эшитсе — куледжектир, — деди. ⁷Ве: — Ибраимге, онынъ Сареси баланы кокюснен эмиздиреджегини, ким айтып олур эди? Амма, иште, къартлыгъында,

* ^{21.3} *Исхакъ* — къадимий еудийдже «о куле» деген мананы анълата.

Ибраимге менден огълан бала корьмеге насип олды! — деп кьошты.

⁸Бала осьти ве кокюстен кестирильди. Ибраим Исхакъ кокюстен кестирильген куню буюк той япты.

Ибраим Хагарны ве Исмаилни кьувалай

⁹Мысырлы Хагар Ибраимге тапкъан огълан Исхакънынъ устюнден кульгенде, Саре буны корьди де, ¹⁰Ибраимге:

— Бу кьул апайны огълунен берабер кьувала, чюнки бу кьул апайнынъ огълу меним огълум Исхакъ киби васиет алмайджакъ, — деди.

¹¹Озь огълу акъкъында айтылгъан бу лафлар Ибраимни пек гьамландырды. ¹²Лякин Алла Ибраимге бойле деди:

— Кьул апайнынъ ве огълунъ ичюн гьамлы олма. Саре санъа не айтса, оны динъле, чюнки Исхакътан чыккъанлар сенинъ эвлятларынъ адланаджакълар. ¹³Хызметчи апайнынъ огълундан да халкъ асыл этерим, чюнки о да, сенинъ эвлядынъ.

¹⁴Ибраим саба эрте турып, отьмек ве сувгъа толу мешин торба алып, Хагаргъа берди ве онынъ омузларына кьойды. Огълуну да онъа берди ве сонъ онъа: «Кет», — деди. Хагар кетип, Беэр-Шева сахрасында долашты. ¹⁵Мешин торбадаки сув биткен сонъ, Хагар огълуну чалы тюбюнде кьалдырды. ¹⁶Озю исе барып, бир яй атышы узакълыгъында отурды, чюнки о: «Баланынъ оледжегини корьмеге истемейим», — деди. Отурып, кьыямет кьопарды ве окюр-окюр агълады.

¹⁷Алла огъланнынъ сесини эшитти, ве Алланынъ Мелеги коктен Хагарны чагъырып, онъа бойле деди:

— Не олды санъа, Хагар? Къоркъма. Алла огъланнынъ сесини о олгъан еринде эшитти. ¹⁸Тур, огъланны котер да, оны къолунъдан тут, чюнки Мен ондан буюк миллет асыл этеджегим.

¹⁹Алла онынъ козьлерини ачты, ве Хагар суву олгъан къуюны коръди. Сонъ барып, мешин торбаны сувгъа толдурды ве огълангъа ичирди.

²⁰Алла огъланнен эди. Бала осьти, сахрада яшады ве яйдан аткъан окъчу олды. ²¹О, Паран сахрасында яшай эди. Анасы онгъа Мысыр топрагъындан апай алды.

Ибраим Авимелекнен анълашма тизе

²²О заман Авимелек озюнинъ аскербашы Пиколнен берабер Ибраимге деди:

— Сенинъ эр бир туткъан ишинъде сангъа Алла ярдым эте. ²³Шимди мында Алланынъ Адынен мангъа емин эт ки, сен не мангъа, не балаларыма, не эвлятларыма хайнлик япмазсынъ. Насыл мен сангъа яхшылыкъ япа эдим, сен де ойле мангъа ве сен вакътынджа яшагъан топраккъа яхшылыкъ япарсынъ.

²⁴— Емин этем, — деди Ибраим.

²⁵Сонъ Ибраим Авимелекни опыкеледи, чюнки онынъ хызметчилери сувгъа толу къуюны Ибраимден тутып алгъан эдилер.

²⁶— Буны ким якъаныны бильмейим, — деди Авимелек. — Сен де мангъа бир шей айтмадынъ. Бу иш акъкъында мен шимдигеде эшитмедим биле.

²⁷Ибраим, къой-эчкилерининъ ве туварларынынъ бир къысмыны алып, Авимелекке берди, ве олар экиси анълашма тиздилер. ²⁸Сонъ Ибраим, къой сюрюсинден

еди кьойны алып, оларны айры кьойды. ²⁹ Авимелек Ибраимден:

— Бу, сен айры кьойгъан еди кьойларынь негедир? — деп сорады.

³⁰ — Бу еди кьойны элимден ал. Олар бу кьююны мен кьазгъаныма шаатлыкъ олсунлар, — деди Ибраим.

³¹ Ибраим бу ернинъ адыны Беэр-Шева* деп кьойды, чюнки олар экиси мында емин эттилер.

³² Бойлеликнен, олар Беэр-Шевада англашма тиздилер. Сонъ Авимелек ве онынъ аскербашы Пикол барып, фелестинлиернинъ топрагъына кьайттылар. ³³ Ибраим исе Беэр-Шевада тамариск терегини сачты ве анда РАББИге, Эбедий Аллагъа дуа этти.

³⁴ Сонъ Ибраим фелестинлиернинъ топрагъында даа чокъ вакъыт яшады.

22

Алла Ибраимни сынай

¹ Бу вакъиалардан сонъ, бир кунъ Алла Ибраимни сынады.

— Ибраим! — деди Алла.

— Мен мындам, — деди о.

² — Озь севимли, бирден-бир огълунъ Исхакъны ал да, Мория топрагъына бар. Анда Мен сангъа айтаджакъ байырларнынъ биринде огълунъны кьурбан чал ве бутюнлей якъ, — деди Алла.

* ^{21.31} *Беэр-Шева* — кьадимий еудий тилинде «шива» — «емин» демектир, «беэр-шева» — «емин кьююсы» демектир.

³Ибраим саба эрте турды, эшегини екти, янына эки хызметчи огъланыны ве озь огълу Исхакъны алды. Чалынаджакъ къурбанны бутюнлей якъмакъ ичюн одун парлап, онъа Алла айткъан ерге ёл алды. ⁴Учюнджи куню Ибраим о ерни узакъта коръди.

⁵— Мында эшекнен къалып турунъыз, — деди Ибраим хызметчи огъланларгъа. — Мен исе огъланнен берабер анда барып, ибадет этермиз ве сизге къайтырмыз.

⁶Ибраим чалынаджакъ къурбанны бутюнлей якъмакъ ичюн одунларны алып, огълу Исхакънынъ аркъасына къойды. Озю исе къолуна пычакъ ве атешни алды. Бойлеликнен олар экиси берабер кеттилер.

⁷— Бабам, — деди Исхакъ бабасына.

— Не, огълум? — деп джевап берди Ибраим.

— Мына атеш ве одунлар, амма къурбан айваны къайда я? — деди Исхакъ.

⁸— Огълум, Алла Озюне къурбан айванны тапар, — деди Ибраим. Сонъ олар экиси берабер ёлны девам эттирдилер.

⁹Олар, Алла Ибраимге айткъан ерге кельдилер. Анда Ибраим къурбан чалынгъан ерни къурды, одунларны азырлады ве, огълу Исхакъны багълап, къурбан ери устюне, одунлар тѣлесине къойды. ¹⁰Сонъ, огълуны соймакъ ичюн, Ибраим къолуны узатып, пычакъ алды.

¹¹Лякин РАББИнинъ Мелеги коктен оны:

— Ибраим, Ибраим, — деп чагъырды.

— Мен мындам, — деди о.

¹²— Огълангъа къаршы къолунъны котерме, онъа асыл бир шей япма, чюнки энди Мен билем ки, сен

Аладан кьоркьасынъ ве бирден-бир огълунъны Манъа бермеге аджымадынъ, — деди Мелек.

¹³Ибраим бакъып, артында, чалы-чырпы ичинде бойнузларындан сарылып кьалгъан кьочкьарны корьди. Ибраим барып, кьочкьарны алды ве огълу ерине оны кьурбан чалып бутюнлей якъты.

¹⁴Ибраим о ернинъ адыны Яхве-Ире* деп кьойды. Онынъ ичюн шимди де: «РАББИнинъ байырында тапылыр», — деп айталар.

¹⁵РАББИнинъ Мелеги Ибраимни экинджи кере коктен чагъырып, ¹⁶онъа бойле деди:

— РАББИ бойле деп айта: «Озюмнен ант этем ки, сен бу ишни бойле япкъанынъ ичюн ве озюнинъ бирден-бир огълунъны Манъа бермеге аджымагъанынъ ичюн,

¹⁷ Мен сени берекетли багъышларым
ве эвлятларынъны кок йылдызлары дайын,
денъиз ялысындаки кьум дайын чокъ
сайылы этерим.

Сенинъ эвлятларынъ душманларыны
енъеджеклер
ве бойсундыраджакълар.

¹⁸ Сенинъ эвлятларынъ ярдымынен
ер юзюндеки эписи миллетлер багъышланырлар,
чюнки сен Мени динълединъ».

¹⁹Сонъ Ибраим хызметчи огъланларына кьайтты, ве олар берабер Беэр-Шевагъа кеттилер. Ибраим Беэр-Шевада ерлешти.

* ^{22.14} *Яхве-Ире* — къадимий еудий тилинде «Рабби тапар» демектир.

Нахорнынъ эвлятлары

²⁰ Бу вакъиалардан сонъ, бир кунъ Ибраимге бойле хабер кетирдилер:

— Мына Милка Нахор къардашынъа огълан балаларны тапты: ²¹Уцны — бу биринджи догъгъан огълу, Бузны — онынъ къардашы, Кемуэлни — Арамнынъ бабасы, ²²Кеседни, Хазоны, Пилдашны, Идлафны ве Бетуэлни. ²³ Бетуэлниинъ Рефикъа адлы къызы олды. Ибраимнинъ къардашы олгъан Нахоргъа Милка мына бу секиз огълан баланы тапты. ²⁴ Нахорнынъ джариеси олгъан Реума да онъа Тевах, Гахам, Тахаш ве Маакъа адлы балаларны тапты.

23

Саренинъ олюми ве дефн этильмеси

¹ Саре 127 йыл яшады; будыр онынъ яшайыш йыллары. ² Саре Киръят-Арбада, я да Хевронда, Ханаан топрагъында кечинди. Ибраим барып Саре артындан окюр-окюр яныкълап агълады. ³ Сонъ кечинген апайындан кери чекилип, Ибраим Хетнинъ огъуларына бойле деди:

⁴ — Мен сизинъ аранъызда кельмешек олып, вакътынджа яшагъан адамым. Кечинген апайымны мезаргъа къоймакъ ичюн, аранъыздан манъа озъ мулък оларакъ мезар ери беринъиз.

⁵ Хет огъулары, Ибраимге бойле джевап бердилер:

⁶ — Эфендимиз, бизни динълесе. Сен бизим арамызда Алланынъ мырзасысынъ. Энъ яхшы къабирлеримизден биринде кечинген апайынъны дефн эт. Бизим арамыздан

ич биримиз санъа кечинген апайынъны дефн этмек ичюн къабир бермеге «ёкъ» демез.

⁷Ибраим турып, о ернинъ халкъына — Хет огъуларына — бель букти ⁸ве оларгъа:

— Эгер сиз меним кечинген апайымны мезаргъа къояджагъыма разы олсанъыз, яварам, меним адымдан Цохарнынъ огълу Эфрондан ⁹онынъ тарласынынъ четинде олгъан Макъпела къобасыны манъа бергенини, оны сизинъ арагъызда кумюшнен яхшы фияткъа манъа саткъаныны сорагъыз. О, дефн этмек ичюн, меним мулъкюм олсун, — деди.

¹⁰Эфрон исе Хет огъуларынынъ арасында отура эди. Бу хитли олгъан Эфрон, Хет огъуларына эшиттирип, онынъ шеэр араба къапусына кельген эписи адамларгъа эшиттирип, Ибраимге бойле джевап берди:

¹¹— Ёкъ, эфендим! Мени динълесе: мен санъа тарланы берейим, устюндеки къобаны да санъа берейим, халкъынынъ козю огюнде оны санъа бахшыш этейим. Кечинген апайынъны дефн эт.

¹²Ибраим о ернинъ халкъына бель букип, ¹³оларгъа эписине эшиттирип, Эфронгъа бойле деди:

— Мени динълесе! Мен санъа бу тарла ичюн кумюш берейим. Оны менден ал, ве мен анда озъ кечинген апайымны дефн этейим.

¹⁴Эфрон Ибраимге бойле джевап берди:

¹⁵— Эфендим, динълесе! Бу ер 400 кумюш* тура — бизим арамызда бу акъча олдымы? Дефн эт кечинген апайынъны.

* ^{23.15} 400 кумюш — къадимий еудийдже 400 шекел-кесеф, я да 400 кумюштен япылгъан шекел деп адлангъан акъча.

¹⁶Ибраим Эфроннынъ айткъанларына разы олды, ве Хет огъулары эшиткенлерине коре, не къадар айтса, о къадар кумюш, базиргянларда юрген ольчюге коре, 400 кумюш ольчеп Эфронгъа берди. ¹⁷Бойлеликнен, Мамре къаршысындаки, Макъпела янындаки Эфроннынъ тарласы: тарласы ве устюндеки къоба, ве тарлада олгъан эписи тереклер тарланынъ этрафындаки сынъырларында, ¹⁸шеэр араба къапусына кельген эписи Хет огъуларынынъ козю огюнде, Ибраимнинъ мулькию олды.

¹⁹Бундан сонъ Ибраим озюнинъ апайыны Сарени Ханаан топрагъында, Мамре — я да Хеврон — къаршысында, Макъпеладаки тарланынъ къобасында дефн этти. ²⁰Бойле этип, тарла ве устюндеки къоба мезарлыкъ мулькию киби Хет огъуларындан Ибраимге кечтилер.

24

Исхакънынъ эвленмеси

¹Ибраим энди къарт ве баягъы яшта эди. РАББИ Ибраимге эр шейде берекет берди.

²Ибраим эвиндеки энъ къарт олгъан, онынъ бутюн барлыгъынен идаре эткен хызметчисине бойле деди:

— Янбашымнынъ тюбюне къолунъны къой, ве ³РАББИнен, коклернинъ Алласынен, ер юзюнинъ Алласынен мангъа емин эт ки, араларында мен яшагъан ханаанлыларнынъ къызларындан меним огълума апай алмайджакъсынъ, ⁴амма меним топрагъыма, меним сой-сопларыма барып, огълум Исхакъкъа андан апай аладжакъсынъ.

⁵ — Бельки, о апай меннен бу ерге къайтып кельмеге истемез. Мен огълунъны сен чыккъъан топраккъа къайтармагъа керекимми? — деди хызметчи.

⁶ Ибраим онъа бойле деди:

— Ёкъ! Огълумны анда къайтарма. ⁷Бабамнынъ эвинден ве сой-сопларымнынъ еринден мени алгъан, манъа: «Бу ерни эвлятларынъа береджегим», — деп айткъан ве ант эткен РАББИ коклернинъ Алласы сенинъ огюнде Озюнинъ Мелегини ёллайджакъ, ве сен андан огълума апай аладжакъсынъ. ⁸Эгер о апай сеннен къайтып кельмеге истемесе, сен бу еминимден бошсынъ. Тек огълумны анда къайтарма.

⁹Хызметчи, Ибраим-эфендиси янбашынынъ тюбюне кълуну кълыйып, онъа бу шейде емин этти. ¹⁰Сонъ о, эфендисининъ девелеринден он деве алып кетти. Янынъда эфендисининъ тюрлю яхшы шейлери де бар эди. Хызметчи Арам-Нахараим топрагъына, Нахор шеэринен кетти. ¹¹Акъшам устю, апайлар сув чекмеге чыккъъан вакъытта, о, шеэрге кирмезден, бир кълую янына келип, девелерни токътатты ¹²ве бойле деди:

— Я РАББИ, Ибраим-эфендимнинъ Алласы! О кълызны бугунъ къларшыма ёлла, Ибраим-эфендима мерамет эйле. ¹³Мына, мен сув чокърагъы янынъда турам, ве шеэр сакинлерининъ кълызлары сув чекмеге чыкълар. ¹⁴Мен олардан бирине: «Гугюминъден манъа сув ичмеге берсе», — деп айтарым. Эгер о: «Ич, мен девелеринъе де сув берейим», — деп айтса, демек Сен бу кълызны кълунъ Исхакъкъа апай олып тайинлединъ. Энди мен билirim ки, Сен Ибраим-эфендима мерамет эйлединъ.

¹⁵ О, лафыны даа битирмезден эвель, омузында гугюм кетирген Рефикъа пейда олды. О, Милканынъ огълу Бетуэлнинъ къызы эди. Милка исе Ибраимнинъ къардашы олгъан Нахорнынъ апайы эди. ¹⁶ Бу яш, пек дюльбер, акъай корьмеген къыз эди. О, ашагъа чокъракъ янына тюшти ве гугюмни толдурып, тёпеге котерилп башлады. ¹⁷ Ибраимнинъ хызметчиси онынъ къаршысына чапып барды ве онъа:

— Гугюминъден манъа ичмеге бираз сув берсе, — деди.

¹⁸ — Ич, эфендим, — деди о ве деръал гугюмини омузындан тюшюрп, онъа сув ичмеге берди. ¹⁹ Оны сувгъа тойдургъан сонъ, къыз:

— Мен девелеринъе де сувгъа тойгъандже, сув чекип берейим, — деди.

²⁰ О, тез-тез гугюминдеки сувны ашлавгъа тѣкип, сув чекмек ичюн къуюгъа тараф чапып кетти ве онынъ эписи девелерине сув чекип берди. ²¹ Хызметчи, онынъ ёлуны РАББИ багъышлагъанмы-ѣкъмы экен анъламакъ ичюн, сусып о къызгъа бакъып тура эди. ²² Девелер сувгъа тойгъан сонъ, хызметчи, агъырлыгъы беш грамм* олгъан, бурунгъа кийильген алтын купе ве къызнынъ къолларына эки дане, агъырлыгъы 110 грамм** олгъан алтын билезлик алып, ²³ ондан:

— Сен кимнинъ къызы оласынъ? — деп сорады. — Айтса, бабанънынъ эвинде бизге геджелемек ичюн ер тапылырмы экен?

* ^{24.22} Беш грамм — къадимий судийдже «бека» — къарарынен беш грамм.

** ^{24.22} 110 грамм — къадимий судийдже «он алтын» — къарарынен 110 грамм.

²⁴ — Мен Нахор ве Милканынъ огълу олгъан Бетуэлнинъ къызы олам, — деди о. ²⁵ Ве даа къошты: — Бизде тобаннен ем чокъ. Геджелемеге де ер тапылыр.

²⁶ Хызметчи седждеге къапанып РАББИге ибадет этти, ²⁷ ве бойле деди:

— Озюнинъ мераметини эфендима эйлеген ве ишанчлы олгъан РАББИге, Ибраим-эфендимнинъ Алла-Таалясына бинъ шукюрлер олсун! РАББИ мени дос-догъру ёлнен эфендимнинъ къардашынынъ эвине кетирди.

²⁸ Къыз чапып кетти ве бу шейлер акъкъында анасынынъ эвине айтып берди. ²⁹ Рефикъанынъ Лаван адлы агъасы бар эди. О, чокъракъ янына, бу адамгъа чапып чыкъты. ³⁰ Бойлеликнен, о, купени ве къардашынынъ къолларында билезликлерни корип ве къардашы Рефикъанынъ: «Бу адам мангъа буны деди», — деген сёзлерини эшитип, бу адамгъа барды ве оны девелеринен чокъракъ янында тургъаныны тапты. О, бойле деди:

³¹ — РАББИден багъышлангъан адам, хош кельдинъ! Сен не ичюн тышары турасынъ? Мен сенинъ ичюн эв, девелеринъ ичюн де ер азырладым.

³² Хызметчи эвге кирди. Лаван девелернинъ эгерлерини чыкъарды ве оглерине тобаннен ем берди. Ибраимнинъ хызметчисине ве онен олгъан адамларгъа исе аякъ ювмагъа сув кетирдилер, ³³ ве софра къойдылар. Лякин хызметчи:

— Насыл ишнен кельгенимни айтмагъандже ашамайджагъым, — деди.

— Айт, — деди Лаван.

³⁴ — Мен Ибраимнинъ къулу олам, — айтып башлады хызметчи. — ³⁵ РАББИ меним эфендима баягъы берекет

берди, ве о, буюк адам олды: РАББИ онъа къой-эчкилер ве туварлар, кумюш ве алтын, хызметчи къызлар ве къуллер, девелер ве эшеклер берди. ³⁶Эфендимнинъ апайы Саре къартайгъанында онъа огълан бала тапты, ве эфендим озюндеки бутюн барлыгъыны огълуна берди. ³⁷Мени исе, манъа: «Топракъларында мен яшагъан ханаанлыларнынъ къызларындан меним огълума апай алма, ³⁸amma бабамнынъ эвине ве халкъыма барып, огълума апай андан ал», — деп, эфендим емин эттирди.

³⁹Мен эфендиме: «Бельки, о апай меннен къайтып кельмез», — дедим. ⁴⁰О, исе манъа бойле деди: «РАББИнинъ козю огюнде мен яшайым. О, сеннен Озюнинъ Мелегини ёллайджакъ ве ишинъни онъундан кетиреджек, ве сен меним огълума халкъымдан, бабамнынъ эвинден апай аладжакъсынъ. ⁴¹Меним халкъыма барсанъ, сен бу емининъден бош олурсынъ. Олар санъа къыз бермеселер биле, емининъден бошсынъ».

⁴²Бугунъ чокъракъ янына келип, мен дедим: «Я РАББИ, Ибраим-эфендимнинъ Алласы! Япмагъа ниетленген ишимни онъундан кетирсе! ⁴³Мына мен шимди сув чокърагъы янында турам. Сув чекмек ичюн мында бир къыз кельгенде, мен онъа: “Гугюминъден манъа азчыкъ сув ичмеге берсе”, — деп айтарым. ⁴⁴Эгер о манъа: “Сен ич, девелеринъе де мен сув ичмеге берейим”, — деп айтса, демек, эфендимнинъ огълуна РАББИ тайинлеген апай будыр».

⁴⁵Мен даа тюшюнип битирмезден эвель, омузында гугюм кетирген Рефикъа пейда олды. О, чокъракъкъа тараф тюшип сув чекип башлагъанда, мен онъа: «Манъа сув ичмеге берсе», — дедим. ⁴⁶О, деръал гугюмини

омузындан тюшюрди ве: «Ич, мен девелеринге де сув ичмеге берейим», — деди. Мен ичтим, ве о, девелерге де сув ичмеге берди.⁴⁷ Мен ондан: «Сен кимнинъ къызы оласынъ?» — деп сорадым. О манъа: «Нахор ве Милканынъ огълу олгъан Бетуэлнинъ къызы олам», — деди. Сонъ мен бурнуна купе ве къолларына билезликлер бердим.⁴⁸ Озюм исе РАББИге седждеге къапанып ибадет эттим ве РАББИге, Ибраим-эфендимнинъ Алласына бинъ шукюрлер эттим. О, мени эфендимнинъ огълуна эфендимнинъ къардашынынъ къызыны алмакъ ичюн дос-догъру ёлнен кетирген эди.⁴⁹ Эфендима мерамет япаджакъсынъызмы ве онъа ишанчлы оладжакъсынъызмы, шимди манъа айтынъыз. Ёкъ олса биле, эписи бир айтынъыз. Сонъ онъа коре мен иш корерим.

⁵⁰ Лаваннен Бетуэл онъа бойле джевап бердилер:

— Бу иш РАББИдендир. Бизим къолумызда не бар?⁵¹ Рефикъа огюнъдедир, ал оны да кет. РАББИ айткъаны киби, о, эфендинънинъ огълуна апай олсун.

⁵² Буны эшиткен Ибраимнинъ хызметчиси РАББИге ерге къадар бель букти.⁵³ Сонъ о, кумюш ве алтын шейлернен берабер дюльбер урбаларны Рефикъагъа берди, онынъ агъасынен анасына да кыйметли бахшышлар берди.⁵⁴ Бундан сонъ о ве онынъ ёлдашлары ашадылар-ичтилер ве анда геджеледилер. Сабадан турып, Ибраимнинъ хызметчиси:

— Эфендима кетмеге манъа разылыкъ беринъиз, — деди.

⁵⁵ Лякин агъасынен анасы исе онъа бойле дедилер:

— Къыз бизнен даа он кунъ къадар олсун да, сонъ кетерсинъиз.

⁵⁶ — Мени ёлдан кълдырманъыз, — деди о. — РАББИ ишимни онъундан кетирди. Манъа кетмек ичюн разылыкъ беринъиз де, мен эфендиме къайтайым.

⁵⁷ — Къызны чагъырып, озюнден сораыкъ, — дедилер олар.

⁵⁸ Рефикъаны чагъырдылар ве ондан:

— Бу адамнен кетеджексинъми? — деп сорадылар.

— Кетеджегим, — деди о.

⁵⁹ О заман олар къыз-къардашы олгъан Рефикъаны, онынъ даясыны, Ибраимнинъ хызметчисини ве онынъ ёлдашларыны йибердилер. ⁶⁰ Рефикъагъа эяллыкъ берип, онъа бойле дедилер:

— Къыз-къардашымыз! Сенден бинълер, онар бинълер эвлят олсун, эвлятларынь да душманларыны енъеджеклер ве бойсундырадjackълар!

⁶¹ Рефикъа ве онынъ къыз хызметчилери девелерге минип, Ибраимнинъ хызметчиси пешинден кеттилер. Бойлеликнен, Ибраимнинъ хызметчиси Рефикъаны алып, эвине къайтып кетти.

⁶² Исхакъ исе, Беэр-Лажай-Роиден кетип, Негевде яшай эди. ⁶³ Акъшам устю, Исхакъ тюшонджелерини ерли-ерине кетирмек ичюн тарлагъа чыкъты. Козълерини котерип бакъса — иште, девелер келелер. ⁶⁴ Рефикъа бакъып, Исхакъны коръди. Деведен тюшип, о, Ибраимнинъ хызметчисинден:

⁶⁵ — Бу, тарла бою бизге тараф кельген адам кимдир? — деп сорады.

— Меним эфендим, — деди хызметчи.

О заман Рефикъа ортю алды да, ортюльди.

⁶⁶Хызметчи Исхакъкъа бутюн олгъан шейлерни айтып берди. ⁶⁷Сонъ Исхакъ Рефикъаны анасы Сарейнинъ чадырына кирсетти ве онъа эвленди. Бойле о, онынъ апайы олды. Исхакъ Рефикъаны севди, ве анасына олгъан яныгъы кечти.

25

Ибраимнинъ Кетурадан олгъан эвлятлары

¹Ибраим даа бир кере эвленди, апайынынъ ады Кетура эди. ²О, Ибраимге Зимран, Йокшан, Медан, Мидьян, Ишбакъ ве Шуах адлы огълан балаларны тапты. ³Йокшаннынъ Шева ве Дедан адлы балалары олды. Деданнынъ огъулары: Ашшурим, Летушим ве Леумимидир. ⁴Мидьяннынъ огъулары будыр: Эфа, Эфер, Ханох, Авида ве Элдаа. Олар эписи Кетуранынъ эвлятларыдыр.

⁵Ибраим бутюн олгъан барлыгъыны огълу Исхакъкъа берди. ⁶Джариелеринден олгъан огъуларына исе Ибраим бахшышлар берип, оларны озю даа сагъ олгъанда, огълу Исхакътан четке, шаркъкъа — шаркъ топракъларына ёлады.

Ибраимнинъ олюми ве дефн этильмеси

⁷Эписи олып, Ибраим 175 йыл яшады. ⁸О, баягъы яшта олгъан къарт олып, яшайышкъа тойып кечинди ве баба-деделерине кетти. ⁹Огъулары Исхакъ ве Исмаил, Ибраимни Мамренинъ къаршысында олгъан, Цохар огълунынъ хитли Эфроннынъ тарласындаки Макъпела къобасында дефн эттилер. ¹⁰Бу тарланы Ибраим Хетнинъ

огъуларындан сатын алгъан эди. Анда Ибраим ве онынъ апайы Саре дефн этильгендирлер. ¹¹Ибраим кечинген сонъ, Алла онынъ огълу Исхакъны багъышлады. Исхакъ Беэр-Лахай-Рои янында яшады.

Исмаилнинъ эвлятлары

¹²Мына Ибраимнинъ огълу Исмаил (оны Ибраимге Саренинъ хызметчиси мысырлы Хагар тапты) ве онынъ эвлятлары акъкъында ривает.

¹³Буюгинден башлап кичкенесине баргъандже, Исмаил огъуларынынъ адлары будыр: Невайот (Исмаилнинъ биринджи догъгъан огълу), Кедар, Адбеэл, Мивсам, ¹⁴Мишма, Дума, Масса, ¹⁵Хадад, Тема, Етур, Нафиш ве Кедма. ¹⁶Бу Исмаилнинъ огъулары ве он эки халкъ башлыкъларынынъ адлары. Оларнынъ адлары, койлерининъ ве къасабаларынынъ адлары олдылар.

¹⁷Исмаил эписи олып, 137 йыл яшады. Сонъ о кечинди ве баба-деделерине кетти. ¹⁸Онынъ эвлятлары Шургъа тараф Мысыр огюнде олгъан Хавиладан башлап Шургъадже ерлештилер. Олар озъ агъа-къардашларынен душманлыкъта яшай эдилер.

Исав ве Якъупнынъ догъувы

¹⁹Мына Ибраимнинъ огълу олгъан Исхакъ ве онынъ эвлятлары акъкъында ривает.

Ибраимнинъ Исхакъ адлы огълу олды. ²⁰Исхакъ 40 яшында олгъанда, о, Паддан-Арамдан олгъан арамлы Бетуэлнинъ къызы Рефикъагъа эвленди. Рефикъа, арамлы Лаваннынъ къыз-къардашы эди. ²¹Исхакъ апайы акъкъында РАББИге дуа этти, чюнки о бала тапып

оламай эди. РАББИ Исхакънынъ дуасыны эшитти, ве онынъ апайы Рефикъа юкю олды. ²² Онынъ ичинде олгъан огъулары талашып башладылар, ве Рефикъа: «Бу манъа не ичюн олды?» — деп тюшюнди ве барып РАББИден сорады. ²³ РАББИ онъа бойле деди:

— Къурсагъынъда эки миллет, ве ичинъден эки тюрлю халкъ айырылып пейда оладжакълар. Олардан бир халкъы башкъасындан кучълюдже оладжакъ, ве буюги кичкенесине хызмет этеджек.

²⁴ Онъа догъмагъа вакъыт кельди, ве иште къурсагъында эгизлер экен. ²⁵ Биринджиси бутюн къырмазы ве юнлю урба киби чыкъты; онынъ адыны Исав деп къойдылар. ²⁶ Артындан, Исавнынъ табаныны къолунен тутып, къардашы чыкъты. Онъа Якъуп* деген ад къойдылар. Олар догъгъанда, Исхакъ алтмыш яшын да эди.

Исав озюнинъ биринджилигини сата

²⁷ Балалар буюдилер. Исав уста авджы, тарла адамы олды. Якъуп исе — чадырларда яшагъан юваш адам олды. ²⁸ Исхакъ Исавны севе эди, чюнки о, ав этини бегене эди. Рефикъа исе Якъупны севе эди.

²⁹ Бир кунь Якъуп аш пиширгенде, Исав тарладан болдурып-узюлип къайтты. ³⁰ Исав Якъупкъа:

— Манъа анавы къырмазыдан берчи ашамагъа, — деди. — Мен болдурдым.

* ^{25.26} *Якъуп* — къадимий еудий ады «Яков», «Якъуп»нынъ айтылувы къадимий еудий сёзю олгъан «акев» (табан) сёзюнинъ айтылувына ошай.

Бунынъ ичюн онъа Эдом* деген лагъап бердилер.

³¹Якъуп исе Исавгъа:

— Сен мангъа биринджи догъгъан акъкъынъны сат, — деди.

³²— Мен ачтан олерим, — деди Исав. — Биринджи догъгъанымнынъ акъкъындан мангъа не файда?

³³— Башта емин эт, — деди Якъуп.

О, емин этти ве Якъупкъа биринджи догъгъанынынъ акъкъыны сатты. ³⁴Сонъ Якъуп Исавгъа отъмек ве берджимек шорбасыны берди, ве о, ашап ичти ве сонъ турып кетти. Бойлеликнен, Исав биринджи догъгъанынынъ акъкъыны козь огюне биле алмады.

26

Исхакънынъ Герар шеэринде яшайышы

¹Ибраимнинъ кунълеринде олгъан биринджи ачлыкътан гъайры, мемлекетте даа бир ачлыкъ олды. Исхакъ Герар шеэринде, фелестинлилернинъ падишасы олгъан Авимелекке кетти. ²Исхакъкъа РАББИ пейда олды ве бойле деди:

— Мысыргъа барма, Мен сангъа айтаджакъ мемлекетте ерлеш. ³Бу мемлекет бою долашып юр. Мен сеннен олурым ве сени багъышларым: сангъа ве сенинъ эвлятларынъа эписи бу топракъларны берерим ве бабанъ Ибраимге берген антымны ерине кетиририм. ⁴Эвлятларынъны кок йылдызлары дайын чокъ сайылы этерим ве

* ^{25.30} Эдом — къадимий еудий тилинде бу сёзнинъ айтылувы «адом» (къырмызы) сёзюнинъ айтылувына ошай.

эписи бу топракъларны оларгъа берерим. Сенинъ эвлятарынънынъ ярдымынен дюнъяда яшагъан эписи миллетлер багъышландырыладжакълар. ⁵Чюнки Ибраим Меним айткъанларымны динъледи ве Мен онъа тутмагъа буюргъан эмирлеримни, низамнамелеримни ве къанунларымны о, тутты.

⁶Исхакъ Герар шеэринде ерлешти. ⁷О ернинъ адамлары ондан апайы акъкъында сорагъанларда, о:

— О, меним къыз-къардашымдыр, — деди.

«О, апайым», — деп айтмагъа къоркъты, чюнки о, тюшонди: «Бу ернинъ адамлары мени Рефикъанынъ дюльберлиги ичюн ольдюрирлер».

⁸Лякин анда яшагъанына баягъы вакъыт кечкен сонъ, фелестинлиернинъ падишасы олгъан Авимелек, пендже-реге бакъып, Исхакъ апайы Рефикъанен ойнашкъаныны коръди. ⁹Авимелек Исхакъны чагъыртты ве онъа:

— Керчектен де, о, сенинъ апайынъдыр. Насыл олып да, сен: «О, меним къыз-къардашымдыр», — дединъ? — деди.

— Чюнки мен: «Онынъ ичюн ольмейим», — деп тюшондим, — деди онъа Исхакъ.

¹⁰— Сен бизнен япкъанынъ недир? — деди Авимелек. — Халкъымдан бири апайынънен яткъан олса, сен бизни къабаатлы этер эдинъ!

¹¹Сонъ Авимелек бутюн халкъкъа эмир берди:

— Бу адамгъа я да онынъ апайына токъунгъан эрким ольдюриледжектир.

¹²О топракъта Исхакъ ашлыкъ сачты, ве о йылы онынъ берекети юз къат чокъ олды, чюнки РАББИ онъа берекет берди. ¹³О зенгин олып, даа зияде зенгин

адам олмагъандже, эп зенгинлеше ве зенгинлеше эди.
¹⁴Исхакънынъ сюрюнен къой-эчкилери, туварлары, эм къуллеры да чокъ олдылар. Фелестинлилер оны пахыл-лап башладылар. ¹⁵Олар даа Ибраим сагъ олгъанда, Ибраимнинъ къуллеры къазгъан эписи къуюларны йыкып, топраккъа толдурдылар. ¹⁶Сонъ Авимелек Исхакъкъа:

— Кет бизим арамыздан, чюнки сен чокъ къудретли олдынъ, — деди.

¹⁷Исхакъ андан кетти ве Герар вадийинде чадырларынен ерлешти ве анда яшап башлады. ¹⁸Исхакъ, даа бабасы Ибраим сагъ олгъанда къазылгъан ве Ибраим кечинген сонъ фелестинлилер йыккъан сув къуюларыны кене къазды. О, бу къуюларны кене де бабасы берген адларнен адландырды. ¹⁹Исхакънынъ къуллеры вадийде де ер къазгъанда, анда сув чокърагъыны таптылар. ²⁰Амма Герар чобанлары Исхакънынъ чобанларынен: «Бу бизим сувумыз», — деп къавгъа эттилер. Къую «Къавгъа» деп адландырылды, чюнки чокъракъ ичюн Исхакънен къавгъа олды. ²¹Башкъа къую къаздылар, онынъ ичюн де къавгъа олды, ве онъа «Душманлыкъ» деген ад къойдылар. ²²О заман Исхакъ мындан даа узакъ кетти ве башкъа къую къазды. Бу къую ичюн энди къавгъа олмады, ве Исхакъ онъа «Бол Ер»* деген ад къойды, чюнки о: «РАББИ бизге бол ер берди, ве биз ер юзюнде чокълашаджакъмыз», — деди. ²³Андан о,

* ^{26.22} *Къавгъа; Душманлыкъ; Бол Ер* — къадимий еудий тилинде: «эсек» (къавгъа), «ситна» (душманлыкъ), «реховот» (бол ер) къуюларнынъ адлары.

Бээр-Шевагъа барды. ²⁴О геджеси онъа РАББИ корюнди ве бойле деди:

— Мен бабанъ Ибраимнинъ Алласыдырым. Къоркъма, чюнки Мен сеннен. Мен сени багъышларым ве Менним къулум олгъан бабанъ Ибраимнинъ хатири ичюн эвлятларынъны чокъ сайылы этерим.

²⁵Анда Исхакъ къурбан ерни къурды ве РАББИге два этти. Анда да Исхакъ чадырыны къойды, ве онынъ къуллеры анда къую къаздылар.

Исхакъ Авимелекнен ангълашма тизе

²⁶Сонъ онъа Герардан Авимелек озюнинъ везири Ахузат ве аскербашы Пиколнен берабер кельди.

²⁷— Мени козьден чыкъарып къувгъан сонъ, манъа неге кельдинъиз? — деп сорады олардан Исхакъ.

²⁸— Сеннен РАББИ олгъаныны биз ачыкъ-айдын корьдик, — дедилер олар. — Онынъ ичюн биз бойле айттыкъ: арамызда емин олсун. Кель, биз ангълашма тизейик.

²⁹Сен бизге ич бир тюрлю яманлыкъ этмейджегинъе емин эт, чюнки биз санъа бир тюрлю яманлыкъ япмайып, тек яхшылыкъ яптыкъ ве сени эсен-аман тынч йибердик, ве шимди РАББИнинъ багъышланувы сеннен.

³⁰Исхакъ оларгъа зияфет япты, ве олар ашап-ичтилер.

³¹Саба эрте турып, бири-бирлерине емин эттилер. Сонъ Исхакъ оларны йиберди, ве олар ондан эсен-аман кеттилер. ³²Шу куню де Исхакънынъ къуллеры онъа келип, къазгъан къуюларындан сув чыкъкъаныны хабер эттилер.

³³Исхакъ бу къуюнынъ адыны Шива деп къойды. Онынъ ичюн бу куньгедже шу шеэрнинъ ады — Бээр-Шева.

Исавнынъ апайлары

³⁴ Исав къыркъ яшында олгъанда, о, хитли Беэрининъ къызы олгъан Ехудитни ве хитли Элоннынъ къызы Басематны апай этип алды. ³⁵ Олар экиси Исхакъ ве Рефикъа ичюн агъырлыкъ эте эдилер.

27

Якъуп Исхакъны багъышлай

¹ Исхакъ къартайгъанда, козьлери ярамай корип башлагъанда, о, озюнинъ буюк огълу Исавны чагъырды.

— Огълум! — деди онъа Исхакъ.

— Мен мындам, — деди онъа огълу.

² — Мен энди къартайдым, — деди Исхакъ. — Даа не къадар яшайджагъымны бильмейим. ³ Озь алетлеринъни — яйынъны ве окълугъынъны — алып, тарлагъа авгъа чыкъ. ⁴ Мен севген лезетли ашны азырла ве манъа кетир. Сонъ мен ашарым ве ольмезден эвель джаным сени багъышлар.

⁵ Рефикъа исе Исхакънынъ огълу Исавгъа айткъанларыны эшитти. Исав ав этинден кетирмек ичюн тарлагъа авгъа чыкъкъан сонъ, ⁶ Рефикъа огълу Якъупкъа бойле деди:

— Мен бабанънынъ Исав агъангъа: ⁷ «Манъа ав этинден кетирип лезетли аш азырла да, мен ашарым ве олюмимден эвель РАББИнинъ огюнде сени багъышларым», — деп айткъаныны эшиттим. ⁸ Шимди исе, огълум, мен санъа буюргъан шейни динъле. ⁹ Къой-эчкилер сюрюсине бар да, манъа андан эки яхшы бакъылгъан

улакъ кетир. Мен олардан бабанъ севген лезетли ашны азырларым. ¹⁰ Сен исе оны бабанъ огюне алып кетерсинъ, ве о, ашар ве ольмезден эвель сени багъышлар.

¹¹ — Агъам Исав юнъюлю адамдыр, — деди Якъуп анасы Рефикъагъа. — Меним терим исе тегиз. ¹² Барып да, бабам мени тутып бакъса, ве мен онынъ юзю огюнде яланджы олып, башыма багъышлав дегиль де, къаргъыш къазансам?

¹³ Лякин анасы онъа:

— Огълум, сенинъ къаргъышынъ манъа олсун, тек айткъанымны динъле, бар да, кетир сорагъанымны, — деди.

¹⁴ Якъуп барып улакъларны алды ве анасына кетирди. Анасы исе онынъ бабасы севген лезетли ашны азырлады. ¹⁵ Сонъ Рефикъа эвинде олгъан буюк огълу Исавнынъ энъ яхшы урбаларыны алып, кичик огълу Якъупнынъ устюне кийдирди, ¹⁶ къолларыны ве тегиз бойнуны исе улакъларнынъ терисинен сарды. ¹⁷ Сонъ азырлагъан лезетли ашнен отъмекни огълу Якъупнынъ къолуна берди, ¹⁸ ве Якъуп, бабасына кирип:

— Бабам! — деди.

— Мен мындам, — деди бабасы. — Огълум, сен кимсинъ?

¹⁹ — Мен Исав, сенинъ биринджи догъгъан огълунъ, — деди бабасына Якъуп. — Сен манъа насыл айттынъ, мен ойле де яптым. Тур ве отурып ав этинден аша, сонъ да джанынъ мени багъышласын.

²⁰ — Огълум, — деди бабасы. — Не о къадар тез тапып кельдинъ я?

— РАББИ, сенинъ Алланъ, оны меним къаршыма ёллады, — деди Якъуп.

²¹ — Кельчи яныма, огълум, — деди Исхакъ Якъупкѡа. — Мен сени тутып бакъайым, огълум Исав сен экенсинъми-ёкъмы?

²² Якъуп бабасы Исхакънынъ янына барды, ве о, Якъупны тутып бакъты ве:

— Сеси Якъупнынъ, кѡоллары Исавнынъ, — деп тюшонди.

²³ Онынъ кѡоллары агъасы Исавнынъ кѡоллары киби юнъю олгъанлары ичюн, Исхакъ Якъупны танымады ве оны багъышлады.

²⁴ Исхакъ деди ки:

— Керчектен де, сен меним огълум Исавсынъмы?

— Эбет, мен, — деди о.

²⁵ — Мангъа ав этинден ашамагъа бер, огълум, — деди Исхакъ. — Ве джаным сени багъышлар.

Якъуп бабасына ашнен шарапны алып берди, ве о, ашап-ичти. ²⁶ Сонгъ бабасы Исхакъ онгъа:

— Огълум, яныма келип мени опъ, — деди.

²⁷ Якъуп бабасынынъ янына келип оны опъти. Исхакъ онынъ урбасындан кельген кѡокъуны алып, оны багъышлады ве бойле деди:

— Мына, РАББИ багъышлагъан тарладан кельген кѡокъу дайын, меним огълумнынъ кѡокъусы.

²⁸ Алла сангъа кок чыкъыны, ернинъ энгъ яхшы махсуларыны
ве ашлыкънен шарапнынъ бол-берекетини
берсин.

²⁹ Сангъа халкълар хызмет этсинлер,
ве миллетлер бель буксюнлер.
Агъаларынгъа акимдарлыкъ эт,

ве ананънынъ огъулары санъа бель
буксунлер.
Сени къаргъагъан адамлар
къаргъышлы олсун,
Сени багъышлагъан адамлар исе
багъышлангъан олсунлар!

Исав багъышлав истей

³⁰ Исхакъ огълу Якъупны багъышлагъан сонъ, ве
Якъуп бабасы Исхакънынъ юзю огюнден янчыкъ
чыкъкъанда, онынъ агъасы Исав авдан къайтты.

³¹ О да лезетли ашны азырлады ве бабасына келип,
онъа:

— Тур, бабам, огълунъ кетирген ав этинден аша ве
сонъ мени багъышла, — деди.

³² Бабасы Исхакъ исе ондан:

— Сен кимсинъ? — деп сорады.

— Мен сенинъ огълунъ! — деди Исав. — Сенинъ
биринджи догъгъан огълунъ Исав!

³³ Исхакъ къоркъусындан чокъ титреп башлады ве
бойле деди:

— Я, сен кельмезден эвель манъа ав этинден кети-
рип ашаткъан ве мен оны багъышлагъан ким эди? Энди
о, багъышлангъан оладжакъ.

³⁴ Исав, бабасынынъ сёзлерини эшитип, буюк ве
аджджы толу къыямет къопарды ве бабасына:

— Бабам! Мени де багъышла, — деди.

³⁵ Лякин онынъ бабасы онъа:

— Сенинъ къардашынъ айнеджиликнен келип, сенинъ
багъышланувынъны алды, — деди.

³⁶ — Тевекель онынъ адыны Якъуп* деп къоймадылар, — деди Исав. — О энди эки кере мени алдатты. О, меним биринджи догъгъан акъкъымны алды, шимди исе, мына, багъышланувымны алды!

Ве даа къошты:

— Аджeba, сен манъа да багъышланув къалдырмадынъмы?

³⁷ — Мен оны сенинъ устюнъе акимдар этип къойдым, эписи агъа-къардашларыны да онъа къуллукъкъа бердим, — деп джевап берди Исхакъ Исавгъа. — Ашлыкънен шарапны да онъа бердим. Сен ичюн мен не япып олурым, огълум?

³⁸ Лякин Исав бабасына:

— Бабам, аджеба, сенинъ тек бир дане багъышланувынъ бар эдими? Бабам, мени де багъышла, — деди ве юксек сеснен агълап башлады. ³⁹ Сонъ бабасы Исхакъ онъа бойле деп джевап берди:

— Динъле! Яшагъан ерлеринъ кок

чыкъындан

ве берекетли ерден узакъ оладжакътыр.

⁴⁰ Къылычынъ не тапса, онен яшайджакъсынъ

ве къардашынъа хызмет этеджексинъ.

Лякин вакъыт келир,

ве сен исьян котерип,

онынъ зулумыны бойнунъдан алып

ташлайджакъсынъ.

* ^{27.36} *Якъуп* — «Яков» (табан) деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «якъав» (табанындан тутмакъ, я да айнеджиликнен алдатмакъ) фиилининъ айтылувына ошай.

⁴¹Якъуп бабасындан багъышлавны алгъаны ичюн, Исавнынъ оны корьмеге козю ёкъъ эди, ве Исав юрегинде: «Бабама янып агълайджакъ куньлеримиз якъынлаша, ве мен къардашым Якъупны ольдюрим», — деди. ⁴²Лякин Рефикъагъа буюк огълу Исавнынъ сёзлерини етиштирдилер, ве о, озюнинъ кичик огълу Якъупны чагъырттып, онъа бойле деди:

— Агъанъ Исав сени ольдюрмеге истей. ⁴³Динъле, огълум, айткъанларымны: Харангъа, меним агъам Лавангъа къач. ^{44.45}Анда, агъанънынъ гъазабы кечип, санъа къаршы олгъан ачувы ятышып, сен якъанынъны агъанъ унутмагъандже, бир къач вакъыт яшап тур. Сонъ мен адам ёлларым ве сени андан алырым. Бир куньде экинъизни джоймагъа истемейим.

Исхакъ Якъупкъа Лавангъа кетмеге буюра

⁴⁶Рефикъа Исхакъкъа бойле деди:

— Бу хитли къызларындан яшайышым козюме корюнмей. Эгер Якъуп да буларгъа ошагъан, бу ернинъ хитли къызларындан олгъан хитли къызны апай этип алса, манъа яшайыш не керек?

28

¹Исхакъ Якъупны чагъырып оны багъышлады ве онъа бойле огют берди:

— Ханаан къызларындан озюнъе апай алма. ²Тур да, Паддан-Арамгъа, ананънынъ бабасы Бетуэлнинъ эвине бар. Андан, дайынъ олгъан Лаваннынъ къызларындан озюнъе апай ал. ³Къудретли Алла сени багъышласын, сени арттырсын ве чокъ сайылы этсин. Сенден пек чокъ

халкъ асыл олсун. ⁴Сен вакътынджа яшагъан, Алла Ибраимге берген топракъкъа саип ол, Ибраимге берген багъышлавны О, санъа ве эвлятларынъа берсин.

⁵Сонъ Исхакъ Якъупны йиберди, ве о, Паддан-Арам топрагъына, арамлы Бетуэлнинъ огълу олгъан Лавангъа, Рефикъанынъ агъасына кетти. Рефикъа Якъупнынъ ве Исавнынъ анасы эди.

Исавнынъ апайы олгъан Махалат

⁶Исхакъ Якъупны багъышлагъаныны, Якъупны багъышлап апай алмакъ ичюн Паддан-Арамгъа ёллагъаныны, «Ханаан къызларындан апай алма», — деген огют бергенини, ⁷ве Якъуп ана-бабасынынъ айткъанларыны динълеген сонъ, Исав Паддан-Арамгъа кеткен эди. ⁸О вакъыт Исав, Ханаан къызлары бабасы Исхакънынъ юрегине ятмагъанларыны анълады. ⁹Сонъ Исав Исмаилге барып, Ибраимнинъ огълу Исмаилнинъ къызы олгъан Махалатны — Невайотнынъ къыз-къардашыны — озюне даа бир апай этип алды.

Якъупнынъ тюшю

¹⁰Якъуп исе Беэр-Шевадан чыкъып Харангъа ёл алды. ¹¹Бир ерге келип, о анда геджелемеге токътады, чюнки кунеш къавушкъан эди. О ернинъ ташларындан бирини алды да, башынынъ тюбюне къойып анда ятты. ¹²О, бойле тюш коръди: ер устюнде мердивен тура, онынъ тѣпеси исе коклерге тие, ве Алланынъ Мелеклери онынъ устюнден котериле ве эне эдилер. ¹³Онынъ устюнде РАББИ тура эди ве Якъупкъа бойле деп айта эди:

— Мен — РАББИм, деденъ Ибраимнинъ Алласы ве Исхакънынъ Алласыдырым. Сен яткъан топракъны санъа ве эвлятларынъа береджегим. ¹⁴Эвлятларынъ топракъ тозу дайын чокъ сайылы оладжакъ ве гъарп ве шаркъкъа, шималь ве дженюпке даркъалып яшайджакъ. Сенинъ ве сенинъ эвлятларынъ ярдымынен бутюн ер юзюндеки халкъларны багъышларым. ¹⁵Мен сеннен оладжакъым. Къайда бармасанъ, эр ерде сени къорчаларым ве сени бу ерге къайтарырым, чюнки санъа айткъанымны япмагъандже, сени къалдырмайджакъым.

¹⁶Якъуп юкъудан уянды ве:

— Керчектен де бу ерде РАББИ бар экен, мен исе бильмей эдим, — деди. ¹⁷Къоркъып, о: — Не къадар къоркъунчлы экен бу ер. Бу — Алланынъ эвидир, башкъа бир шей дегиль. Кок къапуларыдыр бу! — деди.

¹⁸Саба эрте турып, Якъуп башынынъ тюбюне къойгъан ташны алып, оны абиде этип догъру тиклеп къойды ве устюне зейтюн ягъы тѣкти. ¹⁹Бу ернинъ адыны Якъуп Бет-Эль* деп къойды, эвель исе о шеэр Луз деп адлана эди.

²⁰Сонъ Якъуп бойле сѣз берди:

— Эгер Алла меним янымда олса, мен кеткен ёлумда мени къорчаласа ве манъа ашамакъ ичюн отъмек ве киймек ичюн урба берсе, ²¹эгер мен эсен-аман бабамнынъ эвине къайтсам ве РАББИ меним Аллам олса, ²²мына бу мен абиде этип къойгъан таш Алланынъ эви олур, ве Сен манъа бергенлеринъден он пайда бир пайыны Санъа береджегим.

* ^{28.19}Бет-Эль — «Алланынъ эви» демектир.

29

Якъуп Рахельнен корюше

¹Ёлуны девам этип, Якъуп шаркъ огъуллаарынынъ топрагъына кельди. ²Якъуп бакъып, тарлада къуюны ве онынъ янында къой-эчкилерининъ учь сюрюси яткъаныны коръди; адамлар сюрюлерге къуюдан сув бердилер. Къуюнынъ агъзы балабан ташнен япылгъан эди. ³Анда бутюн сюрюлер топлангъан сонъ, ташны четке юварлатып къоя эдилер ве къой-эчкилерге сув бере эдилер. Сонъ ташны кене озюнинъ ерине, къуюнынъ агъзына къоя эдилер.

⁴ — Агъаларым, сиз къайдансынъыз? — деп сорады чобанлардан Якъуп.

— Харанданмыз, — деп джевап бердилер олар.

⁵ — Сиз Нахорнынъ торуны олгъан Лаванны билесинъизми? — деп сорады олардан Якъуп.

— Билемиз, — дедилер олар.

⁶ — Сагъ-селяметми о? — деди Якъуп.

— Сагъ-селямет, — дедилер олар. — Мына онынъ кызы Рахель де къой-эчкилерни айдап келе.

⁷ — Кунъ даа ярыгъа етмеди, айванларны къайтармагъа вакъыт кельмеди, — деди Якъуп чобанларгъа. — Къой-эчкилерге сув беринъиз де, барып отлатынъыз.

⁸ Лякин олар:

— Эписи сюрюлер топланмагъандже, биз бир шей япып оламаймыз. О вакъыт ташны къуюнынъ агъзындан четке юварлатырлар да, биз къой-эчкилеримизге сув берермиз, — дедилер.

⁹ Олар лакъырды этип тургъанда, бабасынынъ къой-эчкилеринен берабер Рахель кельди. О, оларны отлата эди. ¹⁰ Дайысы Лаваннынъ къызы Рахельни ве дайысы Лаваннынъ къой-эчкилерини корип, Якъуп якъынлашып, къуюнынъ агъзындан ташны алып четке юварлатты ве дайысынынъ къой-эчкилерине сув берди. ¹¹ Сонъ Якъуп Рахельни опыти ве окюр-окюр агълап, ¹² эмджеси олгъаныны ве Рефикъанынъ огълу олгъаныны айтты. Рахель чапып кетти ве эписини бабасына айтты. ¹³ Лаван, татасынынъ огълу Якъуп акъкъында эшиткен сонъ, онынъ къаршысына чапып чыкъты, оны къучакълап опыти ве эвине алып кетти. Якъуп Лавангъа бутюн олгъан шейни айтып берди, ¹⁴ ве Лаван онъа:

— Керчектен де сен меним кемигим, меним вуджудымсынъ! — деди.

Якъуп онда бир ай отурды.

Якъуп Рахель ве Леа ичюн хызмет эте

¹⁵ Сонъ Лаван Якъупкъа бойле деди:

— Аджeba сен меним союм олгъанынъ ичюн, манъа бес-бедава хызмет этеджексинъ? Насыл акъ төлейим санъа, айт.

¹⁶ Лаваннынъ исе эки къызы бар эди: буюгининъ ады Леа эди, кичигининъ исе — Рахель. ¹⁷ Леанынъ козьлери зайыф эди, Рахель исе эм тюз эндамлы, эм дюльбер эди.

¹⁸ Якъуп Рахельге севда олды ве Лавангъа:

— Мен сенинъ кичик къызынъ Рахель ичюн санъа еди йыл хызмет этеджегим, — деди.

¹⁹ — Яхшы, — деди Лаван. — Оны башкъасына бергендже, санъа бергеним яхшы. Менде къала бер.

²⁰ Бойлеликнен, Якъуп Рахель ичюн еди йыл хызмет этти, ве олар онынъ козюне бир къач кунъ дайын корюндилер, чюнки о, Рахельни севе эди. ²¹ Ахыры-сонъу Якъуп Лавангъа:

— Апайымны мангъа бер, чюнки хызметимнинъ вакъты битти, ве мен онгъа эвленмеге истейим, — деди.

²² Лаван о ернинъ эписи адамларыны топлап той япты. ²³ Акъшам исе Лаван къызы Леаны алды да, Якъупкъа кирсетти, ве Якъуп онен ятты. ²⁴ Леагъа хызмет этмек ичюн Лаван онгъа озъ хызметчиси Зилпаны берген эди. ²⁵ Саба исе бу Леа олгъаны ачылды!

— Бу сенинъ меннен япкъанынъ недир? — деп соралды Якъуп Лавандан. — Мен сангъа Рахель ичюн хызмет этмедимми? Не ичюн сен мени алдаттынъ?

²⁶ — Бизим тарафларда биринджи догъгъан къыз акъайгъа чыкъмагъандже, кичигини бермеге адет ёкъ, — деди Лаван. ²⁷ — Мына Леанынъ той афтасы кечсин де, сонъ, сен мангъа даа еди йыл хызмет эткенинъ ичюн, биз сангъа Рахельни де берермиз.

²⁸ Якъуп ойле де япты. Той афтасы кечкен сонъ, Лаван къызы Рахельни онгъа акъайгъа берди. ²⁹ Лаван къызы Рахельге, онгъа хызмет этмек ичюн, озъ хызметчисини Билханы берген эди. ³⁰ Якъуп Рахельнен де ятты. О, Рахельни Леадан зияде севе эди. Якъуп Лавангъа даа еди йыл хызмет этти.

Якъупнынъ балалары

³¹ РАББИ Якъупнынъ Леаны коръмеге козю олмангъаныны коръди ве онынъ къурсагъыны бала-чагъалы этти; Рахель исе бала тапып оламай эди. ³² Леа юклю

олимп, огълан бала тапты ве: «РАББИ меним кедеримни коръди, ве энди акъайым мени север», — деп, онынъ адыны Рубен* деп къойды. ³³ Леа кене юкю олды ве огъул тапты. «РАББИ акъайымнынъ мени корьмеге козю олмагъаныны эшитти ве манъа бу баланы да берди», — деп, онынъ адыны Шимеон** къойды. ³⁴ Кене юкю олып, огълан бала тапты ве: «Энди акъайым манъа япышыр, чюнки мен онъа учь огълан таптым», — деди. Бунынъ ичюн онынъ адыны Левий*** деп къойды. ³⁵ Сонъ кене юкю олып, кене огълан тапты ве: «Бу сефер РАББИни макътарым!» — деди. Онынъ ичюн огълунынъ адыны Ехуда**** деп къойды. Бундан сонъ бала тапмакъны токътатты.

30

¹Рахель озю Якъупкъа бала тапып оламагъаныны корип, татасыны пахыллап башлады ве Якъупкъа:

— Манъа бала бер, — деди. — Бермесенъ эгер, мен олерим.

²Якъупнынъ Рахельге ачувы чыкъып, о, онъа:

* ^{29.32} Рубен — «Реуен» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «раа беоний» (о меним кедеримни коръди) ибаренинъ айтылувына ошай.

** ^{29.33} Шимеон — «Шимеон» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «шама» (о эшитти) сёзюнинъ айтылувына ошай.

*** ^{29.33} Левий — «Левий» деген къадимий еудий айтылувы «йиллаве» (япышыр) сёзюнинъ айтылувына ошай.

**** ^{29.35} Ехуда — «Ехуда» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «хода» (макътамакъ) сёзюнинъ айтылувына ошай.

— Мен Алла дегилим! О, санъа бала бермеди! — деди.

³ — Мына меним хызметчим Билха, — деди Рахель. — Онен ят, ве, мен ондан балалы олайым деп, о, манъа бала тапсын.

⁴ Рахель хызметчиси Билханы онъа апай оларакъ берди, ве Якъуп онен ятты. ⁵ Билха юкю олып, Якъупкъа огълан бала тапты.

⁶ — Алланынъ козю догъру, — деди Рахель. — Керчектен де О, мени эшитип, манъа огълан бала берди.

Онынъ ичюн огъланнынъ адыны Дан* деп къойды. ⁷ Рахельнинъ хызметчиси Билха исе кене юкю олды ве Якъупкъа даа бир огълан тапты.

⁸ — Алланынъ кучюнен мен татамнен курештим, — деди Рахель, — ве гъалип чыкътым.

Онынъ ичюн огъланнынъ адыны Нафтали** деп къойды.

⁹ Леа исе, озю бала тапмакъны токътаткъаныны корип, Зилпаны алып, Якъупкъа апай оларакъ берди.

¹⁰ Сонъ Зилпа, Леанынъ хызметчиси, Якъупкъа огълан бала тапты.

¹¹ — Не къадар къысмет! — деди Леа ве онинъ адыны Гад*** деп къойды.

* ^{30.6} Дан — «Дан» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «дан» (козю догъру) сёзюнинъ айтылувына ошай.

** ^{30.8} Нафтали — «Нафтали» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «нафтуле» (куреш) сёзюнинъ айтылувына ошай.

*** ^{30.11} Гад — «Гад» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «гад» (къысмет) сёзюнинъ айтылувына ошай.

¹² Сонъ Леанынъ хызметчиси Зилпа Якъупкъа экин-джи огълан бала тапты.

¹³ — Бу меним бахтыма! — деди Леа. — Энди апайлар мени бахытлы деп саярлар.

Ве онынъ адыны Ашер* деп къойды.

¹⁴ Бир заманда, богъдай орулгъан вакъытта Рубен барып, тарлада мандрагор** махсулларыны тапты ве оларны анасы Леагъа кетирди. Рахель Леагъа:

— Огълунъ кетирген мандрагорлардан мангъа берсе, — деди.

¹⁵ — Акъайымны менден тутып алгъанынъ аз олдымы сангъа? — деди Леа. — Энди огълум кетирген мандрагорларны да алмагъа истейсинъми?

— Огълунънынъ мандрагорларыны мангъа берсенъ эгер, — деди Рахель, — акъайым бугунъ гедже сеннен ятар.

¹⁶ Акъшам Якъуп тарладан къайткъанда, онынъ къаршысына Леа чыкъып онгъа:

— Бугунъ мангъа кир, чюнки мен сени огълум кетирген мандрагорларгъа сатып алдым, — деди. Ве о геджеси Якъуп Леанен ятты. ¹⁷ РАББИ Леаны эшитти, ве Леа о геджеси кене юкюю олды ве Якъупкъа бешинджи огълан баланы тапты.

¹⁸ — Бу, — деди Леа, — акъайыма хызметчимни бергеним ичюн мангъа Алланынъ мукафатыдыр.

* ^{30.13} *Ашер* — «Ашер» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «ошер» (бахыт) сёзюнинъ айтылувына ошай.

** ^{30.14} *Мандрагор* — Акъ денгиз янларында оськен осюмликтир. Риваетлерге коре, бу осюмликнинъ тамырлары я да махсуллары этнеджиликте къулланыла эдилер.

Ве онынъ адыны Иссасхар* деп къойды.

¹⁹ Леа кене юклю олды ве Якъупкъа алтынджы огълан баланы тапты.

²⁰ — Алла манъа аджайип бахшыш берди, — деди Леа. — Энди акъайым манъа урьмет этеджек, чюнки мен онъа алты огълан бала таптым, — ве огълунынъ адыны Зевулун** деп къойды.

²¹ Сонъ Леа къыз бала тапты ве онынъ адыны Дина деп къойды. ²² Алла Рахельни де хатырлады, оны эшитти ве къурсагъыны бала-чагъалы этти. ²³ Рахель юклю олды ве огълан бала тапып:

— Алла меним масхаралыгъымдан азат этти, — деди.

²⁴ Рахель онынъ адыны Юсуф*** деп къойды ве:

— РАББИ манъа даа бир огълан бала берсин, — деди.

Якъуп ве Лаван арасындаки анълашма

²⁵ Рахель Юсуфны догъгъан сонъ, Якъуп Лавангъа бойле деди:

— Манъа озъ ериме, озъ топрагъыма кетмеге разылыкъ бер де, мен къайтайым. ²⁶ Апайларымнен балаларыма да меннен кетмеге разылыкъ бер, чюнки мен олар ичюн санъа хызмет эттим. Насыл чалышкъанымны озюнь билесинъ.

* ^{30.18} *Иссасхар* — «Иссасхар» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «сахар» (мукафат) сёзюнинъ айтылувына ошай.

** ^{30.20} *Зевулун* — «Зевулун» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «завал» (урьмет этмек) сёзюнинъ айтылувына ошай.

*** ^{30.24} *Юсуф* — «Йосеф» деген къадимий еудий адынынъ айтылувы «йосеф» (даа берсин) сёзюнинъ айтылувына ошай.

²⁷ — Сенинъ козюнъде урѣмет къазангъан олсам, мени динъле, — деди онъа Лаван. — Сенинъ хатиринъ ичюн РАББИ мени багъышлагъаны фалда чыкъты.

²⁸ Озюнъе насыл мукъфат истесенъ, мен санъа берерим.

²⁹ — Насыл чалышкъанымны ве мен олгъанда айванларынъ насыл яхшы олгъанларыны озюнъ билесинъ, — деди Якъуп. — ³⁰ Мен кельгенде, айванларынъ аз эди, энди исе чокъ олды! Меним келювимнен РАББИ сени багъышлады. Лякин озъ эвим ичюн мен не вакъыт чалышаджагъым?

³¹ — Не берейим санъа? — деди Лаван.

— Манъа сенден бир шей керекмей, — деди Якъуп. — Айткъанымны япсанъ эгер, мен кене сенинъ къой-эчкилеринъни бакъарым ве къорчаларым. ³² Бугунъ эписи къой-эчкилерни айланьп чыкъайым да, олардан эписи бенекли ве чубар айванларны, къозулардан эписи къара сойларыны, улакълардан да эписи чубар ве бенекли сойларыны айырып алырым. Бу меним мукъфатым олур. ³³ Сонъра исе, меним мукъфатымны бакъмагъа кельгенинъде, меним догърулыгъым санъа джевап берер: менде бенексиз ве чубар олмагъан улакъны, я да къара олмагъан къозуны корьсенъ, демек, мен оны сенден хырсызладым.

³⁴ — Келиштик, — деди Лаван. — Айткъанынъ дайын олсун.

³⁵ О куню де, Лаван сырлы ве чубар текелерни, эписи бенекли ве чубар эчкилерни, эписи беяз лекели ве эписи къара къозуларны айырып алды ве огъуларына берди, ³⁶ оларны да Якъуптан учъ куньлюк ёлгъа ёллады. Якъуп исе Лаваннынъ къалгъан къой-эчкилерини бакъа эди. ³⁷ Якъуп тазе сельби, бадем ве платаннынъ пытакъларыны

алып, оларнынъ къабугъыны кесип, безя агъач ёлакъларыны ачты. ³⁸Сыдырылгъан пытакъларны о, сув ашлавларына, сув ичкен къой-эчкилерининъ огюне къоя эди. Къой-эчкилер мында ичмеге келе эдилер ве къача эдилер. ³⁹Къой-эчкилер къачкъанда ёлакълы пытакъларгъа бакъа ве сырлы, бенекли ве чубар къой-эчкилер догъа эдилер. ⁴⁰Якъуп къозуларны айырды, къой-эчкилерни исе Лаваннынъ сырлы ве эписи къара къой-эчкилерине къаршы къойды. Озюнинъ сюрюлерини о айры тута эди, оларны Лаваннынъ къой-эчкилеринен берабер къошмай эди. ⁴¹Эр вакъыт, сагълам къой-эчкилер къачкъанда, айванлар пытакъларгъа бакъып къачсынлар деп, Якъуп ашлавларгъа, къой-эчкилернинъ козьлери огюне пытакъларны къоя эди. ⁴²Зайыф къой-эчкилер къачкъанда исе, къоймай эди. Бойлеликнен, зайыф айванлар Лаваннынъки, сагълам айванлар исе Якъупнынъки ола эдилер. ⁴³Якъуп пек зенгин адам олды, онынъ пек чокъ къой-эчкилери, хызметчи къызлары ве къуллары, девелери ве эшеклери бар эдилер.

31

Якъуп къачып кете

¹Якъуп Лаваннынъ огъулары бойле деп айткъанларыны эшитти:

— Якъуп бабамызнынъ бутюн барлыгъыны алды, бабамызнынъ байлыгъынен бай олды.

²Якъуп, Лаван энди онъа чырай сыткъаныны озю де коръди.

³РАББИ Якъупкъа:

— Баба-деделеринънинъ топрагъына, сой-соплары-
нъа къайт, — деди. — Мен сеннен олурым.

⁴Якъуп, озюнинъ къой-эчки сюрюлери отлангъан
тарлагъа Рахель ве Леаны чагъыртты ⁵ве оларгъа:

— Мен, бабанъыз энди манъа чырай сыткъаныны
корем. Лякин бабамнынъ Алласы эр вакъыт меннен
эди. ⁶Бабанъызгъа олгъан кучь-къуветимнен хызмет
эткенимни озюнгъиз билесингъиз. ⁷О, исе мени алдатып,
он кере къадар мукъфатымны денъиштирди. Амма Алла
онъа манъа яманлыкъ япмагъа бермеди. ⁸Бабанъыз:
«Бенекли айванлар мукъфатынъ оладжакъ», — дегенде,
эписи къой-эчкилер бенекли догъа эдилер. «Сырлы ай-
ванлар мукъфатынъ оладжакъ», — дегенде де, эписи
къой-эчкилер сырлы догъа эдилер. ⁹Бойлеликнен, Алла
бабанъызнынъ айванларыны тутып алып манъа берди.

¹⁰Бир кере, къой-эчкилер къачкъанда, мен тюшюмде
къой-эчкилер устюне чыкъкъан эписи текелер ве къоч-
къарлар сырлы, бенекли ве чешит-ренкли олгъанлары-
ны коръдим.

¹¹«Якъуп!» — деп чагъырды мени Алланынъ Мелеги
тюшюмде.

«Мен мындам», — дедим мен.

¹²О, манъа:

«Бакъса, къой-эчкилер устюне чыкъкъан эписи те-
келер ве къочкъарлар сырлы, бенекли ве чешит-ренкли,
чюнки Лаван сеннен нелер япкъаныны Мен корем.

¹³Мен Бет-Эльде санъа корюнген Алладырым. Анда
сен таш абиденинъ устюне зейтюн ягъы тѣктинъ ве анда
Манъа сѣз бердинъ. Шимди бу ерден чыкъып кет де,
сой-сопларынынъ топрагъына къайт», — деди.

¹⁴Рахель ве Леа исе Якъупкъа бойле джевап бердилер:
— Бабамызнынъ эвинде мирасымыз ве барлыгъымыз ёкъ.
¹⁵О, бизлерни огей киби коре: о бизни сатты ве биз ичюн берильген акъчаны масраф этти.
¹⁶Керчектен де, Алла бабамдан тутып алгъан бутюн барлыгъы бизимки ве балаларымызнынъкидир. Шимди исе Алла санъа айткъанынынъ эписини яп.

¹⁷Сонъ Якъуп балаларынен апайларыны девелер устюне отуртты,
¹⁸бутюн айванларыны ве бутюн ишлеп тапкъан барлыгъыны, озюнинъ Паддан-Арамда ишлеп тапкъан айванларыны алды ве бабасы Исхакънынъ топрагъы Ханаангъа ёл алды.
¹⁹Лаван къойларны къыркъмагъа кеткен эди, Рахель исе бабасында олгъан путларны хырсызлады.
²⁰Якъуп исе, арамлы Лавангъа озюнинъ кеткени акъкъында бир шей айтмайып, оны алдатты.
²¹О, бутюн барлыкъ-вариетинен къачты. Дерьядан кечип, Якъуп Гилад байырларына тараф кетти.

Лаван Якъупны излей

²²Учюнджи куню Лавангъа Якъуп къачкъаны акъкъында етиштирдилер.
²³О вакъыт Лаван сой-сопларыны янына алып, онынъ артындан еди кунъ къувалады ве Гилад байырларында оларгъа якъынлашты.
²⁴Лякин о геджеси Алла арамлы Лавангъа тюшюнде келип, онъа:

— Бакъ, мукъайт ол, Якъупкъа къаршы бир къыйыш лаф айтма! — деди.

²⁵Бойлеликнен, Лаван Якъупнынъ артындан етти. Якъуп чадырыны байырларда къойды, Лаван да озь сой-сопларынен берабер чадырларыны Гилад байырларында къойды.
²⁶Лаван Якъупкъа деди:

— Не яптынъ сен? Сен мени алдаттынъ, къызларымны да дженкте туткъан эфирлер дайын алып кеттинъ!²⁷ Не ичюн сен мени алдатып, манъа бир шей айтмайып, менден гизли къачтынъ? Мен сени зевкъ-сефанен, тюркюлернен, даре ве сантырны чалдырып озгъарыр эдим.²⁸ Сен манъа торунларымнен къызларымны опьмеге биле бермединъ. Сен ахмакълыкъ яптынъ.²⁹ Меним сизге яманлыкъ япмагъа къуветим бар, лякин бабанъызнынъ Алласы кечкен гедже манъа: «Бакъ, мукъайт ол, Якъупкъа къаршы бир кыйыш лаф айтма!» — деди.

³⁰ — Яхшы, — девам этти Лаван. — Бабанъ эвине къайтмагъа пек истегенинъ ичюн кеткенсинъ, я путларымны не хырсызладынъ?

³¹ — Мен, къызларынынъ менден къайтарып алырынъ, деп къоркътым, — деп джевап берди Якъуп Лавангъа. — ³² Лякин путларынынъ кимден тапсанъ, о, сагъ къалмаз. Сойларымызынынъ козю огюнде меним шейлеримни бутюнени бакъып чыкъ да, озюнъкини ал.

Путларны Рахель хырсызлагъанындан Якъупнынъ хабири ёкъ эди.

³³ Лаван Якъупнынъ, Леанынъ ве эки хызметчи апаыйнынъ чадырларыны бакъып чыкъты, лякин тапалмады. Леанынъ чадырындан чыкъып Рахельнинъ чадырына кирди. ³⁴ Рахель исе путларны алып девенинъ эгери тубюне къойды ве озю эгер устюне отурды. Лаван бутюн чадырны акътарып чыкъты, лякин бир шей тапмады. ³⁵ Рахель бабасына:

— Эфендим, къаршыгъа турып оламагъаным ичюн, манъа ачувланма: устюм кирли, — деди.

Лаван эр ерни акътарып чыкъты, лякин путларны тапмады. ³⁶Энди Якъупнынъ ачувы чыкъты, ве о, Лаваннен давалашып башлады. Якъуп Лавангъа деди:

— Меним не къабаатым бар? Сен мени пешимден къайсы гунам ичюн къувалайсынъ? ³⁷Меним бутюн шейлеримни акътарып чыкътынъ, озюнъ шейлеринъден не таптынъ? Оны сой-сопларымнынъ ве сой-сопларынънынъ козю огюнде косътер, олар бизни махкеме этсинлер. ³⁸Йигирми йыл мен сеннен олдым: къойларынъ ве эчкилеринъ ичини ташламай эдилер, сюрюнънинъ къочкъарларыны мен ашамай эдим. ³⁹Кийик айван парчалагъан къой-эчкини санъа мен кетирмей эдим — бу меним зарарым эди. Кунъдюз гъайып ола эдими, гедже гъайып ола эдими, фаркъы ёкъ, сен менден сорай эдинъ. ⁴⁰Кунъдюз — сыджакъ, гедже — сувукъ мени къыйнай эди, юкъум да менден къачып кете эди. ⁴¹Эвинъде олгъан йигирми йылым бойле эдилер. Мен санъа эки къызынъ ичюн он дёрт йыл хызмет эттим, къой-эчкилеринъ ичюн де алты йыл даа чалыштым, сен исе мукъфатымны он кере денъиштирдинъ. ⁴²Эгер бабамнынъ Алласы, Ибраимнинъ Алласы ве Исхакънынъ Дешети меннен олмагъан олса, сен мени бош къолумнен йиберер эдинъ. Лякин Алла меним белямны ве къолларымнынъ ишини коръди ве тюневин сени махкеме этти.

Якъупнынъ Лаваннен бирлешмеси

⁴³Лаван Якъупкъа бойле джевабыны берди:

— Къызлар — меним къызларым, балалар — меним балаларым, къой-эчкилер де — меним къой-эчкилеримдир. Мында сен коръген эр бир шей — менимкидир.

Амма озь къызларым я да олар догъгъан балалар ичюн мен шимди не япа билем? ⁴⁴ Кель, анълашма тизейик, ве о, бизим шаатымыз олсун.

⁴⁵ О заман Якъуп бир таш алып, оны абиде этип, тик-леп къойды. ⁴⁶ Якъуп сой-сопларына:

— Ташларны джыйынъыз, — деди.

Олар ташларны кетирип, бир тёпе яптылар, ве о тёпенинъ устюнде ашап-ичтилер. ⁴⁷ Лаван бу тёпенинъ адыны Егар-Сахадута* деп къойды, Якъуп исе оны Гал-Эд деп адландырды. ⁴⁸ Лаван Якъупкъа:

— Бугунъ бу тёпе — бизим шаатымыз, — деди.

Онынъ ичюн бу ернинъ адыны Гал-Эд деп къойдылар. ⁴⁹ Бу ерге Мицпа** деген ад да къойдылар, чюнки Лаван да:

— Биз бири-биримизден узакълашкъанымызда, РАББИ экимизнинъ япкъанларымызны коръсюн. ⁵⁰ Эгер сен къызларымнынъ джанларыны агъырттырсанъ, я да олардан гъайры озюнге даа апай алсанъ, бакъ, арамызда адам олмаса да, бизге Алла шааттыр, — деди.

⁵¹ Лаван Якъупкъа даа деди:

— Мына бу тёпе ве мына арамызгъа къоюлгъан абиде. ⁵² Бу тёпе шааттыр, бу абиде де шааттыр. Мен санъа яманлыкъ япмакъ ичюн тёпенинъ о бир тарафына кечмейджегим, сен де абиденинъ ве тёпенинъ бу тарафына манъа яманлыкъ япмакъ ичюн кечмейджексинъ.

* ^{31.47} *Егар-Сахадута* — арабий тильде «Егар-Сахадута», еудий тильде «Гал-Эд» — «шаат тёпеси» демектир.

** ^{31.49} *Мицпа* — къадимий еудий тильде «къаравул къуллеси» демектир.

⁵³Ибраимнинъ Алласы, Нахорнынъ Алласы, баба-дедерининъ Алласы бизге къады олсун.

Якъуп бабасы Исхакънынъ Дешетинен емин этти.

⁵⁴Сонъ Якъуп байыр тѣлесинде къурбан чалды ве ашамакъ ичюн сой-сопларыны чагъырды. Олар ашадылар ве байыр тѣлесинде геджеледилер.

⁵⁵Саба эрте Лаван турды ве къызларынен торунларыны опип, оларгъа эйилик тиледи ве озь эвине къайтты.

32

Якъуп Исавнен корюшмек ичюн азырлай

¹Якъуп исе озь ёлунен кете берди. Онынъ къаршысына Алланынъ Мелеклери чыкътылар. ²Оларны корип Якъуп:

— Бу Алланынъ ордусы, — деди ве о ернинъ адыны Маханаим* деп къойды.

³Якъуп онынъ огюнде Эдом мемлекетине, Сеир топрагъында олгъан агъасы Исавгъа хаберджицерни йиберди ве ⁴оларгъа эмир берди:

— Эфендим Исавгъа бойле деп айтынъыз: «Къулунъ Якъупнынъ айткъанлары будыр: “Мен вакътынджа Лаванда яшадым, шимдигедже анда отурдым. ⁵Энди меним огюзлерим, эшеклерим, къой-эчкилерим, хызметчи къызларым ве къулларым бар. Козюнъ огюнде мерамет къазанайым деп, мен санъа, эфендима, бу хаберни ёллайым”».

⁶Хаберджицер Якъупкъа къайтып:

* ^{32.2}Маханаим — къадимий еудий тильде «эки орду» демектир.

— Биз сенинъ агъанъ Исавгъа бардыкъ, о, сенинъ къаршынъа келе, ве онен берабер дёрт яз адам келе, — дедилер.

⁷Якъуп пек къоркъты ве шашмалады. Онен олгъан адамларны, къой-эчкилерни, туварларны ве девелерни болип эки ордунен къойды.

⁸«Эгер Исав бир ордугъа уджюм этип оны урса, — деп тюшонди Якъуп, — ич олмагъанда, экинджи орду къачып къуртарылыр».

⁹Сонъ Якъуп ялварды:

— Дедем Ибраимнинъ Алласы, бабам Исхакънынъ Алласы, манъа: «Сенинъ топрагъынъа, сой-сопларынъа къайт, Мен санъа яхшылыкъ япарым», деген РАББИ!

¹⁰Манъа, Сенинъ къулунъа косътерген бутюн мераметинъе ве ишанчлыгъынъа мен ляйыкъ дегилим. Иордан деръясыны мен къолумда бир таякънен кечкен эдим, шимди исе эки ордум бар. ¹¹Мени агъамнынъ къолундан, Исавнынъ къолундан къуртар. Мен къоркъам ки, о, мында келип мени апайларымнен ве балаларымнен берабер ольдюр. ¹²Сен бойле дединъ: «Керчектен де, Мен санъа яхшылыкъ япарым, сенинъ эвлятларынъны саймагъа чареси олмагъан денъиз къуму дайын чокъ сайылы этерим».

¹³О геджеси Якъуп анда геджеледи. Сонъ озюнинъ барлыгъындан агъасы Исавгъа бахшыш оларакъ ¹⁴200 эчки, 20 теке, 200 къой, 20 къочкъар, ¹⁵боталарынен берабер 30 сагъылгъан ыргъачы деве, 40 сыгъыр, 10 огюз, 20 ыргъачы эшек, 10 эркек эшек айырып къойды. ¹⁶Оларны о, эр бир сюрю айры олсун деп, айры къуллаарына берди ве оларгъа:

— Сюрюлернинъ араларында ер къалдырып, огюмден кетинъиз, — деди. ¹⁷Якъуп сюрюджилерининъ бирисине буюрды:

— Агъам Исавгъа расткельгенинде ве о, сенден: «Сен кимнинъ къулусынъ? Къайда кетесинъ? Кимнинъ бу айванлары?» — деп сорагъанда, ¹⁸сен онъа айт: «Бу эфендим Исавгъа ёллангъан, къулунъ Якъупнынъ бахшышыдыр. О озю исе артымыздан келе».

¹⁹Экинджиге, учюнджиге ве сюрюлерининъ артындан кельген эписи сюрюджилерге де о, бойле буюрды: «Исавгъа расткельгенде, айны шуны айтынъыз ²⁰ве мытлакъа: “Мына, къулунъ Якъуп артымыздан келе”, — деп айтынъыз». Якъуп тюшонди: «Огюме йиберильген бахшышларнен Исавнынъ ачувыны ятыштырайым. Сонъундан исе, озюм де огюне корюнирим. Бельки о, мени яхшы къаршылап алыр». ²¹Бахшышларны огюнден алып кеттилер, Якъуп исе ордуда геджеледи.

²²Лякин о геджесинен турып, Якъуп эки апайыны, эки хызметчи апайыны ве он бир огълуны янына алды ве сай еринден Яббок озенининъ бир ялысындан экинджи ялысына кечти. ²³Оларны алып, озенден кечирген сонъ, озюнинъ бутюн барлыгъыны да акъымдан кечирди.

Якъуп Алланен куреше

²⁴Якъуп исе бир озю къалды. Сонъ Якъупнен бир адам танъ аткъандже курешти. ²⁵Оны енъип оламагъаныны корип, адам Якъупнынъ янбаш бугъумындан урды, ве курешкенде, онынъ янбаш кемиги пертильди. ²⁶О, Якъупкъа:

— Мени йибер, энди танъ ата, — деди.

— Мени багъышламагъанынъдже, сени йибермем, — деди Якъуп.

²⁷ — Адынъ недир? — деп сорады о.

— Якъуп, — деди Якъуп. ²⁸ О вакъыт о, Якъупкъа бойле деди:

— Бугунъден сонъ сенинъ адынъ Якъуп дегиль де, Исраиль* оладжакъ, чюнки сен Алланен ве адамларнен курештинъ ве енъдинъ.

²⁹ — Адынъны манъа айтса, — деп ялварды Якъуп.

— Менден Меним адымны не сорайсынъ? — деди О ве Якъупны анда багъышлады.

³⁰ Якъуп: «Мен Алланы юзьме-юзь коръдим ве джаным сагъ къалды», — деп, о ернинъ адыны Якъуп Пениэл** деп къойды. ³¹ Якъуп Пенуэлден кеткенде, кунъ догъгъан эди. О, янбашы ичюн топаллай эди. ³² Онынъ ичюн бу кунъгедже Исраиль огъулары янбаш дамларны ашамайлар, чюнки Курешкен, Якъупнынъ янбаш дамларына токъунгъан эди.

33

Якъуп Исавнен корюше

¹ Якъуп бакъып, Исавны ве онен берабер 400 адам кельгенлерини коръди. Якъуп Леанынъ, Рахельнинъ ве

* ^{32.28} *Исраиль* — «Йисраэл» (Исраиль) деген къадимий еудий адыннынъ айтылувы «сара» (курешмек) ве «Эл» (Алла) еудий сёзлерининъ айтылувына ошай.

** ^{32.30} *Пениэл* — бу къадимий еудий ибаренинъ манасы «Алланынъ козю» демектир.

эки хызметчи апайларынынъ балаларына аналары янларында тургъанларыны айтты. ²Хызметчи апайларыны балаларынен берабер о, огте къойды, оларнынъ артындан Леаны балаларынен берабер, Рахельнен Юсуфны исе энъ арттан къойды. ³Якъуп озю исе огте чыкъты ве, агъасынынъ янына бармаздан эвель, еди кере ерге къадагъа бель букти. ⁴Исав исе онынъ къаршысына чапты, оны къучакълады, бойнуна сарылды ве оны опыти. Олар экиси агъадылар. ⁵Апайларнен балаларыны корип Исав:

— Булар санъа ким олалар? — деди.

— Бу — Алла манъа, сенинъ къулунъа багъышлагъан балалардыр, — деди Якъуп. ⁶Хызметчи апайлары озъ балаларынен Исавнынъ янына келип, онъа бель буктилер. ⁷Сонъ Леа озъ балаларынен якъынлашып бель букти, ве энъ сонъунда Рахельнен Юсуф келип бель буктилер.

⁸— Я бу, манъа расткельген сюрюлер неге? — деп сорады Исав.

— Эфендимнинъ козюнде мерамет къазанмакъ ичюн, — деди Якъуп.

⁹— Къардашым, бойле менде де чокъ, — деди Исав. — Сенинъ малынъ сенде къалсынъ.

¹⁰— Ёкъ, — деди Якъуп, — эгер мен сенинъ козюнде мерамет къазангъан олсам, берген бахшышларымны ал, чюнки сенинъ бетинъни, Алланынъ бетини коръген дайын олдым, ве сен мени пек яхшы къаршыладынъ.

¹¹Мен санъа кетирген багъышлавимны ал, чюнки Алла мени багъышлады ве меним эр шейим бар.

Якъуп Исавгъа пек яварды, ве о, бахшышларны алмагъа разы олды. ¹²Сонъ Исав деди:

— Юр, кеттик. Мен огюнъден кетерим.

¹³ — Эфендим, балалар назик олгъанларыны озюнь билесинъ. Къой-эчкилерим ве туварларым да сагъылар, оларны бир кунъ ичинде айдаса, эписи айванлар олерлер. ¹⁴ Сен, эфендим, меним огюмде кетсе. Мен исе санъа, эфендима, Сеир топрагъына барып чыкъмагъанымдже, огюмде кеткен айванлар киби, балалар кеткенлери дайын, яваш-яваш кетерим, — деди онъа Якъуп.

¹⁵ — Янымда олгъан бир къач адамны сеннен къалдырайым да, — деди Исав.

— Бунынъ не кереги бар? — деди Якъуп. — Сенинъ манъа мераметинъ ойле де пек буюктир!

¹⁶ О куню де Исав озъ ёлунен Сеир топрагъына къайтты. ¹⁷ Якъуп исе Суккоткъа ёл алды. Анда о, озюне эв къурды, айванларына да чалашлар япты. Онынъ ичюн бу ернинъ адыны Суккот* деп къойдылар. ¹⁸ Якъуп Паддан-Арамдан къайтып, Ханаан топрагъында олгъан Шекем шеэринен эсен-аман келип чыкъты ве шеэрнинъ янында ерлешти. ¹⁹ Озь чадырларыны къойгъан тарла къысмыны Якъуп, Шекемнинъ бабасы олгъан Хаморнынъ огъуларындан 100 кумюшке** сатын алды. ²⁰ Анда къурбан ери къурып, оны Эл-Элохе-Исраэл*** деп адландырды.

* ^{33.17} Суккот — бу къадимий еудий сёзюнинъ манасы «чалашлар»дыр.

** ^{33.19} 100 кумюшке — къадимий еудийдже «100 кеситагъа». «Кесита» — фияты бельгисиз олгъан къадимий акъчадыр.

*** ^{33.20} Эл-Элохе-Исраэл — «Алла — Исраильнинъ Алласы» демектир.

34

Динанынъ намусына токъулма

¹Леанынъ Якъупкъа тапкъан къызы Дина о ернинъ къызларына мусафирликке барды. ²О ернинъ акимдары олгъан Хаморнынъ огълу хивли Шекем оны коръди, оны алып онен ятты ве намусына токъунды. ³Якъупнынъ къызы Дина онынъ юрегине ятты, о, онъа севда олды ве онъа назик сёзлер айтты. ⁴Шекем, бабасы Хаморгъа:

— Мени бу къызгъа эвлendir, — деди.

⁵Къызы Динанынъ намусына токъунгъанларындан Якъупнынъ хабири олды, лякин онынъ огъулары айванларнен тарлада эдилер, бунынъ ичюн олар кельмезден эвель о, сусып турды. ⁶Шекемнинъ бабасы Хамор Якъупнен лакъырды этмек ичюн онъа кельди. ⁷Якъупнынъ огъулары тарладан келип, олгъан шей акъкъында билип ачувландылар, оларнынъ гъазабы пек къайнады, чюнки Шекем Якъупнынъ къызынен ятып, Израильде масхаралыкъ этти, ойле япмагъа ич олмай эди. ⁸Хамор оларгъа бойле айтып башлады:

— Огълум Шекем къызынъызгъа севда олды. Оны огълума апай оларакъ беринъиз. ⁹Келинъиз, сой олайыкъ: бизге къызларынъызны беринъиз, озюнъизге исе къызларымызны алынъыз. ¹⁰Бизнен берабер яшасанъыз, бу топракъ козюнъизнинъ огюнде ачыкъ олур. Мында сербест яшанъыз, мында кочип юрюнъиз ве топракъкъа саип олунъыз.

¹¹Шекем исе Динанынъ бабасына ве агъа-къардашларына бойле деди:

— Козюнъизде мерамет къазанмакъ истейим. Айткъан эр бир шейинъизни берерим. ¹²Энъ балабан мукъфат ве энъ къыйметли бахшышлар соранъыз — эписи айткъанларынъызны берерим. Ялынъыз бу къызны манъа апай оларакъ беринъиз.

¹³Якъупнынъ огъулары Шекемге ве онынъ бабасы Хаморгъа айнеджиликнен джевап бердилер, чюнки Шекем оларнынъ къардашлары Динанынъ намусына токъунды.

¹⁴— Биз буны япып оламаймыз, — дедилер оларгъа. — Къардашымызны сюннетсиз акъайгъа бермек бизге масхаралыкътыр. ¹⁵Эгер сиз эписи акъайларынъызны сюннет эттирип, биз дайын олсанъыз, тек о заман биз разы олурмыз. ¹⁶Сонъ сизге къызларымызны берип, къызларынъызны алырмыз, о заман биз сизлернен берабер яшармыз ве бир халкъ олурмыз. ¹⁷Сиз бизим айткъанларымызгъа къулакъ асмайып сюннет этмесенъиз эгер, биз къардашымызны алып кетермиз.

¹⁸Бу сёзлер Хаморнынъ ве онынъ огълу Шекемнинъ юреклерине ятты. ¹⁹Огълан, Якъупнынъ къызыны пек истегени ичюн, вакъыт джоймайып бу шейни япты. Бабасынынъ эвинде о, энъ урьметли адам эди. ²⁰Хамор ве онынъ огълу Шекем шеэрнинъ араба къапулары огюнде туруп, шеэр сакинлерине бойле дедилер:

²¹— Бу адамлар бизге яхшы бакъалар. Бизим топрагъымызда яшасынлар ве сербест долашсынлар. Олар ичюн ер чокъ. Оларнынъ къызларыны озълеримизге апай оларакъ алырмыз, ве озъ къызларымызны оларгъа берермиз. ²²Лякин тек биз олар дайын олып, я да эписи акъайларымызны сюннет эттирсек, о заман бу адамлар бизнен берабер яшап, бир халкъ олмагъа разылар. ²³Сонъ

оларнынъ сюрюлери, барлыкъ-вариетлери ве эписи айванлары бизимки олулар. Келинъиз, оларнен разы олайыкъ да, олар бизнен берабер яшасынлар.

²⁴Шеэрнинъ араба къапуларындан чыкъкъан эписи сакинлер Хамор ве огълу Шекемнинъ айткъанларынен разы олдылар, ве эписи акъайлар, шеэрнинъ араба къапуларындан чыкъкъан эписи сакинлер озълерини суннет эттирдилер. ²⁵Учюнджи куню исе, олар эписи даа хаста олып яткъанларында, Якъупнынъ эки огълу, Динанынъ агъа-къардашлары Шимеон ве Левий къылычларыны алып, шеэрге къаршылыкъсыз кирип эписи акъайларны ольдюрдилер. ²⁶Хаморнен огълу Шекемни де къылычнен ольдюрди ве Шекемнинъ эвинден Динаны алып чыкъып кеттилер.

²⁷Сонъ Якъупнынъ огъулары ольдюрильгенлерге келип, къыз-къардашларынынъ намусына токъунгъанлары ичюн шеэрнинъ эписи шейлерни хырсызлап, дарма-дагъын эттилер. ²⁸Олар къой-эчкилерини, туварларыны, эшеклерини ве эм шеэрде, эм тарлада эписи олгъанларыны алдылар. ²⁹Оларнынъ бутюн барлыкъ-вариетини запт эттилер ве эписи балалары ве апайларыны эсирге алып, эписи эвлерини хырсызладылар. ³⁰Якъуп Шимеоннен Левийге:

— Бу ерде яшагъан ханаанлылар ве перизлилернинъ огюнде яхшы адымызны аякъ асты этип, сиз меним башыма беля кетирдинъиз. Адамларым аз — олар топлашып мангъа къаршы чыкъып, мени ве меним эвимни ёкъ этерлер, — деди.

³¹Олар исе дедилер:

— Къыз-къардашымыз ороспу дегиль, онен ойле япмагъа олмаз.

35

Рабби Якъупны Бет-Эль шеэринде багъышлай

¹Алла Якъупкъа бойле деди:

— Барып Бет-Эльге кет ве анда ерлеш. Анда агъанъ Исавдан къачкъанынъда санъа корюнген Аллагъа къурбан ери яп.

²Сонъ Якъуп озъ эвиндекилерине ве онен олгъан эписи адамларына бойле деди:

— Сизде олгъан эписи башкъа аллаларны ташлап кетинъиз, эялланынъыз ве урбаларынъызны денъиштиринъиз. ³Сонъ Бет-Эльге кетермиз. Анда башым белягъа къалгъанда манъа джевап берген ве мен юрген ёлларда янымда олгъан Аллагъа мен къурбан ери япаджагъым.

⁴Олар Якъупкъа оларда олгъан эписи башкъа аллаларны бердилер, къулакъларындаки купелерни де чыкъарып онъа бердилер. Якъуп оларны эписини Шекем шеэри янында олгъан эмен тереги тюбюнде комип къойды.

⁵Сонъ олар ёлгъа чыкътылар. Этрафта олгъан шеэрлернинъ сакинлери Алладан къоркъкъанлары ичюн, Якъупнынъ огъуларыны къуваламадылар. ⁶Якъуп озюнинъ эписи адамларынен Ханаан топрагъында олгъан Луз, я да Бет-Эль шеэринде кельди ве ⁷анда къурбан ери къурды. О, бу ернинъ адыны Эль-Бет-Эль* деп къойды, чюнки Якъуп агъасындан къачкъанда, Алла онъа мында пейда олгъан эди.

* ^{35.7} *Эль-Бет-Эль* — къадимий еудийдже «Бет-Эльнинъ Алласы» демектир.

⁸ Сонъ Рефикъанынъ даясы Девора кечинди. Оны Бет-Эльнинъ янында эмен тереги тюбюнде дефн эттилер ве бу эменнинъ адыны Якъуп Аллон-Бакут* деп къойды.

⁹ Якъуп Паддан-Арамдан къайткъан сонъ, Алла онъа корюнди ве оны багъышлады. ¹⁰ О, бойле деди:

– Сенинъ адынъ Якъуп. Илериде исе адынъ Якъуп олмайджакъ, адынъ «Исраиль» оладжакътыр.

Бойле О, Якъупнынъ адыны Исраиль деп къойды.

¹¹ Сонъ даа бойле деди:

– Мен – Къудретли Алладырым! Догъып арт ве чокъ сайылы ол! Сенден халкъ ве пек чокъ халкъ асыл оладжакъ, падишалар да сенден асыл оладжакълар!

¹² Ибраимге ве Исхакъкъа берген ер юзюни Мен санъа берерим, сенден сонъ олгъан эвлятларынъа да бу ерни берерим.

¹³ Сонъ Алла Якъупкъа айткъан еринден кетти.

¹⁴ Якъуп о ерде ташны абиде этип тиклеп къойды ве устюне шарапнен зейтюн ягъы тѣкти. ¹⁵ Бу ернинъ, я да онен Алла лакъырды эткен ернинъ адыны Якъуп Бет-Эль деп къойды.

Рахельнинъ олюми

¹⁶ Олар Бет-Эльден чыкъып кетип, Эфрат шеэри янына кельгенлеринде, Рахель бала тапты, онынъ догъувы исе агъыр эди. ¹⁷ О, догъып къыйналгъанда, эбанай онъа:

* ^{35.8} *Аллон-Бакут* – къадимий еудийдже «Агълав тереги» демектир.

— Къоркъма, — деди. — Сенинъ даа бир огълунъ олды.

¹⁸Рахель кечингенде сонъки нефесинен огълунынъ адыны Бен-Они деп къойды, лякин бабасы онъа Биньямин* деген ад къойды.

¹⁹Рахель кечинди. Оны Эфрат шеэрини, я да Вифлеем шеэрини кеткен ёлнынъ боюнда дефн эттилер.
²⁰Якъуп онынъ къабрининъ устюне баш таш къойды, ве о Рахельнинъ баш ташы шу кунъгедже тура.

²¹Исраиль ёлуны девам этти ве чадырларыны Мигдал-Эдер артында къойды.

Якъупнынъ огъллары

²²Исраиль о топракъта олгъанда, Рубен бабасынынъ джариеси олгъан Билханен ятты, ве бабасы бу акъкъын-да эшитти.

Якъупнынъ он эки огълу бар эди.

²³Леанынъ огъллары: Якъупнынъ биринджи огълу Рубен, ондан сонъ Шимеон, Левий, Ехуда, Иссасхар ве Зевулун.

²⁴Рахельнинъ огъллары: Юсуф ве Биньямин.

²⁵Рахельнинъ хызметчиси Билханынъ огъллары: Дан ве Нафтали.

²⁶Леанынъ хызметчиси Зилпанынъ огъллары: Гад ве Ашер.

Бу — Якъупнынъ Паддан-Арамда догъгъан огъллары.

* ^{35.18} *Бен-Они; Биньямин* — «Бен-Они» къадимий еудийдже «Беямынъ огълу» демектир. «Биньямин» къадимий еудийдже «Онъ къолумнынъ огълу» демектир.

Исхақънынъ олюми

²⁷Якъуп Мамреде, Кирьят-Арбада, я да Хевронда олған бабасы Исхақъкъа кельди. Мында бир заманда Ибраим ве Исхақъ вакътынджа яшадылар.

²⁸Исхақъ 180 йыл яшады. ²⁹О, баягъы къарт олып, яшайышкъа бутюнлей тойып кечинди ве баба-деделерине кетти. Оны Исав ве Якъуп огъулары дефн эттилер.

36

Исавнынъ шеджереси

¹Мына Исав, я да Эдом, ве онынъ эвлятлары акъкъында ривает.

²Исав ханаанлы къызларындан озюне апайлар алды: хитли Элоннынъ къызы Аданы ве хивли Цивоннынъ къыз торуны, Ананынъ къызы Охоливаманы. ³Исав Исмаилнинъ къызы, Невайотнынъ татасы Басематкъа да эвленди.

⁴Ада Исавгъа Элифазны догъды, Басемат — Реуэлни, ⁵Охоливама исе — Еуш, Ялам ве Корахны догъды.

Бу — Исавнынъ Ханаан топрагъында догъған огъулары.

⁶Исав озюнинъ апайларыны, огъуларыны, къызларыны, эвиндеки эписи адамларны, эписи сюрюлерни, эписи айванларны ве Ханаан топрагъында ишлеп тапкъан бутюн барлыкъ-вариетини алып, къардашы Якъуптан башкъа мемлекетке кетти. ⁷Чюнки оларнынъ

барлыкъ-вариети пек чокъ олды, ве оларгъа берабер яшамакъ ичюн ер тарлыкъ этти, олар долашкъан ер, сюрюлери буюк олгъанлары ичюн, оларны сыгъдырамай эди.

⁸ Исав яшамакъ ичюн Сеир деген дагълы топрагъында ерлешти. Исав — бу Эдом.

⁹ Мына эдомлыларнынъ бабасы-дедеси олгъан, Сеир деген дагълы топрагъында яшагъан Исав ве онынъ эвлятлары акъкъында ривает.

¹⁰ Мына Исав огъуларынынъ адлары. Исавнынъ апайы олгъан Аданынъ огълу Элифаз ве Исавнынъ апайы олгъан Басематнынъ огълу Реуэл.

¹¹ Элифазнынъ огъулары: Теман, Омар, Цефо, Гатам ве Кеназ. ¹² Тимна Исавнынъ огълу Элифазнынъ джарисеси эди, онъа Амалекни догъды. Бу — Исавнынъ апайы олгъан Аданынъ огъулары.

¹³ Мына Реуэлнинъ огъулары: Нахат, Зерах, Шамма ве Мизза. Бу — Исавнынъ апайы олгъан Басематнынъ огъулары.

¹⁴ Мына Цивоннынъ къыз торуны, Ананынъ къызы Охоливаманынъ, Исавнынъ апайынынъ огъулары: Еуш, Ялам ве Корах. Охоливама оларны Исавгъа догъды.

¹⁵ Мына Исав огъуларынынъ къабилелери. Исавнынъ биринджи догъгъан огълу Элифазнынъ огъулары будыр: Теман къабилеси, Омар къабилеси, Цефо къабилеси, Кеназ къабилеси, ¹⁶ Корах къабилеси, Гатам къабилеси ве Амалек къабилеси. Бу Эдом топрагъында олгъан Элифазнынъ къабилелери. Мына Аданынъ огъулары.

¹⁷ Мына Исавнынъ огълу Реуэлнинъ огъулары: Нахат къабилеси, Зерах къабилеси, Шамма къабилеси

ве Мизза кѡабилеси. Бу — Эдом топрагъында олгъан Реуэлнинъ кѡабилелери, олар Исавнынъ апайы Басематнынъ огъуларыдыр.

¹⁸Мына Исавнынъ апайы Охоливаманынъ огъулары: Еуш кѡабилеси, Ялам кѡабилеси ве Корах кѡабилеси. Булар — Исавнынъ апайы, Ананынъ кѡызы олгъан Охоливаманынъ кѡабилелери.

¹⁹Будыр Исавнынъ, я да Эдомнынъ, огъулары ве будыр — оларнынъ кѡабилелери.

Сеирнинъ эвлятлары

²⁰Мына бу — топракъта яшагъан хорлу Сеирнинъ огъулары: Лотан, Шовал, Цивон, Ана, ²¹Дишон, Эцер ве Дишан. Бу — Эдом топрагъында олгъан Сеир огъуларынынъ, хорлуларнынъ кѡабилелери.

²²Лотаннынъ огъулары: Хори ве Хемам. Лотаннынъ кѡыз-кѡардашы Тимна эди.

²³Шовалнынъ огъулары: Алван, Манахат, Эвал, Шефо ве Онам.

²⁴Цивоннынъ огъулары: Айя ве Ана. Бу анавы, бабасы Цивоннынъ эшеклерини бакъкъанда сахрада сыджакъ сув тапкъан Анадыр.

²⁵Ананынъ балалары: Дишон ве Ананынъ кѡызы Охоливама. ²⁶Дишоннынъ огъулары: Хемдан, Эшбан, Итран ве Керан.

²⁷Эцернинъ огъулары: Билхан, Зааван ве Акъан.

²⁸Дишаннынъ огъулары: Уц ве Аран.

²⁹Хорлуларнынъ кѡабилелери будыр: Лотан кѡабилеси, Шовал кѡабилеси, Цивон кѡабилеси, Ана

къабилеси, ³⁰ Дишон къабилеси, Эцер къабилеси ве Дишан къабилеси. Будыр — Сеир топрагъында олгъан, къабилелерине коре хорлуларнынъ къабилелери.

Эдомнынъ падишалары

³¹Исраиль огъуларынынъ падишалары падишалыкъ эткенлеринден эвель, Эдом мемлекетинде падишалыкъ эткен падишалар будыр:

³²Эдомда Беорнынъ огълу Бела падишалыкъ этти, онынъ шеэри Динхава деп адлана эди. ³³Бела кечинген сонъ, онынъ ерине Боцрадан олгъан, Зерахнынъ огълу Йовав падиша олды. ³⁴Йовав кечинген сонъ, онынъ ерине теманлыларнынъ мемлекетинден олгъан Хушам падиша олды. ³⁵Хушам кечинген сонъ, онынъ ерине Бедаднынъ огълу олгъан, моавлыларнынъ тарласында мидьянлыларны ургъан Хадад падиша олды, онынъ шеэри Авит деп адлана эди. ³⁶Хадад кечинген сонъ, онынъ ерине Масрекъадан олгъан Самла падиша олды. ³⁷Самла кечинген сонъ, онынъ ерине дерьянынъ ялысындаки Реховоттан олгъан Шаул падиша олды. ³⁸Шаул кечинген сонъ, онынъ ерине Акборнынъ огълу Баал-Ханан падиша олды. ³⁹Акборнынъ огълу Баал-Ханан кечинген сонъ, онынъ ерине Хадар падиша олды. Онынъ шеэри Пау деп адлана эди. Онынъ апайы, Ме-Захавнынъ къыз торуны, Матреднинъ къызы Мехетавель эди.

⁴⁰Мына сойларына, яшагъан ерлерине ве адларына коре Исав къабилелерининъ адлары: акъсакъал Тимна, акъсакъал Алва, акъсакъал Етет, ⁴¹Охоливама къабилеси, Эла къабилеси, Пинон къабилеси, ⁴²Кеназ къабилеси,

Теман кѣбилеси, Мивцар кѣбилеси, ⁴³Магдиэл кѣбилеси ве Ирам кѣбилеси.

Будыр — олар саип олгъан топракларында, яшагъан ерлерине коре Эдомнынъ кѣбилелери.

Будыр Исав, эдомлыларнынъ бабасы-дедеси.

37

Юсуф ве онынъ агъа-кѣрдашлары

¹Якъуп онынъ бабасы вакътынджа яшагъан мемлекетте, Ханаан топрагында ерлешти.

²Мына, Якъуп ве онынъ эвлятлары акъкъында ривает.

Юсуф он еди яшында эди. О, яш бир бала олып, озюнинъ агъаларынен ве бабасынынъ апайлары олгъан Зилпа ве Билханынъ огъуларынен берабер айван бакъып юре эди. Ве оларнынъ япкъанлары акъкъында бабаларына етиштире эди. ³Исраиль Юсуфны башкъа огъуларындан зияде севе эди, чюнки Юсуф догъгъанда, Исраиль баягъы яшта эди. Эм де Якъуп онъа чешит ренкли урба тикип берди. ⁴Агъалары, Якъуп Юсуфны олардан зияде севгенини корип, Юсуфны корьмеге козьлери ёкъ эди ве онен достане лаф этип оламай эдилер. ⁵Бир вакъыт Юсуф тюш корьди ве оны агъаларына айттып берди. Онынъ ичюн олар онъа кѣршы даа зияде нефретлендилер. ⁶Юсуф оларгъа:

— Корьген тюшюмни динъленъиз, — деди. ⁷— Мына биз тарлада багъ багълагъанымызда, меним багъым дос-догъру турды да, мына, сизинъ багъларынынъ меним багъымнынъ этрафыны сарып, онъа седжде эттилер!

⁸Агъалары онъа:

— Сен бизге падишалыкъ этеджексинъми, аджеба?⁸ Бизге башлыкъ оладжакъсынъмы, аджеба?⁹ — дедилер. Ве Юсуфнынъ бу сёзлери ве корьген тюшлери ичюн онъа даа зияде нефретлендилер.

⁹Юсуф исе бир даа тюш корьди ве кене оны агъаларына айтып берди:

— Мына мен даа бир тюш корьдим: кунеш, ай ве он бир дане йылдыз манъа седжде эттилер!

¹⁰Бу тюшни бабасына ве агъаларына айтып бергенинден сонъ, бабасы оны сёгди:

— Не дайын тюштир бу сенинъ корьгенинъ?¹⁰ Мен, ананъ ве агъаларынъ сенинъ къаршынъа келип санъа седжде этеджекмизми?¹¹

¹¹Агъалары Юсуфны пахыллай эдилер, амма бабасы онынъ икяесини акъылында къалдырды.

Юсуфны къуллукъкъа саталар

¹²Юсуфнынъ агъалары бабаларынынъ айванларыны Шекем шеэрининъ дживарларында бакъмагъа кеттилер.

¹³Исраиль Юсуфкъа:

— Агъаларынъ Шекем янынъда айванларны бакъалар. Кель, мен сени оларгъа ёллайым, — деди.

— Мен азырым, — деп джевап берди бабасына Юсуф.

¹⁴— Агъаларынъ сагъ-селяметлерми, айванлар да яхшылармы, барып бакъса. Джевабыны да манъа келип айт, — деди онъа бабасы ве оны Хеврон вадийинден ёллады.

Юсуф Шекемге кельди. ¹⁵Бир адам онынъ тарлада ёлны шашырып юргенини корьди. Бу адам:

— Сен нени къыдырасынъ?¹⁵ — деп сорады.

¹⁶ — Мен озь агъаларымны къыдырам, — деди Юсуф. — Ялварам, олар айванларны къайда бакъкъанларыны айт манъа.

¹⁷ — Олар мындан кеттилер, — деди о адам. — Чюнки мен оларнынъ: «Дотангъа кетейик», — дегенлерини эшиттим.

Юсуф агъаларынынъ артындан кетти ве оларны Дотанда тапты. ¹⁸ Агъалары оны узакътан корьдилер, ве о, оларнынъ янына кельмезден эвель, оны ольдюрмек ичюн, озь ара гизлиден сырлашмагъа башладылар. ¹⁹ Олардан бири башкъаларына:

— Ана тюш эфендиси келе, — деди. ²⁰ — Келингъиз, шимди барайыкъ да, оны ольдюрейик, къуюгъа атайыкъ да, «Оны кийик айван ашады», — деп айтайыкъ. Тюшлеринден не олып чыкъаджагъыны корермиз.

²¹ Рубен буны эшиткен сонъ:

— Оны ольдюрмейик, — деп, Юсуфны олардан къуртарды. ²² Юсуфны къардашларынынъ къолларындан къуртармакъ ве бабасына къайтармакъ ичюн, Рубен оларгъа:

— Къан тѣкменъиз. Юсуфны сахрадаки бир къуюгъа ташлангъыз да, озь къолларынгъызнен оны ольдюрменъиз, — деди.

²³ Юсуф агъаларынынъ янларына кельгенинен, олар онынъ устюндеки чешит ренкли урбасыны йыртып алдылар, ²⁴ Юсуфнынъ озюни исе тутып, къуюгъа аттылар. Къуюю исе бош эди, анда сув ѳкъ эди.

²⁵ Агъалары аш ашамагъа отургъанда, козьлерини котерип, Гилад тарафындан кельген исмаиллернинъ керваныны корьдилер. Керван девелери тюрю тереклерден

алынган кьокъулы сакъызларны алып кете эдилер. Олар буларны Мысыргъа алып бармакъ ичюн кете эдилер. ²⁶Ехуда, озъ агъа-къардашларына:

— Озь къардашымызны ольдюрп, онынъ тѣкюльген къаныны гизлегенимизде не файда? ²⁷Келинъ, оны исмаиллиерге сатайыкъ, бизим къолумыздан ольмесин, чюнки насыл да олса, о, бизим къардашымыз, джан-джигеримиздир, — деди. Агъа-къардашлары онынъ сѣзюне къол туттылар.

²⁸Мидьян базиргянлары янларындан кечкенде, агъалары Юсуфны къуюдан чыкъарып, оны исмаиллиерге йигирми кумюш акъчагъа саттылар. Исмаиллиер исе Юсуфны Мысыргъа алып кеттилер.

²⁹Рубен къую янына келип, бакъса, Юсуф анда ёкъ эди. Рубен устюндеки урбаларыны йыртты ³⁰ве къардашларына къайтып:

— Огълан ёкъ. Я мен? Мен къайда кетейим? — деди.

³¹Агъалары Юсуфнынъ урбасыны алдылар ве улакъны сойып, урбаны улакънынъ къанына батырдылар. ³²Бу урбаны алып, бабаларына кетирдилер ве:

— Биз буны таптыкъ. Бакъ, огълунънынъ урбасыны таныйсынъмы? — дедилер. ³³О, оны таныды ве:

— Бу, огълумнынъ урбасы. Оны кийик айван ашады. Керчектен де Юсуф парчаланган, — деди.

³⁴Якъуп урбаларыны йыртты, къаба токълугъан басмадан белине къушанма япты ве чокъ кунълер девамында огълу артындан яныкълап агълады. ³⁵Якъупнынъ эписи огълулары ве эписи къызлары онынъ гонълюни алмакъ ичюн топландылар, амма Якъуп тесели тапмагъа истемей эди ве:

— Эфкярланып огълум артындан о бир дюнъягъа кетерим, — деди.

Онынъ артындан бабасы бойле яныкълап агълай эди. ³⁶Мидьянлылар исе Юсуфны Мысырда фыравуннынъ* везири ве сакъчыларнынъ башлыгъы олгъан Потифаргъа саттылар.

38

Ехуда ве Тамар

¹О заман Ехуда озъ агъа-къардашларындан кетип, Хира адлы бир адулламлы янында яшамакъ ичюн ерлешти. ²Анда Шуа адлы бир ханаанлынынъ кызыны корип, Ехуда онъа эвленди ве онен ятты. ³О, юкю олды ве огълан бала тапты; Ехуда онынъ адыны Эр деп къойды. ⁴О, кене юкю олды ве огълан бала тапты; онынъ адыны Онан деп къойды. ⁵Сонъ даа бир огълан бала тапты ве онынъ адыны Шела деп къойды. Апайы бала тапкъанда, Ехуда Кезив шеэринде эди. ⁶Ехуда озюнинъ биринджи догъгъан огълу Эрге апай алып берди, онынъ ады Тамар эди. ⁷Лякин Ехуданынъ биринджи догъгъан огълу Эр РАББИнинъ козю огюнде яман эди, ве РАББИ оны ольдюрди. ⁸Ехуда Онангъа:

— Агъанънынъ апайына кирип онъа къайын киби эвлен ве агъангъа эвлят берип, онынъ несилини сакълап кбал, — деди.

⁹Лякин Онан оладжакъ эвлят онынъки сайылмайджагъыны биле эди ве онынъ ичюн дудусынен яткъанда,

* ^{37.36}Фыравун — Мысырнынъ падишасы.

агъасына эвлят бермемек ичюн урлугъыны ерге тѣке эди.

¹⁰Онынъ япкъанлары РАББИнинъ козю огюнде яманлыкъ эди, ве О, оны ольдюрди. ¹¹Сонъ Ехуда келини Тамаргъа:

— Огълум Шела осип буюгендже, бабанънынъ эвинде тул апай олып яша, — деди, чюнки о: «Буюклерининъ артындан кичигим де ольмегейди», — деп тюшюнди.

Сонъ Тamar, бабасынынъ эвине къайтып, анда яшап башлады.

¹²Чокъ вакъыт кечти ве Шуанынъ къызы, Ехуданынъ апайы кечинди. Матем кунълери кечкен сонъ, Ехуда досту адулламлы Хиранен Тимна шеэринде, озюнинъ къойларыны къыркъкъан адамларгъа кетти.

¹³Тамаргъа: «Ана, къайнатанъ Тимна шеэринде озь къойларыны къыркъмагъа кете», — деген хабер кетирдилер. ¹⁴О, тулукъ урбаларыны чыкъарып, бетини орътюнен къапатты ве сармаланып, Тимна ёлунда яткъан Энаим шеэрининъ араба къапусы огюнде отурды. Чюнки о, Шела осип буюгенини, амма оны онъа эвлендирмегенлерини коре эди. ¹⁵Ехуда онъа бакъып, оны фаише деп белледи, чюнки о, бетини къапаткъан эди. ¹⁶Ехуда онынъ янына барды ве:

— Мен сеннен ятаджагъым, — деди, чюнки бу — онынъ келини олгъанындан онынъ хабири ёкъ эди. Тамар исе:

— Сен меннен яткъанынъ ичюн манъа не береджексинъ? — деп сорады.

¹⁷— Мен санъа къой-эчкилеримден бир улакъ ёлларым, — деди Ехуда.

— Ёлламагъанынъдже пей къалдырысынъмы? — деди Тамар.

¹⁸ — Санъа насыл пей къалдырайым? — деп сорады Ехуда.

— Сыджымынен мууринъни ве къолунъдаки таякъны, — деди онъа Тамар.

Ехуда онъа бутюн сорагъанларыны берди ве онен ятты. Тамар ондан юкю олды.

¹⁹ Сонъ Тамар кетип ве бетиндеки ортъюни чыкъарып, кене озюнинъ тулукъ урбаларыны кийди.

²⁰ Ехуда, апайдан пейини алмакъ ичюн, адулламлы достунен улакъны ёллагъанында исе, досту оны тапмады ²¹ ве о ернинъ сакинлеринден:

— Ёлнынъ четинде отургъан Энаимдеки фаише къайда? — деп сорады. Лякин онъа:

— Анда фаише ёкъ эди, — деп джевап бере эдилер.

²² О, Ехудагъа къайтты ве:

— Мен оны тапмадым, эм о ернинъ сакинлери де: «Мында фаише ёкъ эди», — дедилер, — деди.

²³ Ехуда исе:

— Айды, шейлерни озюне къалдырсын, тек устюмизден кульмесинлер де. Мына, мен онъа бу улакъны ёлладым, амма сен оны тапмадынъ, — деди.

²⁴ Учъ ай къадар кечкен сонъ, Ехудагъа:

— Келининъ Тамар ороспулыкъ этти. Мына, о ороспулыкътан энди юкю, — дедилер.

— Оны тышкъа чыкъарынъыз да, — деди Ехуда, — якъынъыз!

²⁵ Лякин Тамарны тышкъа чыкъаргъанларда, о, къайнатасына бойле деп айтмаларыны риджа этти:

— Бу кимнинъ шейлери олса, мен ондан юклюдирим. — Ве: — Бу мууръ, сыджым ве таякъ бакъса, кимнинъ олгъаныны билесинъми? — деди.

²⁶ Ехуда шейлерини таныды ве:

— О, менден акълы, — деди. — Чюнки мен оны огълум Шелагъа бермедим.

Ехуда онен бир даа ятмады.

²⁷ Тамар бала тапкъанда, къурсагъында эгизлер олгъаны ачылды. ²⁸ Догъып башлагъанында ве тышары къолчыкъ чыкъкъанында, эбанай онъа къырмызы йипчик багълады ве:

— Бу биринджи чыкъты, — деди.

²⁹ Лякин бала къолуны арткъа чекип алды, ве иште, онынъ къардашы чыкъты.

— Сен насыл этип биринджи чыкътынъ? — деп сорады эбанай.

Онынъ ичюн баланынъ адыны Перец* деп къойдылар. ³⁰ Сонъ къолунда къырмызы йипи олгъан агъасы да чыкъты. Онынъ адыны Зерах** деп къойдылар.

39

Юсуф ве Потифарнынъ апайы

¹ Юсуфны Мысыргъа кетирдилер. Оны мында кетирген исмаиллернинъ къолундан Потифар адлы мысырлы

* ^{38.29} *Перец* — «Перец» къадимий еудийдже «йыртып чыкъмакъ» демектир.

** ^{38.30} *Зерах* — «Зерах» къадимий еудийдже «къырмызы олмакъ» демектир.

сатын алды. Потифар — фыравуннынъ везири ве сакъ-чыларнынъ башлыгъы эди. ²РАББИ Юсуфнен эди. Юсуфнынъ ишлери онъундан келе эдилер, ве о, мысырлы эфендисининъ эвинде яшай эди. ³Онынъ эфендиси РАББИ онен берабер олгъаныны ве эписи япкъан ишлерини РАББИ онъундан кетиргенини коръди. ⁴Юсуф оннынъ козьлеринде мерамет къазанды ве онъа хызмет этип башлады. Эфендиси Юсуфны озъ эвине башлыкъ этип къойды ве бутюн олгъан барлыкъ-вариетини оннынъ эли астына берди. ⁵Мысырлы озъ эвине ве олгъан барлыкъ-вариетине Юсуфны башлыкъ этип къойгъан вакъыттан сонъ, РАББИ Юсуфнынъ хатири ичюн мысырлынынъ эвини багъышлады. Онынъ эвинде ве тарласында олгъан эписи шейлерде де РАББИнинъ багъышланувы бар эди. ⁶О, бутюн олгъан барлыкъ-вариетини Юсуфнынъ эли астына берди, озюнинъ исе ашап-ичмектен гъайры ич бир шейнен иши ёкъ эди.

Юсуф бой-къыяфетли ве дюльбер эди. ⁷Эфендисининъ апайы онъа козь ташлады ве:

— Меннен ят, — деди.

⁸Лякин о, ред этти ве эфендисининъ апайына:

— Мен олгъанымда, эфендим бир шей ичюн къасевет этмей. О, бутюн олгъан барлыкъ-вариетини меним элим астына берди. ⁹Бу эвде менден буюк кимсе ёкъ. Ве о, манъа, сенден гъайры, эписи шейлерни берди. Чюнки сен оннынъ апайысынъ. Насыл олып да, мен бу буюк хиянетликни япып, Алланынъ огюнде гуна къазанайым? — деди.

¹⁰Апай эр кунъ Юсуфны къандыра эди, амма Юсуф онен ятмагъа ве онен олмагъа разы олмай эди.

¹¹Куньлернинъ биринде о, ишини япмакъ ичюн эвге кирди, эвде исе эвдекилерден кимсе ёкъ эди. ¹²Эфендисининъ апайы оны урбасындан тутты ве:

— Меннен ят, — деди.

Лякин Юсуф озъ урбасыны онынъ къолларында къалдырып къачты ве тышары чапып кетти. ¹³Апай исе, Юсуф озъ урбасыны онынъ къолунда къалдырып, эвден тышары къачкъаныны корип, ¹⁴эвдекилерини чагъырды ве оларгъа бойле деди:

— Бакъынъыз, анавы бизим устюмизден кульсюн деп, бизге еудийни кетирди. О, меннен ятмакъ ичюн манъа кельди. Амма мен юксек сеснен къычырдым. ¹⁵О, мен къыямет котерип къычыргъаным ичюн, урбасыны менде къалдырды ве къачып, тышары чапып кетти.

¹⁶Апай Юсуфнынъ урбасыны эфендисининъ эвге кельмесине къадар озюнде къалдырды. ¹⁷Эфендисине айны сёзлерни айтып берди:

— Сен бизге кетирген еудий деген къул, устюмден кульмек ичюн, манъа кельди. ¹⁸Лякин мен къыямет котерип къычыргъанымда, о, урбасыны менде къалдырып, тышары чапып кетти.

¹⁹Апайынынъ: «Сенинъ къулунъ меннен бойле япты», — деген сёзлерини эшиткен сонъ, Юсуфнынъ эфендиси гъазапланды. ²⁰О, оны алды ве падишанынъ эсирлери отургъан зиндангъа ташлады. Ве Юсуф анда, зинданда эди. ²¹Амма РАББИ Юсуфнен эди. О, онъа мераметини эйледи, ве онъа зиндан башлыгъынынъ козьлеринде урьметни багъышлады. ²²Зиндан башлыгъы зинданда олгъан эписи эсирлерни Юсуфнынъ эли астына берди. Оларнынъ бутюн эткен ишлерине о, реберлик

япа эди. ²³ Зиндан башлыгъы Юсуфнынъ эли астында олгъан бир шейге асла мукъайт олмай эди. Чюнки РАББИ Юсуфнен эди, ве онынъ бутюн эткен ишлерини РАББИ онъундан кетире эди.

40

Юсуф эсирлернинъ тюшлерини тарифлей

¹Бундан сонъ Мысыр падишасынынъ сакиси* ве фурунджысы озълерининъ эфендиси олгъан Мысыр падишасынынъ козю огюнде къабаат ишледилер. ²Фыравун озъ эки везири олгъан баш сакиге ве баш фурунджыгъа ачувланды ³ве оларны сакъчылар башлыгъынынъ эвинде олгъан зиндангъа къапатты. Бу зинданда Юсуф да къапалгъан эди. ⁴Сакъчыларнынъ башлыгъы Юсуфны оларгъа хызмет этмеге тайинледи. Везирлер сакъчыларнынъ къолунда бир къач вакъыт олдылар.

⁵Кунълерден биринде зиндангъа къапалгъан Мысыр падишасынынъ сакиси ве фурунджысы тюшлер корьдилер. Эр бири озъ тюшюни корьди. Экиси бир геджеде корьдилер. Эр бири хусусий мана ташыгъан тюш корьди. ⁶Саба эрте оларгъа Юсуф кельди ве оларнынъ къасеветленгенлерини корьди. ⁷Юсуф онен берабер эфендисининъ сакъчылары къолунда отургъан фыравуннынъ везирлеринден:

— Сизинъ чырайларынынъыз бугунъ не ичюн кедерли? — деп сорады. ⁸Олар онъа:

* ^{40.1}Саки — падишанынъ къадесини шарапнен толдургъан адам.

— Биз тюш корьдик, амма оларны тарифлемеге адам ёкъ, — дедилер. Юсуф оларгъа:

— Тарифлер Алладан дегильми? Мангъа икяе этсеньиз, — деди.

⁹Баш саки Юсуфкъа озь тюшюни икяе этти. О, Юсуфкъа:

— Мен тюшюмде огюмде олгъан юзюм чубугъыны корьдим. ¹⁰Чубукъ устюнде учь пытакъ. Устьлеринде бурьлер пейда олды, олар филиследилер, чечеклер ачылды ве емишлер пиштилер. ¹¹Къолумда исе фыравуннынъ къадеси эди. Мен юзюмни алып, фыравуннынъ къадесине сыкътым ве къадени фыравуннынъ къолуна бердим, — деди. ¹²Юсуф онгъа:

— Онынъ тарифи будыр: учь пытакъ — бу учь кунь. ¹³Учь кунь ичинде фыравун башынъны юксельтир ве сени озь ерингъе къайтарыр, сен де фыравуннынъ къадесини эвельдеки, сен онынъ сакиси олгъан вакътында киби, онынъ къолуна берерсинъ. ¹⁴Сангъа яхшы олгъанда, мени хатырла ве, ялварам, мангъа эйилик яп: меним акъкъымда фыравунгъа айт ве мени бу зиндандан чыкъар. ¹⁵Чюнки мени еудийлер топрагъындан хырсызладылар. Эм мында да, мени зиндангъа ташламакъ ичюн, бир шей япмадым, — деди.

¹⁶Баш фурунджы, яхшы тариф олгъаныны корип, Юсуфкъа:

— Мен де тюш корьдим, — деди. — Мына, башымнынъ устюнде безь отъмекке толу олгъан учь сепет. ¹⁷Энъ юкъары сепет ичинде фурунджы фыравунгъа пиширген тюрлю емектир. Ве оны башым устюндеки сепеттен къушлар чокъуй эдилер.

¹⁸Юсуф джевап берип:

— Мына онынъ тарифи. Учъ сепет — бу учъ кунь.

¹⁹Учъ кунь ичинде фыравун башынъны сенден юксельтип, сени терек устуне асаджакътыр. Сонъ къушлар сенинъ вуджудынъны чокъуйджакълар, — деди.

²⁰Учюнджи куню фыравуннынъ догъгъан куню эди. О, озюнинъ эписи хызметчилери ичюн зияфет берди ве озъ хызметчилери арасында баш сакининъ башыны ве баш фурунджынынъ башыны юксельтти. ²¹⁻²²Юсуф тарифлегени киби, фыравун баш сакини эвельки ерине къайтарды, ве саки фыравуннынъ къолуна къадени берди. Баш фурунджыны исе асты. ²³Амма баш саки Юсуфны акъылына кетирмеди. О, оны унутты.

41

Юсуф фыравуннынъ тюшлерини тарифлей

¹Эки йыл кечкен сонъ фыравун тюш коръди. Иште, о, дерья четинде тура. ²Дерьядан гузель корюмли ве семиз еди баш сыгъыр чыкъты ве къамышлыкъта отлады. ³Амма олардан сонъ дерьядан башкъа, чиркин корюмли ве арыкъ еди баш сыгъыр чыкъты. Дерьянынъ ялысында анавы биринджи чыкъкъан сыгъырларнынъ янына турдылар. ⁴Чиркин корюмли ве арыкъ сыгъырлар гузель корюмли ве семиз олгъан еди сыгъырны ашадылар. Фыравун уянды ⁵ве кене юкълап къалды. Экинджи тюш коръди: иште, бир сапта еди толу ве яхшы башакъ осьти. ⁶Амма, иште, олардан сонъ еди дане бош ве шаркъий ель къуруткъан башакъ осьти. ⁷Бош башакълар еди дане толу ве

яхшы башакъларны юттылар. Фыравун уянды. Иште, бойле тюш.

⁸Сабасына джаны сакъылгъаны ичюн, фыравун Мысырнынъ эписи тылсымджыларыны ве икметли адамларыны озюне чагъырмакъ ичюн хабер ёллады. Фыравун оларгъа озь тюшюни айтып берди. Амма фыравунгъа оны тарифлеп бермеге кимсе тапылмады.

⁹Баш саки фыравунгъа айтып башлады:

— Бугунъ мен гуналарымны хатырладым. ¹⁰Фыравун озь къуларына ачувланды ве мени ве баш фурунджыны сакъчылар башлыгъынынъ эвинде сакъчылар къолуна берген эди. ¹¹Биз: мен ве о, бир геджеде бир тюш корьдик. Эр биримиз хусусий маналы тюш корьдик. ¹²Анда бизнен берабер сакъчылар башлыгъынынъ къулу, яш еудий бар эди. Биз онъа корьген тюшлеримизни айтып бердик, ве о, эр биримизге тюшюмизге коре тарифледди. ¹³О, бизге насыл тарифлеген олса, ойле де олды. Мен ериме къайтарылдым, фурунджыны исе астылар.

¹⁴Фыравун Юсуфны чагъырмакъ ичюн адамларны ёллады. Оны ашыкъып зиндандан алып чыкътылар. О, сачыны алды, урбасыны денъиштирди ве фыравунгъа кельди. ¹⁵Фыравун Юсуфкъа:

— Мен тюш корьдим, лякин оны кимсе тарифлеп оламай. Сен исе тюш тарифлемеге билесинъ деп эшиттим, — деди. ¹⁶Юсуф фыравунгъа:

— Мен дегиль, фыравуннынъ эйилигине Алла джевапны берер, — деп джевап берди. ¹⁷Фыравун Юсуфкъа:

— Тюшюмде, мына, мен дерьянынъ четинде турамы.

¹⁸Мына, дерьядан гузель корюмли ве семиз еди баш сыгъыр чыкъты ве къамышлыкъта отлады. ¹⁹Иште, олардан

сонъ башкъа, пек чиркин ве арыкъ еди баш сыгъыр чыкъты. Бутюн Мысыр топрагъында мен ойле, олар дайын, арыкъларны корьмедим.²⁰ Арыкъ ве чиркин сыгъырлар биринджи еди семиз сыгъырны ашадылар.²¹ Семизлери оларнынъ къурсакъларына кирдилер. Амма олар арыкъларнынъ къурсакъларына киргенлери козьге корюнмей эди. Олар, башындаки киби, эп арыкъ эдилер. Сонъ мен уяндым.

²² Бир даа тюш корьдим. Иште, бир сапта еди дане толу ве яхшы башакъ котерильди.²³ Амма олардан сонъ, иште, индже, бош ве шаркъий ель къуруткъан еди дане башакъ осьти.²⁴ Бош башакълар еди яхшы башакъны юттылар. Мен буны тылсымджыларгъа икяе эттим, амма кимсе мангъа тарифлеп оламады, — деди.

²⁵ Юсуф фыравунгъа:

— Фыравун тюшлерининъ манасы бирдир, — деди. — Алла не япаджагъыны фыравунгъа эвельден бильдирди.²⁶ Еди яхшы сыгъыр — бу еди йылдыр. Еди яхшы башакъ да еди йылдыр: тюш бирдир.²⁷ Олардан сонъ чыкъкъан еди арыкъ ве чиркин сыгъыр да еди йылдыр. Эм де бош ве шаркъий ель къуруткъан еди башакъ — бу ачлыкънынъ еди йылыдыр.²⁸ Мына не себептен мен фыравунгъа: «Алла не япаджагъыны фыравунгъа эвельден косътерди», — дедим.²⁹ Мына, бутюн Мысыр топрагъында буюк бол-берекетининъ еди йылы башлай.³⁰ Олардан сонъ еди йыл ачлыкъ оладжакъ. Мысыр топрагъында олгъан бол-берекетлик унутылыр. Ачлыкъ топракъны къуруттыр.³¹ Ве ер юзюнде олгъан эвельки бол-берекетлик сонъундан кельген ачлыкъ ичюн козьге корюнмез. Чюнки о, пек агъыр оладжакътыр.

³²Тюшнинъ фыравун ичюн эки кере текарланувы исе — Алланынъ сёзю акъикъий ве Алла буны тезден япаджагъы демектир.

³³Шимди исе, фыравун акъыллы ве икметли бир адамны сайлап алсын да, Мысыр мемлекетине башлыкъ этип къойсун. ³⁴Фыравун бутюн Мысыр мемлекетине незаретчилерни къоймагъа ве бол-берекетининъ еди йылында Мысыр топрагъынынъ беш пайда бир пайыны джыймагъа эмир этсин. ³⁵Олар бу келеджек яхшы йылларнынъ эписи ашларны алсынлар ве шеэрлерде фыравуннынъ анбарларына ашлыкъ джыйсынлар ве къорчаласынлар. ³⁶Бу аш Мысыр топрагъында оладжакъ еди йыллыкъ ачлыкъта, мемлекет ичюн къыйын куньлерде емек олур. Сонъ мемлекет ачлыкътан гъайып олмаз.

Юсуф — Мысырнынъ уюмдары

³⁷Буны фыравун ве эписи онынъ хызметчилери бегендилер. ³⁸Фыравун озъ хызметчилерине:

— Биз бойле, о киби, ичинде Мукъаддес Руху олгъан адамны тапармызмы? — деди. ³⁹Сонъ фыравун Юсуфкъа:

— Алла бунынъ эписини санъа ачкъаны ичюн, сен киби акъыллы ве икметли адам ёкътыр. ⁴⁰Эвиме башлыкъ оладжакъсынъ. Бутюн халкъым сёзюнъни тутаджакъ, ялынъыз тахтнен мен сенден буюк олурым, — деди.

⁴¹— Иште, — деди фыравун Юсуфкъа, — мен сени бутюн Мысыр топрагъына акимдар этем.

⁴²Фыравун, озюнинъ къолундан юзюкни чыкъарып, Юсуфнынъ къолуна кийдирди. Онынъ устюне индже

кетенден тикильген урбалар кийдирди. Бойнуна алтын зынджыр такъты. ⁴³Озюнинъ экинджи арабасында оны алып юргеге ве онынъ огюнден «Аврех!»* — деп кыычырмагъа эмир этти. Бойлеликнен фыравун Юсуфны бутюн Мысыр топрагъынынъ башлыгъы этти. ⁴⁴Сонъ фыравун Юсуфкъа:

— Мен фыравуным. Амма сенсиз бутюн Мысыр топрагъында кимсе не кьолуны, не аягъыны кыыбырдатмаз, — деди.

⁴⁵Фыравун Юсуфкъа Цафнат-Панеах деген ад кьойды ве Он шеэринде руханий олгъан Поти-Перанынъ кызы Аснаткъа эвлендирди. Сонъ Юсуф Мысыр топрагъы бою кетти.

⁴⁶Мысыр падишасы олгъан фыравуннынъ юзю алдына кельгенде, Юсуф отуз яшында эди. Сонъ Юсуф фыравуннынъ юзю алдындан кетти ве бутюн Мысыр топрагъыны айланып чыкъты. ⁴⁷Топракъ еди бол-берекетли йыл девамьнда номай махсул бере эди. ⁴⁸Мысырда еди йыл джыйгъан бутюн ашны, Юсуф шеэрлерде топлады. Эр бир шеэрде онынъ этрафында олгъан тарлалардан джыйгъан ашны кьойды. ⁴⁹Юсуф, денъиз кьуму дайын, пек чокъ захире топлады. Тап саймакъны да токътатты, чюнки саймакънынъ чареси ёкъ эди.

⁵⁰Ачлыкъ йыллары башламадан, Юсуфнынъ эки огълу олды. Оларны онъа Он шеэрининъ руханий олгъан Поти-Перанынъ кызы Аснат догъды. ⁵¹Юсуф

* ^{41.43} *Аврех!* — ачыкъ-айдын манасы белли дегиль, «Табынынъыз!» я да «Ёл беринъиз!» деп терджиме этмек мумкюн.

биринджи огълунынъ адыны Менашше* къойды, чюнки: «Алла манъа эписи гъам-къасеветлеримни ве бабамнынъ бутюн эвини унуттырды», — деп айта эди.⁵² Экинджисине исе Эфраим** деген ад къойды, чюнки о: «Мен къыйналгъан топракъта Алла мени махсулдар этти», — деп айта эди.

⁵³Мысыр топрагъында олгъан бол-берекетликнинъ еди йылы кечти.⁵⁴ Юсуф айткъаны дайын, ачлыкънынъ еди йылы башланды. Эписи мемлекетлерде ачлыкъ эди. Бутюн Мысыр мемлекетинде исе захире бар эди.⁵⁵ Амма Мысыр топрагъында ачлыкъ башлагъанда, халкъ фыравундан отъмек сорап, къыямет къопарды. Фыравун эписи мысырлыларгъа:

— Юсуфкъа барынъыз да, онынъ сизге айткъанларыны япынъыз, — деди.

⁵⁶Бутюн ер юзюнде ачлыкъ эди. Юсуф ашлыкъ анбарларыны ачты ве мысырлыларгъа ашлыкъны сатып башлады.

Ачлыкъ исе Мысыр топрагъында эп кучълене эди.⁵⁷ Юсуфтан ашлыкъ сатын алмакъ ичюн, эписи мемлекетлерден Мысыргъа келе эдилер, чюнки ачлыкъ бутюн ер юзюнде кучълю эди.

* ^{41.51}*Менашше* — къадимий еудий «Менашше» деген сёзюнинъ айтылувы «нашшани» (демек, «унуттырмакъ») деген къадимий еудий сёзюнинъ айтылувына ошай.

** ^{41.52}*Эфраим* — къадимий еудий «Эфраим» деген сёзюнинъ айтылувы «хифрани» (демек, «мени махсулдар этти») деген къадимий еудий сёзюнинъ айтылувына ошай.

42

Юсуфнынъ агъа-къардашлары Мысырда

¹Якъуп Мысырда ашыкъ олгъаныны бильди ве огъуларына:

— Не бакъып отурасынъыз? — деди. ²— Мына, Мысырда ашыкъ бар экен, деп эшиттим, — деп девам этти о. — Анда барынъыз да, бизге яшамакъ ве ольме-мек ичюн, андан ашыкъ сатын алынъыз.

³Юсуфнынъ он агъасы, Мысырдан ашыкъ сатын алмакъ ичюн, кеттилер. ⁴Юсуфнынъ къардашыны Биньяминни исе, Якъуп: «Онен бир фелякет олып чыкъ-масын», — деп тюшонип, агъаларынен йибермеди.

⁵Башкъа кельгенлернен берабер Израильнинъ огъулары да отъмек сатын алмагъа кельдилер, чюнки Ханаан топрагъында ачыкъ эди.

⁶Юсуф Мысырнынъ акимдары эди. Бутюн ер юзюндеки халкъкъа ашыкъны о, сата эди. Юсуфнынъ агъалары онъа келип седжде эттилер. ⁷Юсуф агъаларыны коръди ве оларны таныды. Лякин оларгъа дуйдурмады ве оларнен серт лакъырды этти. О, олардан:

— Сиз къайдан кельдинъиз? — деп сорады.

— Ханаан топрагъындан, — дедилер олар. — Аш сатын алмакъ ичюн.

⁸Юсуф агъаларыны таныды, лякин олар оны танымадылар. ⁹Юсуф олар акъкъында коръген тюшлерини хатырлады ве оларгъа:

— Сиз джасуссынъыз, — деди. — Бу мемлекетнинъ зайыф ерлерини бильмек ичюн кельдинъиз.

¹⁰ — Ёкъ, эфендимиз, — дедилер олар онъа. — Биз, сенинъ къулларынъ, аш сатын алмагъа кельдик. ¹¹ Биз эпимиз бир адамнынъ балаларымыз. Биз намуслы адамлармыз. Биз, сенинъ къулларынъ, ич бир заман джасус олмадыкъ.

¹² — Ёкъ, — деди о, оларгъа. — Мемлекетнинъ зайыф ерлерини бильмек ичюн кельдинъиз.

¹³ — Бизлер, сенинъ къулларынъ, он эки агъа-къардашмыз, — дедилер олар. — Ханаан топрагъындан олгъан бир адамнынъ огъулары оламыз. Мына, кичигимиз шимди бабамызнен. Даа бири исе энди ёкъ.

¹⁴ — Мен: «Сиз джасуссынъыз», — дегенимде, буны акъылымда тута эдим, — деди оларгъа Юсуф. ¹⁵ — Биз сизни бойле сынармыз: фыравуннынъ яшайышынен ант этем, эгер сизинъ кичик къардашынъыз мында кельмесе, сиз мындан чыкъмазсынъыз. ¹⁶ Арангъыздан бирини алып ёлланъыз, о, барсын да, къардашынъызны кетирсин. Сиз исе къапалы олурсынъыз. Сонъ айткъанынъызнынъ догърулыгъы ачылыр. Ёкъ десенъиз, фыравуннынъ яшайышынен ант этем, сиз джасуссынъыз.

¹⁷ Ве оларны учъ кунге сакъчыларнынъ къолуна берди. ¹⁸ Учюнджи куню Юсуф оларгъа:

— Меним айткъанларымны япынъыз ве сагъ къалырсынъыз, чюнки мен Алладан къоркъам. ¹⁹ Эгер сиз намуслы адамлар олсанъыз, биринъиз сиз къапалгъан эвде отурсын. Къалгъанлары исе, ачлыкъ чеккен къоранталарына ашыкъ алып кетсинлер. ²⁰ Лякин айткъанынъызнынъ догърулыгъыны исбатламакъ ве сизге ольмемек ичюн, кичик къардашынъызны манъа кетиринъиз, — деди.

Олар ойле де яптылар. ²¹Олар бири-бирине:

— Керчектен де, къардашымызгъа къаршы гуна къазангъандырмыз. О, бизге яваргъанда, биз онынъ джан азабыны коръдик, амма оны динълемедик. Онынъ ичюн башымызгъа бу бея тюшти, — деп айта эдилер.

²²Рубен исе оларгъа джевап берип:

— Огълангъа къаршы гуна этменъиз деп, мен сизге айтмадыммы? Амма сиз динълемединъиз. Мына, онынъ къаны ичюн одемедир, — деди.

²³Олар Юсуфнынъ анълагъаныны бильмей эдилер. Чюнки о, оларнен терджиман ярдымынен лакъырды эте эди. ²⁴Юсуф олардан четке чекильди ве агълады. Сонъ оларгъа къайтты ве кене оларнен лакъырды этти. Олардан Шимеонны сайлады ве агъаларынынъ козьлери огюнде оны багъламагъа буюрди.

Юсуфнынъ агъа-къардашлары Ханаангъа къайталар

²⁵Юсуф оларнынъ чувалларыны ашыкъкъа толдурмагъа, кумюшлерини эр бирининъ чувалы ичине къайтармагъа ве ёлгъа аш бермеге эмир этти. Оларгъа бойле де япылды. ²⁶Олар озъ ашыкъларыны озълерининъ эшеклери устуне юкледилер ве андан кеттилер. ²⁷Геджелемек ичюн токътагъанда, олардан бири, эшекке ем бермек ичюн, чувалыны ачты. Чувалнынъ агъзында кумюшини корип, ²⁸агъа-къардашларына:

— Кумюшим къайтарылгъан. Мына о, чувалым ичинде, — деди. Олар шаштылар ве титреп бири-биринден:

— Бу бизнен Алланынъ япкъаны недир? — деп со-радылар.

²⁹ Олар Ханаан топрагъына, озъ бабалары Якъупкъа кельген сонъ, оларнен олгъан шейлер акъкъында онъа бойле икяе эттилер:

³⁰ — О ернинъ акимдары бизнен серт лакъырды этти. Биз о ернинъ джасуслары деп белледи. ³¹ Биз онъа: «Биз намуслы адамлармыз, джасус олмагъанмыз. ³² Биз он эки агъа-къардашмыз, бир бабанынъ огъуларымыз, бири энди ёкъ, кичиги исе шимди Ханаан топрагъында бабамызнен», — дедик. ³³ О ернинъ акимдары бизге: «Сиз намуслы адамлар олгъанынъызны мен бойле билirim: агъа-къардашларынъыздан бирини менде къалдырынъыз, сиз исе ашлыкъны алып, къоранталарынъыз ачлыкъ чеккенлери ичюн къайтынъыз, ³⁴ лякин кичик къардашынъызны манъа кетиринъыз. О заман мен, сиз джасус олмайып, намуслы адам олгъанларынъызны билirim. Агъанъызны сизге къайтарып берерим ве сизлерге бу ерде алыш-веришнен огърашмагъа разылыкъ берерим», — деди. ³⁵ Олар чувалларыны бошаткъанда исе, эр бирининъ чувалындан кумюшке толу киселери чыкъты. Олар озълерининъ кумюшке толу киселерини корьдилер, олар ве бабалары корьдилер ве къоркътылар. ³⁶ Оларнынъ бабалары Якъуп оларгъа:

— Сиз мени балаларымдан марум эттинъиз: Юсуф ёкъ, Шимеон да ёкъ, энди Биньяминни де алмагъа иштейсинъиз — эписи белялар манъа! — деди. ³⁷ Рубен басына:

— Эгер мен Биньяминни арткъа къайтарып кетирсем, эки огълумны ольдюр. Оны манъа бер. Мен оны санъа къайтарырым, — деди.

³⁸ — Огълум сизнен бармайджакъ, — деди бабасы, — чюнки онынъ агъасы ольди, ве о, бир озю къалды. Эгер сиз чыкъаджакъ ёлда онен бир бея олса, сизинъ ичюн мен, чал къарт, кедерден о бир дюньягъа кетерим.

43

Биньямин агъа-къардашларынен берабер Мысырда

¹Ер юзю устюнде ачлыкъ кучьленди. ²Юсуфнынъ агъалары Мысырдан кетирген ашны ашап битирген сонъ, бабалары оларгъа:

— Кене барынъыз ве бираз ашлыкъ сатын алынъыз, — деди. ³Ехуда онъа:

— О адам бизге: «Эгер къардашынъыз сизнен олмаса, козюм огюне корюнменъиз», — деп кесен-кес айтты.

⁴Эгер бизнен къардашымизны йиберсенъ, барар да, санъа ашлыкъны сатын алырмыз. ⁵Эгер йибермесенъ, бармамыз. Чюнки о адам бизге: «Эгер къардашынъыз сизнен олмаса, козюм огюне кельменъиз», — деди, — деди. ⁶Исраиль:

— Не ичюн о адамгъа, сизде даа бир къардашынъыз олгъаныны айтып, башыма бея кетирдинъиз? — деди.

⁷— О адам бизден бизим акъкъымызда: «Бабанъыз даа сагъмы? Къардашынъыз бармы?» — деп сорады, — дедилер олар. — Биз онынъ суаллерине коре джевап бердик. «Къардашынъызны кетиринъиз», — дейджегини биз билип олур эдикми?

⁸Сонъ Ехуда, бабасы Исраильге:

— Меннен огъланны йибер де, биз кетейик. О заман эм биз, эм сен, эм бизим балаларымыз сагъ къалырмыз ве ольмемиз. ⁹Онынъ ичюн джевабыны мен берерим. Оны менден талап этерсин. Эгер мен оны санъа кетир-месем ве алдынъа къоймасам, сенинъ огюнъде мен омюр-билля гуналы олурым. ¹⁰Биз вакъыт создагъан олсакъ, энди эки кере барып къайтар эдик, — деди. ¹¹Бабалары Исраиль оларгъа:

— Ойле олса, бойле япынъыз: янынъызгъа бу ернинъ энъ яхшы махсулларындан савутларгъа алып, о адамгъа бираз тюрюл тереклерден алынган къокъулы сакъызлар ве бал, фыстыкъ ве бадемлерни бахшыш оларакъ беринъиз. ¹²Янынъызгъа кумюшни эки къат чокъ алынъыз. Чувалларынынъ агъызларына къайтарылып къоюлган кумюшни исе озъ къолларынынъизнен къайтарып беринъиз: бельки бу, хатадыр. ¹³Къардашынынъизни да алынъыз ве ашыкъып кене о адамгъа барынъыз. ¹⁴Къудретли Алла исе, о, эм о бир къардашынынъизни, эм Биньяминни сизнен йиберсин деп, сизге бу адамнынъ мераметини тапмагъа ярдым этер. Манъа исе баласыз олмагъа къысмет олса, баласыз олайым, — деди.

¹⁵Акъайлар бу бахшышларны ве эки къат чокъ кумюшни къолларына, Биньяминни янларына алдылар ве ашыкъып Мысыргъа кеттилер. Юсуфнынъ алдына кельдилер. ¹⁶Юсуф оларнынъ арасында Биньяминни корип, озъ башлыгъына:

— Бу адамларны эвиме алып кет ве айванлардан бирини сойып, аш азырла. Чюнки бугунъ уйледе бу адамлар меннен ашайджакълар, — деди.

¹⁷ О адам Юсуфнынъ айткъаны киби япты. О, агъа-къардашларны Юсуфнынъ эвине алып кетти. ¹⁸ Бу адамлар оларны Юсуфнынъ эвине алып кеткенлеринден къоркътылар ве:

— Биз эвель чувалларымызгъа къайтарылгъан кумюш ичюн, бизге илишмек ве уджюм этмек, ве бизни къул япмакъ ве эшеклеримизни алмакъ ичюн бизни мында алып кеттилер, — дедилер.

¹⁹ Эвнинъ къапусы янында олар Юсуфнынъ башлыгъы алдына барып онгъа:

²⁰ — Эфенди, дингъле! Аш сатын алмакъ ичюн биз эвель де кельген эдик. ²¹ Арткъа къайткъанымызда, геджелемек ичюн токътадыкъ. Чувалларымызны ачтыкъ, ве эр биримизнинъ чувалы агъзында онынъ тамам одемек ичюн берильген кумюши тура эди. Биз оны озъ къолу-мызнен къайтарамыз. ²² Аш сатын алмакъ ичюн исе, биз башкъа кумюш кетирдик. Чувалларымызгъа бизим кумюшимизни ким къойгъаныны биз бильмеймиз, — деп айтмагъа башладылар.

²³ — Раатсыз олмангъыз, — деди о, — къоркъмангъыз. Сизинъ Аллангъыз ве бабангъызнынъ Алласы чувалларынгъызгъа хазине къойгъандыр. Кумюшингъыз мангъа келип еткен эди.

Сонъ Шимеонны оларгъа алып кельди. ²⁴ Бу адам акъайларны Юсуфнынъ эвине кирсетти ве оларгъа сув берди. Олар аякъларыны ювдылар. Эшеклерине исе о, ем берди. ²⁵ Уйледе Юсуфнынъ келювине агъа-къардашлары бахшышларыны азырладылар, чюнки анда аш ашайджакълары акъкъында хабердар эдилер. ²⁶ Юсуф эвине къайтты. Олар онынъ эвине къолларында олгъан

бахшышларыны кетирдилер ве седждеге къапандылар.

²⁷ О, олардан сагълыкълары акъкъында ве:

— Сиз айткъан къарт бабанъыз сагъ-селяметми? О даа сагъмы? — деп сорады.

²⁸ — Бабамыз, сенинъ къулунъ, сагъ-селямет, — дедилер олар. — Даа сагъ.

Олар башларыны эгип, кене седждеге къапандылар.

²⁹ Юсуф бакъты да, анасынынъ огълу олгъан Биньямин къардашыны коръди ве деди:

— Сиз манъа айткъан кичик къардашынъыз бумы? Алла санъа мераметлик эйлесин, огълум!

³⁰ Сонъ Юсуф ашыкъып кетти, чюнки къардашына севги толды ве о, агълайджакъ къарарына кельди. О, ички одагъа кетти ве анда агълады. ³¹ Сонъ бетини ювып чыкъты ве озюни тутып:

— Ашны къоюнъыз, — деди.

³² Эм Юсуфкъа, эм оларгъа, эм Юсуфнен берабер ашагъан мысырлыларгъа ашны айры-айры софраларгъа къойдылар. Чюнки мысырлылар еудийлернен берабер ашамайлар. Бу, мысырлылар ичюн арамдыр.

³³ Агъа-къардашлары Юсуфнынъ къаршысына сыранен отурдылар: биринджи огъул биринджи догъгъанына коре, биринджи отурды, олардан кичиги исе, онынъ кичиклигине коре сонъ отурды. Акъайлар бири-бирине тааджибли бакъышлар ата эдилер. ³⁴ Юсуф оларгъа озюнинъ софрасындан ашлар ёллай эди, эм де Биньяминнинъ пайы, башкъаларына бакъкъанда, беш къат чокъ эди. Олар даа ички ичтилер ве Юсуфнен берабер саргъушландылар.

44

Савутнынъ гъайып олувы

¹Юсуф эвнинъ башлыгъына:

— Бу акъайларнынъ чувалларыны алып кеткенлери къадар ашкъа толдур. Эр бирининъ чувал агъзына онынъ кумюшини къайтарып къой. ²Кичикнинъ чувал агъзына исе, о сатын алгъан ашкъа тѣлеген кумюшнен берабер меним къадемни, демек кумюш къадени, къой, — деди. О, Юсуф эмир эткени киби япты.

³Саба, танъ аткъанда, акъайларны йибердилер. Оларны ве оларнынъ эшеклерини. ⁴Олар даа шеэрден узакъ кетип етиштиралмадылар, Юсуф эвнинъ башлыгъына:

— Бар, оларнынъ артларындан ет. Артларына еткен сонъ, бойле деп айт: «Сиз не ичюн яхшылыкъкъа яманлыкъ япасынъыз?» ⁵Бу, эфендим ондан ичкен ве фал бакъкъан къадеси дегильми? Сиз ярамай яптынъыз», — деди.

⁶Эвнинъ башлыгъы оларнынъ артларына етти ве бу сѣзлерни айтты. ⁷Олар онъа:

— Не себептен эфендимиз бойле сѣзлер айта? Ёкъ, сенинъ къуллерынъ ойле шей япмазлар. ⁸Мына, чувалларымызнынъ агъызларында тапылгъан кумюшни биз Ханаан топрагъындан санъа къайтарып кетирдик. Насыл этип де биз эфендинънинъ эвинден кумюш я да алтынны хырсызлап олурмыз? ⁹Къуллерынънынъ къайсында тапылса, о ольсюн; биз исе эфендимизге къуллукъ этермиз, — дедилер.

¹⁰ — Яхшы, — деди о. — Айткъанынъыз дайын олсун: кимде тапылса, о манъа къуллукъ этер; сиз исе къабаатсыз олурсыз.

¹¹ Олар ашыкъып, чувалларыны ерге тюшюрдилер ве эр бири чувалыны ачтылар. ¹² Башлыкъ сыранен: буюгинден башлап кичигинедже къыдырып чыкъты. Къаде Биньяминнинъ чувалында тапылды. ¹³ Агъалар озъ урбаларыны йырттылар, ве эр бири эшегине юкни юклеп, шеэрге къайттылар. ¹⁴ Ехуда ве онынъ агъа-къардашлары Юсуфнынъ эвине кельгенде, Юсуф даа анда эди. Олар онъа седжде эттилер.

¹⁵ — Сизинъ эткенинъиз недир? — деди оларгъа Юсуф. — Сиз мен дайын адам фал бакъмагъа уста олгъаныны бильмей эдинъизми, аджеба?

¹⁶ — Эфендимизге не айтайыкъ? — деди Ехуда. — Не дейик? Насыл этип акъланайыкъ? Алла къуллерынънынъ къабаатыны чыкъарды. Иште, биз эфендимизге къуллукъ япаджакъмыз. Эм биз, эм анавы къолунда къаде тапылгъан сою.

¹⁷ — Ёкъ, — деди о. — Мен буны япмам. Кимнинъ къолунда къаде тапылгъан олса, о, меним къулум оладжакътыр. Сиз исе бабанъызгъа тынч-муаббет къайтынъыз.

Ехуда Биньямин акъкъында риджа эте

¹⁸ Ехуда Юсуфнынъ янына кельди ве:

— Эфендим, афу эт. Сен фыравунгъа тенъсинъ, лякин къулунгъа, къулакъларынъа бир сёз айтмагъа разылыкъ бер ве къулунгъа гъазапланма. ¹⁹ Эфенди къуллерындан: «Сизинъ бабанъыз я да агъанъыз бармы?» — деп сорагъан

эди. ²⁰Биз эфендиге: «Бизим къарт бабамыз ве онынъ кичик огълу бар. О, онынъ къартлыгъында догъгъан огълу. Кичик огълунынъ агъасы ольди, ве о, анасындан бир озю къалды. Бабасы оны севе», — деген эдик. ²¹Сонъ сен къуллерынъа: «Мен оны коръмек ичюн, оны мында кетиринъиз», — деген эдинъ. ²²Биз эфендиге: «Огълан бабасыны къалдырып оламай, эгер о, бабасыны къалдырса, бабасы олер», — деген эдик. ²³Лякин сен къуллерынъа: «Эгер сизнен кичик къардашынынъ кельмесе, бир даа алдыма кельменъиз», — деген эдинъ.

²⁴Биз сенинъ къулунъа, бабамызгъа кельгенимизде, онъа эфендимнинъ сёзлерини айттыкъ. ²⁵Сонъ бабамыз бизге: «Кене барып, бираз аш сатын алынъыз», — деди. ²⁶Биз, бизге кетмеге мумкюн олмагъаныны айттыкъ: «Эгер бизнен кичик къардашымыз олса, барармыз. Чюнки, эгер бизнен кичик къардашымыз олмаса, бизге о адамнынъ юзюни коръмеге мумкюн дегиль». ²⁷Бизге сенинъ къулунъ бизим бабамыз бойле деди: «Апайым манъа эки огъул тапкъаныны билесиз. ²⁸Бириси менден кетти. Мен де: “Оны керчектен йырткъанлар”, — дедим. Башкъа мен оны коръмедим. ²⁹Буны да козюм огюнден алсанъыз, о да бир белягъа огъраса, сизинъ ичюн мен, чал къарт, кедерден о бир дюньягъа кетерим».

³⁰Шимди мен сенинъ къулунъа бабама кельсем ве янымызда бабамнен джаннен багълы олгъан огълан олмаса, ³¹о, огъланнынъ олмагъаныны корип олер. Биз, сенинъ къуллерынъ ичюн, къулунъ бабамыз, чал къарт, о бир дюньягъа кетер. ³²Чюнки мен, къулунъ, бабамнынъ огюнде огълан ичюн джевап береджегимни бойну-ма алдым: эгер оны бабама алып бармасам, бабамнынъ

алдында омюр-билля гуналы олурым. ³³Бойлеликнен, мен, кьулунъ, огъланнынъ ерине эфендиме кьуллукъ япып кьалырым, огълан исе агъаларынен берабер кетсин. ³⁴Чюнки огълан меннен олмагъанда, мен бабама насыл этип барайым да, бабамнынъ башына тюшкен беляны насыл корейим?

45

Юсуф агъа-къардашларына ким олгъаныны айта

¹Юсуф аякъ устюнде тургъанларнынъ янында озюни артыкъ кьолда туталмады ве:

— Эр кес чыкъып кетсин! — деп кыгычырды.

Юсуф агъа-къардашларына ачылгъанда, онынъ янында кимсе ёкъ эди. ²О, окюр-окюр агълады, ве мысырлылар эшиттилер, фыравуннынъ эви де эшитти.

³Юсуф агъа-къардашларына:

— Мен — Юсуфым, — деди. — Бабам даа сагъмы?

Амма агъа-къардашлары онынъ алдында шашкъанларындан, онъа джевап кьайтарып оламай эдилер.

⁴Сонъ Юсуф агъа-къардашларына:

— Келинъиз яныма, — деди. Олар кельдилер. — Мен, сиз Мысыргъа саткъан къардашынъыз Юсуфтырым, — деди о. ⁵— Амма шимди мени мында саткъанынъызгъа кедерленменъиз ве пешман этменъиз. Чюнки чокъ адамларнынъ яшайышыны сакъламакъ ичюн, Алла мени сизден огюне ёллады. ⁶Чюнки ер юзюндеки ачлыкънынъ девамы мына энди эки йыл, даа беш йыл не ер сюреджеклер, не де ораджакълар. ⁷Сизни ер юзюнде

кбалдырмакъ ве сизинъ яшайышынъызны аджайип шекильде сакъламакъ ичюн, Алла мени сизден эвель ёллады. ⁸ Демек, мени ёллагъан сиз дегильсинъиз, амма Алладыр. О, мени фыравунгъа — баба, онынъ эвине — эфенди ве бутюн Мысыр топрагъына — акимдар этип къойгъандыр. ⁹ Тез-тез бабама барынъыз ве онгъа: «Юсуф бойле деп айта: “Алла мени бутюн Мысыргъа эфенди этти. Вакъыт созмайып, мангъа кель. ¹⁰ Сен Гошен топрагъында яшайджакъсынъ. Эм сен, эм огъуларынъ, эм торунларынъ, эм айванларынъ, эм туварларынъ, эм бутюн сенинъ мал-мулькюнъ янымда оладжакълар. ¹¹ Сен, къорантанъ ве бутюн сенинъ мал-мулькюнъ фукарелешмесин деп, сени анда бакъарым. Ачлыкъ исе, даа беш йыл девам этеджектир”», — деп айтынъыз. ¹² Иште, сиз ве Биньямин къардашым бу сизнен мен лакъырды эткенимни озъ козьлеринъизнен коресинъиз, — деди о. ¹³ — Бабама бутюн корьгенлеринъизни ве Мысырда олгъан бутюн шуретим акъкъында айтынъыз. Ве тез-тез бабамны мында алып келинъиз.

¹⁴ Юсуф озъ къардашы олгъан Биньяминнинъ бойнуна сарылды ве агълады. Биньямин де онынъ бойнунда агълады. ¹⁵ Юсуф эписи агъаларыны да опе ве агълай эди. Сонъ агъа-къардашлары онен лакъырды этмеге башладылар.

¹⁶ Юсуфнынъ агъа-къардашлары кельгени акъкъындаки хабер фыравуннынъ эвине барып етти. Фыравун ве онынъ хызметчилери къуваңдылар. ¹⁷ Фыравун Юсуфкъа:

— Агъа-къардашларынгъа айт: «Буны япынъыз: эшеклеринъизни юклеп, Ханаан топрагъына барынъыз.

¹⁸Бабанъызны ве озъ къоранталарыны мында кетирип, манъа келинъиз. Мен Мысыр топрагъында энъ яхшысыны сизге берерим — бу мемлекеттеки энъ яхшысыны ашайджакъсынъыз. ¹⁹Сизге бу эмирдир: буны япынъыз: балалар ве апайлар ичюн Мысыр топрагъындан арабаларны алып, бабанъызны да алып келинъиз. ²⁰Мал-мульклеринъизге исе языкъсынманъыз, чюнки бутюн Мысыр топрагъынынъ энъ яхшысы сизге омур», — деди.

²¹Исраильнинъ огъулары ойле де яптылар. Фыравуннынъ эмирине бинаен, Юсуф оларгъа арабалар берди. Ёлукъ олгъан аш да берди. ²²Эр бирине янъы урба да берди. Биньяминге исе 300 кумюш ве беш янъы урба берди. ²³Бабасына он эшекнинъ устуне Мысырнынъ энъ яхшысыны ве он ыргъачы эшек устуне бабасы ичюн ёлукъ олгъан ашлыкъ, отъмек ве башкъа азыкъ юклеп ёлады. ²⁴Сонъ агъа-къардашларыны йиберди, ве олар кетилер.

— Ёл бою къавгъа этменъиз, — деди оларгъа.

²⁵Олар Мысырдан кетилер ве бабалары Якъупкъа, Ханаан топрагъына кельдилер. ²⁶Олар бабаларына:

— Юсуф сагъ ве шимди бутюн Мысыр топрагъына акимдарлыкъ эте, — деп хабер эттилер.

Якъупнынъ нефеси токътады, чюнки оларгъа инанмады. ²⁷Агъа-къардашлар исе Юсуфнынъ оларгъа бутюн айткъанларыны бабаларына айтып бердилер. Якъуп озю оны алып кетмек ичюн Юсуф ёллагъан арабаларыны коръди. Сонъ онынъ руху котерильди.

²⁸— Етер, — деди Исраиль. — Демек, огълум Юсуф сагъ! Мен ольмезден эвель, барып онен корюшейим.

46

Якзуп Мысыргъа кочип кете

¹Исраиль бутюн озь мал-мулькюннен ёлгъа чыкъты. Беэр-Шева шеэринне келип, о, бабасы Исхакънынъ Алласына кърбан чалды. ²Алла Исраильге геджеси тюшонде:

— Якзуп! Якзуп! — деди.

— Мен мындам, — деди о.

³— Мен — Аллам, бабанънынъ Алласыдырым, — деди Алла. — Мысыргъа бармагъа къркъма, чюнки анда Мен сенден буюк халкъ асыл этерим. ⁴Мен сеннен Мысыргъа барарым, Мен де сени андан чыкърарым. Юсуф озь кълуннен козьлеринъни кърпатыр.

⁵Сонъ Якзуп Беэр-Шевадан кетти. Фыравун оны алып кельмек ичюн ёлагъан арабалар устюнде Исраильнинъ огъулары бабалары Якзупны, балаларыны ве апайларыны алып кете эдилер. ⁶Олар Ханаан топрагъында ишлеп тапкъан мал-мулькюни ве айванларны озьлеринен алдылар. Ве олар — Якзуп ве бутюн онынъ эвлятлары — Мысыргъа кельдилер. ⁷О, озюннен берабер огъуларыны ве торунларыны, кързыларыны ве кързы торунларыны, — бутюн эвлятларыны озюннен берабер Мысыргъа кетирди.

⁸Мысыргъа кельген Исраиль огъуларынынъ адлары будыр:

Якзуп ве онынъ огъулары. Якзупнынъ биринджи огълу Рубен. ⁹Рубеннинъ огъулары: Ханох, Паллу, Хецион ве Карми. ¹⁰Шимеоннынъ огъулары: Емуэл, Ямин, Охад, Яхин, Цохар ве ханаанлы кързынынъ огълу

Шаул. ¹¹ Левийнинъ огъулары: Гершон, Кехат ве Мера-рий. ¹² Ехуданынъ огъулары: Эр, Онан, Шела, Перец ве Зерах, амма Эр ве Онан Ханаан топрагъында ольдилер. Перецнинъ огъулары: Хецрон ве Хамул. ¹³ Иссасхарнынъ огъулары: Тола, Пувва, Йов ве Шимрон. ¹⁴ Зевулуннынъ огъулары: Серед, Элон ве Яхлеэл. ¹⁵ Бу — Паддан-Арамда догъгъан, Дина къызынен берабер, Леанынъ Якъупкъа тапкъан огъуларыдыр. Онынъ огъулары ве къызлары эписи олып отуз учъ джандыр.

¹⁶ Гаднынъ огъулары: Цифион, Хагги, Шуни, Эцбон, Эри, Ароди, Арели. ¹⁷ Ашернинъ огъулары: Имна, Ишва, Ишвий ве Бриа. Оларнынъ къыз къардашы Серах. Брианынъ огъулары: Хевер ве Малкиэл. ¹⁸ Бу — Лаван Леа къызына берген Зилпанынъ огъулары. О, Якъупкъа он алты бала догъды.

¹⁹ Якъупнынъ апайы олгъан Рахельнинъ огъулары: Юсуф ве Биньямин. ²⁰ Мысыр топрагъында Юсуфнынъ Менашше ве Эфраим огъулары догъдылар. Оларны онъа Потти-Пера деген Он шеэриндеки баш руханийнинъ Аснат къызы тапты. ²¹ Биньяминнинъ огъулары: Бела, Бехер, Ашбель, Гера, Нааман, Эхи, Рош, Муппим, Хуппим ве Ард. ²² Бу — Якъупнынъ Рахельден олгъан несили — он дёрт джан.

²³ Даннынъ огъулары: Хушим. ²⁴ Нафталининъ огъулары: Яхцеэл, Гуни, Ецер ве Шиллем. ²⁵ Бу — Лаван Рахель къызына берген Билханынъ огъулары. О, Якъупкъа еди бала догъды.

²⁶ Якъупнен берабер, ондан асыл олгъанлар, келинлеринден гъайры, Мысыргъа эписи олып алтмыш алты джан кельдилер. ²⁷ Мысырда догъгъан Юсуфнынъ

огъуллеры эки джаннен берабер, Мысыргъа кочькен Якъупнынъ эвлятлары эписи олып етмиш джандыр.

Якъуп фыравунны багъышлай

²⁸ Юсуфкъа Гошенге ёлны косътермек ичюн, Якъуп озюнден эвель Ехуданы ёллады. Олар Гошен топрагъына кельдилер. ²⁹ Юсуф озь арабасыны ектиртти ве, бабасы Исраильни къаршыламакъ ичюн, Гошенге кетти. Оны корьген сонъ, бойнуна сарылды ве онынъ бойнунда чокъ вакъыт агълады. ³⁰ Исраиль Юсуфкъа:

— Энди, сенинъ юзюнгъни корьген сонъ, манъа ольмек мумкюн, чюнки сен даа сагъсынъ, — деди.

³¹ Юсуф агъа-къардашларына ве бутюн бабасынынъ эвине:

— Мен барып, фыравунгъа бу хаберни айтайым: «Манъа Ханаан топрагъындан агъа-къардашларым ве бабамнынъ къорантасы кельдилер. Олар къой-эчки бакъып, чобанлыкъ этелер. ³² Олар къой-эчкилернен туварларны ве оларда олгъан бутюн барлыкъ-вариятны алып кельдилер», — деди. ³³ — Эгер фыравун сизлерни чагъырып, ненен огърашкъанынъызны сораса, ³⁴ сизлер: «Биз сенинъ къуллерынъ, яшлыгъымыздан айванасравджылыкънен огърашамыз, эм биз, эм бабаларымыз», — деп айтынъыз. О заман сизни Гошен топрагъында ерлештирилелер. Чюнки эр къой чобаны, мысырлылар ичюн арамдыр.

47

¹ Юсуф, фыравунгъа келип:

— Бабам ве агъа-къардашларым къой-эчкилеринен ве туварларынен ве бутюн оларда олгъан малы-мулькюнен

Ханаан топрагъындан кельдилер. Шимди олар Гошен топрагъында, — деди.

²Юсуф агъа-къардашларындан беш адам алып, оларны фыравунгъа такъдим этти. ³Фыравун агъаларындан ненен огърашкъанларыны сорады, ве олар онъа:

— Къуллерынъ — къой-эчки чобанларыдыр, эм биз, эм бабаларымыз, — дедилер. ⁴— Биз бу ерге яшмакъ ичюн кельдик, — деп къоштылар олар. — Ханаан топрагъында кучлю ачлыкъ олгъаны ичюн, бизге, къуллерынъа, къой-эчки отлатмагъа ер ёкъ. Иште, къуллерынъа Гошен топрагъында ерлешмеге разылыкъ бер.

⁵Фыравун, Юсуфкъа:

— Санъа бабанънен агъа-къардашларынъ кельдилер. ⁶Мысыр топрагъы козюнъ огюндедир. Топракънынъ энъ яхшы еринде бабанънен агъа-къардашларынынъ ерлештир. Гошен топрагъында яшасынлар. Эгер араларында къабилиетли адамлар олгъаныны билъсенъ, оларны меним айванларымны бакъмагъа къой, — деди.

⁷Сонъ Юсуф бабасы Якъупны алып кельди ве фыравунгъа такъдим этти. Якъуп фыравунны багъышлады. ⁸Фыравун Якъуптан:

— Къач яшындасынъ? — деп сорады. ⁹Якъуп фыравунгъа:

— Ер юзюндеки яшайышыма 130 йылдыр. Кочебе яшайышымнынъ кунълери аз ве ямандыр, эм де деделеримнинъ ер юзюндеки кочебе яшайыш йылларына еталмайлар, — деди. ¹⁰Сонъ Якъуп фыравунны багъышлады ве фыравундан чыкъып кетти.

¹¹Юсуф, фыравун эмир эткени дайын, бабасыны ве агъа-къардашларыны ерлештирди. Мысыр топрагъында, топрагъынынъ энъ яхшы къысмында, Раамсес топрагъында оларгъа топракъ пайы берди.

Ачлыкъ

¹²Юсуф бабасыны ве бутюн бабасынынъ эвлятларыны эр бир къорантанынъ керегине коре ашнен теминлей эди.

¹³Бутюн топракъта аш битти, чюнки ачлыкъ пек кучлю эди. Мысыр топрагъынен Ханаан топрагъы ачлыкътан пек кыйнала эдилер. ¹⁴Сатылгъан отъмек ичюн Юсуф Мысыр ве Ханаан топракъларында олгъан бутюн кумюшни джыйып алды ве фыравуннынъ эвине кирсетти. ¹⁵Мысыр ве Ханаан топракъларында кумюш биткен сонъ, эписи мысырлылар Юсуфкъа келип, онъа:

— Бизге аш бер, — деп айта эдилер. — Кумюшимиз биткени ичюн, козюнъ огюнде ольмеге керекмизми, аджеба?

¹⁶— Айванларынгъызыны айдап келингиз, — деди Юсуф, — ве мен, кумюшингиз биткен олса эгер, айванларынгъызыны алып сизге аш берерим.

¹⁷Олар озъ айванларыны айдап кельдилер, ве Юсуф ашны атларгъа, къой-эчкилерге, туварларгъа ве эшеклерге алмаштыра эди. О йылы оларнынъ бутюн айванларыны алып, оларны ашнен теминлей эди. ¹⁸Бу йыл кечти. Кельген йылы олар кене Юсуфкъа келип, онъа бойле дедилер:

— Эм кумюшимиз биткенини, эм айванларымыз сюрюлеринен сангъа, эфендимиз, кечкенини сенден

сакъламайджакъмыз. Эфендимизнинъ огюнде беденлеримизнен топракъларымыздан гъайры бизде бир шей къалмады. ¹⁹Биз ве топракъларымыз козюнь огюнде гъайып олмакъ керекми, аджеба? Аш ичюн бизни ве топракъларымызны сатын ал, ве биз топракъларымызнен берабер фыравуннынъ къуллары олайыкъ. Сен исе, биз сагъ къалып ольмейик деп ве топрагъымыз бошамасын деп, бизге урлукъ бер.

²⁰Сонъ Юсуф фыравунгъа бутюн Мысыр топрагъыны сатын алды, чюнки мысырлылар ачлыкътан пек къыйналгъанлары ичюн, эр бири озъ тарласыны сатты. Бойлекнен, бутюн топракъ фыравуннынъ мал-мулькю олды.

²¹Халкъны исе Юсуф Мысырнынъ бир башындан экинджи башынадже алып шеэрлерге ерлештирди. ²²Ялынъыз руханийлернинъ топракъларыны Юсуф сатын алмады, чюнки руханийлерге фыравундан ер пайы бериле эди, ве олар озълерининъ, фыравун оларгъа берген ер пайынен кечине эдилер, онынъ ичюн де озъ топракъларыны сатмадылар.

²³Юсуф халкъкъа бойле деди:

— Мына мен сизни топракъларынъызнен берабер фыравунгъа сатын алдым. Мына сизге урлукъ, топракъларынъызгъа сачынъыз. ²⁴Ормагъа вакъыт кельгенде, беш пайда бир пайыны фыравунгъа беринъиз, дёрт пайы исе сизге тарлаларынъызгъа сачмагъа ве сизнен эвдекилеринъизге ве балаларынъызгъа ашамакъ ичюн къалсын.

²⁵— Сен бизим джанларымызны къуртардынъ, — дедилер олар. — Эфендим, козюньде мерамет къазанайыкъ ве фыравуннынъ къуллары олайыкъ.

²⁶ Бойле, Юсуф Мысыр топрагъында атта бу кунь-гедже кутюльген къанун къойды: беш пайда бир пайы фыравуннынъ олсун. Тек руханийлернинъ топракълары фыравуннынъ олмады.

Юсуфнынъ емини

²⁷ Исраиллилер Мысырда Гошен топрагъында яшап, топракъларгъа саип ола эдилер, догъып арта эдилер ве чокъ сайылы олдылар.

²⁸ Якъуп Мысыр топрагъында он еди йыл яшады. Аслында исе онынъ яшайышы 147 йыл эди.

²⁹ Исраильге ольмеге вакъыт кельгенде, о, огълу Юсуфны чагъыртты ве онъа бойле деди:

— Эгер мен козюнъде мерамет къазангъан олсам, къолунъны янбашымнынъ тюбюне къойып, манъа мераметли ве ишанчлы оладжагъынъа, мени Мысырда дефн этмейджегинъе манъа сёз бер. ³⁰ Мен баба-деделериме кеткен сонъ, мени Мысырдан алып кет ве баба-деделеримнинъ къабринде дефн эт.

— Айткъанынъ киби япарым, — деди Юсуф.

³¹ — Манъа емин эт, — деди Якъуп.

Юсуф онъа емин этти, Исраиль исе төшекнинъ башында ибадет этти.

48

Юсуф Эфраимни ве Менашшени багъышлай

¹ Бу шейлерден бир къач вакъыт кечкен сонъ, Юсуфкъа: — Бабанъ хаста, — деп хабер эттилер. О, эки огълуны Менашше ве Эфраимни алып кетти.

² — Огълунъ Юсуф кельди, — дедилер Якъупкъа. Исраиль такъатыны топлап, тешекке отурды. ³ Якъуп Юсуфкъа бойле деди:

— Ханаан топрагъында, Лузда манъа Къудретли Алла корюнди ве мени багъышлады. ⁴ О, манъа: «Мен сени арттырырым ве чокъ сайылы этерим. Сенден чокъ халкъ асыл этерим ве бу топракъны сенден сонъ олгъан эвлятларынга эбедий къуланмакъ ичюн берерим», — деп айткъан эди. ⁵ Шимди исе, мен Мысыргъа кельмезден эвель Мысыр топрагъында догъгъан сенинъ эки огълунъ Эфраим ве Менашше, огъуларым Рубен ве Шимеон киби, менимки оладжакътырлар. ⁶ Олардан сонъ олгъан балаларынъ исе сенинъки оладжакълар, олар агъаларыннъ адларынен адланаджакълар ве оларнынъ пайындан мирас аладжакълар. ⁷ Мен Паддандан кельгенимде, Рахелим Ханаан топрагъында, ёл бою, Эфраткъа етмезден кечинди. Мен оны Эфраткъа, я да Вифлеемге алып кеткен ёлнынъ янында дефн эттим.

⁸ Сонъ Юсуфнынъ огъуларыны корип, Исраиль:

— Булар кимдир? — деп сорады.

⁹ — Бу — Алла манъа мында берген меним огъуларымдыр, — деди Юсуф бабасына.

— Оларны яныма алып кель, — деди Якъуп. — Мен оларны багъышлайым.

¹⁰ Исраильнинъ козьлери къартлыкътан ярамай корип башладылар, о яхшы коралмай эди. Юсуф онынъ янына балаларыны алып кельди, ве Исраиль оларны опип къучакълады. ¹¹ Сонъ Исраиль Юсуфкъа:

— Мен сенинъ бетинъни корерим деп, умят этмеген эдим, амма, бакъ сен, Алла манъа балаларынъны да коръмеге къысмет этти.

¹²Сонъ Юсуф балаларыны бабасынынъ тизлеринден четке алды ве бабасына ерге къадар бель букти. ¹³Юсуф эки огълуны къолуна алды: Эфраимни Исраильнинъ сол къолуна къаршы кельген онъ къолуна, Менашшени исе Исраильнинъ онъ къолуна къаршы кельген сол къолуна, ве оларны бабасынынъ янына кетирди. ¹⁴Лякин Исраиль озъ онъ къолуны узатып, Эфраим кичик олгъанына бакъмадан, онынъ башына къойды, сол къолуны исе Менашшенинъ башына къойды. О, Менашше биринджи догъгъанына бакъмадан, къолларыны аселет ойле къойды.

¹⁵Исраиль Юсуфны бойле сёзлернен багъышлады:

— Алла, кимнинъ козю огюнде
баба-деделерим Ибраим ве Исхакъ юре эдилер,
мен догъгъанымдан берли бугунъгедже
манъа чобанлыкъ эткен Алла,

¹⁶мени эр бир яманлыкътан къуртаргъан Мелек
бу огъланларны багъышласын!

Олар ичюн адамлар меним адымны
хатырлайджакълар,
баба-деделерим Ибраим ве Исхакънынъ
адларыны да хатырлайджакълар!

Олар ер юзюнде чокъ сайылы олып артсынлар!

¹⁷Юсуф, бабасы онъ къолуны Эфраимнинъ башына къойгъаныны корип, буны бегенмеди. О, Эфраимнинъ башындан Менашшенинъ башына къоймакъ ичюн, бабасынынъ къолуны алды.

¹⁸ — Ойле дегиль, бабам, — деди Юсуф. — Мына — биринджи догъгъан огълум, онъ къолунъны онынъ башына къой.

¹⁹ Лякин бабасы разы олмады ве:

— Мен билем, огълум, билем, — деди. — Ондан да халкъ асыл оладжакъ, о да буюк оладжакътыр. Лякин онынъ кичик къардашы ондан буюк оладжакъ, ве онынъ эвлятларындан чокъ халкълар асыл оладжакълар.

²⁰ Бойлеликнен, Исраиль оларны о куню ойле сёзлернен багъышлады:

— Исраиллиер: «Алла санъа Эфраимнен Менашшенинъ къысметини берсин», — деп, сенинъ адынънен багъышлайджакълар.

Бойлеликнен, Исраиль Эфраимни Менашшеден буюк этти.

²¹ Сонъ Исраиль Юсуфкъа бойле деди:

— Мен о бир дюнъягъа кетем, лякин Алла сизнен оладжакъ ве сизни баба-деделеринъизнинъ топрагъына къайтараджакъ. ²² Санъа мен агъа-къардашларындан чокъча бир ер пайыны берем. Мен оны аморлылардан яй ве къылычнен енъип алдым.

49

Якъуп озъ огъуларыны багъышлай

¹ Якъуп огъуларыны чагъырып, оларгъа бойле деди:

— Топлашынъыз, сизлернен келеджекте не оладжакъыны мен сизге хабер этеджегим. ² Якъупнынъ огъулары, топланынъыз ве бабанъыз Исраильни динъленъыз!

- ³ Рубен! Сен меним биринджи догъгъан огълум,
меним такъатымсынъ,
акъайлыгъымнынъ ильк козбайдыны,
дегер ве къудретнинъ юкъары нокътасысынъ.
- ⁴ Сен сувлар дайын къутургъан оласынъ.
Эндиден сонъ энъ буюк олмайджакъсынъ,
чюнки сен бабанънынъ тешегинде яттынъ
ве тешегини арамладынъ.
- ⁵ Шимеон ве Левий керчектен де
агъа-къардашлардыр;
оларнынъ къылычлары —
мераметсиз алетлердир!
- ⁶ Оларнынъ япкъан ишлерине мен къошулмайым,
топлашувларына да шуретим даркъалмасын,
чюнки олар гъазапларында акъайларны
ольдюрдилер,
бош истеклерине коре бузавларны сойдылар.
- ⁷ Оларнынъ гъазабы шефкъатсыз олгъаны ичюн
лянет олсун,
афакъанлары да дешетли олгъаны ичюн
лянет олсун!
Якъупнынъ огъулары арасында оларны
болерим
ве Израиль огъулары арасында дагъытып
сеперим.
- ⁸ Ехуда! Агъа-къардашларынъ сени макътарлар.
Сенинъ къолунъ душманларынынъ
боюнында олур.

- Агъа-къардашларынъ да санъа
къатланаджакълар.
- ⁹ Ехуда огълум, сен яш арслансынъ,
гъаниметинънинъ устюнден котерильдинъ.
О, арслан дайын, ер устюнде пысып отурды —
оны раатсыз этмеге кимнинъ джесарети етер?
- ¹⁰ Ехуданынъ къолундан акимьет таягъы тюшмез,
аякъларынынъ янындан акимдарнынъ таягъы
кетмез.
- Сонъ Шило келеджек,
ве халкълар онъа боюн эгеджеклер.
- ¹¹ Эшегини о, юзюм чубугъына багълай,
эшек баласыны исе энъ яхшы юзюм
чубугъына багълай.
- Урбаларыны о шарап ичинде юва,
кийимлерини — салкъымларнынъ къанында.
- ¹² Козълери шараптан къара,
тишлери сюттен бем-безлар.
- ¹³ Зевулун денъиз ялысында яшайджакъ.
О, гемилер искелеси олур.
Сынъыры да Цидон шеэринедже олур.
- ¹⁴ Иссасхар юклер арасында узанып яткъан
сагълам эшек.
- ¹⁵ О, раатлыкъ яхшы олгъаныны
ве бу топракъ хош кельгенини корип,
сыртыны юк тюбюне эгди ве къул олды.
- ¹⁶ Дан озь халкъына акимдарлыкъ этеджек.

- Исраильнинъ башкъа къабилелери киби
оладжакъ.
- 17 Дан ёлда яткъан йылан олур,
атлы аттан йыкъылып кетсин деп,
атнынъ аягъыны чакъкъан,
ёл четиндеки зеэрли йылан олур.
- 18 РАББИМ, сенинъ къуртарувынъа умют этем!
- 19 Гадны бир сюрю ёлбасар басаджакълар,
о исе, оларны басып пешлеринден
къувалайджакъ.
- 20 Ашернинъ ашы берекетли олур,
о, падишанынъ софрасына ляйыкъ
ашларны еткизеджек.
- 21 Нафтали сербест сыгъын киби.
О, аджайип балалар асыл эте.
- 22 Юсуф — махсулдар терекнинъ
пытагъыдыр,
чокъракъ устюнден оськен махсулдар
терекнинъ пытагъыдыр.
Онынъ пытакълары дивар
устюнден осип кетелер.
- 23 Окъчулар онъа душманлыкъ этип
ве окълар атып, уджюм эттилер.
- 24 Лякин онынъ яйы даима къавий къала эди,
чюнки къолларынынъ къавийлиги —

- 25 Якъупнынъ Кучью Алласындандыр,
 Чобаннынъ адындан
 ве Исраильнинъ Къаясындандыр,
 Сенинъ баба-деделеринънинъ
 Алласындандыр!
 О, санъа ярдым этер!
 О – Къудретли Алла,
 О, сени юкъарыдаки коклернинъ
 багъышлавларынен,
 ашагъыдаки буюк теренликнинъ
 багъышлавларынен,
 эмчек ве къурсакънынъ
 багъышлавларынен багъышлар!
- 26 Бабанънынъ багъышлавлары
 эбедий дагъларнынъ
 багъышлавларындан
 ве къадимий тёпелернинъ
 яхшылыкъларындан буюктир.
 Олар Юсуфнынъ башында,
 агъа-къардашларынынъ арасындан
 сечилип алынган
 Юсуф башынынъ тёпесинде олсун*.
- 27 Биньямин — йыртыджы къашкъыр,
 саба о, туткъаныны ашай,
 акъшам исе о, гъаниметини боле.

* 49.26 Еудий метини даа «Чечек ве башакъларнынъ багъышлавлары, къадимий дагъларнынъ багъышлавлары, эбедий тёпеликлернинъ бол бахшышы» деп терджиме этильмек мумкюн.

²⁸Будыр — израиллиернинъ он эки къабилеси ве бабаларынынъ оларгъа айткъан шейлери. Оларнынъ бабасы Израиль оларны багъышлады, эр бирини айры багъышлады.

²⁹Сонъ Якъуп огъуларына бойле эмир берди:

— Мен о бир дюньягъа, озъ халкъыма кетем. Мени хитли Эфроннынъ тарласында олгъан къобада баба-де-делеримнен берабер дефн этинъиз. ³⁰Бу къоба Ханаан топрагъында, Мамренинъ янында, Макъпела тарласындадыр. Бу къобаны ве тарланы Ибраим мезар ери оларакъ хитли Эфрондан сатын алды. ³¹Анда Ибраим ве онынъ апайы Саре дефн этильгенлер, анда Исхакъ ве апайы Рефикъа дефн этильгенлер, анда мен Леаны да дефн эттим. ³²Бу тарла ве устюндеки къоба Хет огъуларындан сатын алынгъандыр.

³³Огъуларына эмирини берген сонъ, Якъуп аякъларыны тешегине къойды ве кечинип озъ халкъына, о бир дюньягъа кетти.

50

Якъупнынъ дефн этилюви

¹Юсуф бабасынынъ устуне тюшип, оны опип окюр-окюр агълады. ²Сонъ Юсуф озъ хызметчи-экимлерине бабасыны бальзамламагъа эмир этти, ве экимлер Израильни бальзамладылар. ³Къыркъ кунъ кечти, чюнки бальзамламакъ ичюн о къадар вакъыт керек. Мысырлылар онъа янып 70 кунъ агъладылар. ⁴Матем кунълери кечкен сонъ, Юсуф фыравуннынъ хызметчилерине бойле деди:

— Эгер козьлеринъизде мерамет къазангъан олсам, фыравунгъа айтсанъыз: ⁵«Бабам мени емин эттирип, бойле деди: “Мен о бир дюнъягъа кетем. Мени Ханаан топрагъында олгъан, озюме эвельден азырлап къойгъан къабримде дефн эт. Анда мени дефн эт”. Шимди мен кетип, бабамны дефн этмеге ве сонъ къайтып кельмеге разылыкъ сорайым».

⁶Фыравун деди:

— Бар, бабанъ сени емин эттиргени киби, оны дефн эт.

⁷Сонъ Юсуф бабасыны дефн этмеге кетти. Онен берабер фыравуннынъ эписи хызметчилери, эвининъ акъсакъаллары ве Мысыр топрагъынынъ эписи акъсакъаллары, ⁸Юсуфнынъ бутюн эви, агъа-къардашлары ве бабасынынъ эви кеттилер. Тек балаларыны, къой-эчкилерини ве туварларыны Гошен виляетинде къалдырдылар. ⁹Онен берабер арабалар ве атлылар да кеттилер. Бойлеликнен, бу орду пек буюк олды.

¹⁰Иорданнынъ артында олгъан Атад арманына барып чыккъан сонъ, олар анда аджджы ве кучълю агълап башладылар. Еди кунъ Юсуф бабасына матем тутты. ¹¹О ерде яшагъан ханаанлылар Атад арманында олгъан матемни корип:

— Мысырлылар не къадар аджджы агълайлар! — дедилер.

Онынъ ичюн Иорданнынъ артында олгъан бу ернинъ адыны «Мысырлыларнынъ Матеми» деп къойдылар.

¹²Якъупнынъ огъулары, о, оларгъа насыл эмир берген олса, онен ойле де яптылар: ¹³огъулары, кечинген бабаларыны Ханаан топрагъына кетирдилер ве Мамредининъ янында олгъан, Макъпела тарласындаки къобада

оны дефн эттилер. Бу къобаны ве тарланы Ибраим бир заманда мезарлыкъ ери ичюн хитли Эфрондан сатын алгъан эди. ¹⁴Бабасыны дефн эткен сонъ, Юсуф, агъа-къардашлары ве эписи онен берабер бабаларыны дефн этмек ичюн кеткенлер Мысыргъа къайттылар.

Юсуф агъа-къардашларына мерамет эте

¹⁵Юсуфнынъ агъалар бабаларынынъ ольгенини корип:

— Не япармыз, эгер Юсуф бизге къаршы нефретленсе ве, биз онъа япкъан бутюн яманлыкълар ичюн, бизден интикъам алмагъа истесе? — деп тюшондилер.

¹⁶⁻¹⁷Олар Юсуфкъа:

— Бабанъ ольмезден эвель: «Юсуфкъа бойле деп айттынъыз: “Ялварам санъа, агъаларынънынъ санъа яманлыкъ япкъанлары ичюн, къабаатларыны ве гуналарыны багъышла”», — деп эмир этти. Шимди бабанънынъ Алласы къуларына, къабаатларыны багъышла, — деп айтмагъа ёлладылар.

Юсуф, онъа буны айткъанда, агълай эди. ¹⁸Агъалары озълери исе келип, онъа седжде эттилер ве:

— Иште, биз сенинъ къуларынынъмыз, — дедилер. ¹⁹— Къоркъманъыз, — деди Юсуф. — Мен Алла дегилим.

²⁰Сиз манъа къаршы яманлыкъ япмагъа истеген эдинъиз, амма Алла, шимди олгъаныны япмакъ ичюн, я да чокъ адамларнынъ яшайышларыны сакъламакъ ичюн, бундан эйилик япмагъа истеген эди. ²¹Иште, къоркъманъыз: мен сизни ве балаларынъызны бакъарым.

Юсуф оларгъа теселли берди, ве онынъ айткъанлары агъа-къардашларынынъ юреклерине ятты.

Юсуфнынъ олюми

²²Бойлеликнен, Юсуф бабасынынъ союнен берабер Мысырда яшады. Юсуф 110 йыл яшады ²³ве учюнджи несильгедже олган Эфраимнинъ балаларыны корьди. Менашшенинъ огълу Макирнинъ огъулары да Юсуфнынъ тизлеринде догъдылар.

²⁴Юсуф агъа-къардашларына:

— Мен о бир дюньягъа кетем, — деди. — Лякин Алла мытлакъа сизге ярдымгъа келир ве сизни бу ерден чыкъарып, Ибраимге, Исхакъкъа ве Якъупкъа емин эткен ерге алып кетер.

²⁵Сонъ Юсуф Исраиль огъуларына:

— Алла мытлакъа сизге ярдымгъа келир, сиз исе менем кемиклеримни мындан алып кетинъиз, — деп емин эттирди.

²⁶Юсуф 110 яшында кечинди. Оны бальзамладылар ве Мысырда дюрбеге къойдылар.